

Vaaratiedoteopas saamen kielillä

VÁRUHUSDIEDÁHUSA OFELÁŠ
(Pohjoissaame)

VAARÂTIÄDÁTTÂSRAAVÂKIRJÁÁŠ
(Inarinsaame)

VAARRTEÂÐTEMVUÄŦPPES
(Kolttsaame)

Sisäinen turvallisuus

SISÄASIAINMINISTERIÖN JULKAISUJA 11/2013

SISÄASIAINMINISTERIÖ
Sisäinen turvallisuus

Vaaratiedoteopas saamen kielillä

**VÁRUHUSDIEDÁHUSA
OFELAŠ**

**VAARÂTIÄÐÁTTÂS-
RAAVÂKIRJÁÁŠ**

VAARRTEÂÐTEMVUÄ'PPES

Helsinki 2013

Sisäasiainministeriö
Monistamo
Helsinki 2013

ISSN 1236-2840
ISBN 978-952-491-842-8 (nid.)

VÁRUHUSDIEDÁHUSA OFELAŠ

1. Ofelačča ulbmil ja sisdoallu	4
2. Láhka váruhusdiedáhusas.....	6
4. Goas váruhusdiedáhus addojuvvo?.....	12
5. Mot váruhusdiedáhus čállojuvvo ja	14
6. Gosa ja mot váruhusdiedáhus.....	18
7. Eará kommunikašuvdna	20
9. Váruhusdiedáhusmállet.....	23
Čuovus 1: Frásalogahallan.....	32
Čuovus 2:Heahteguovddážiid ovttasbargoguovllut	35
Čuovus 3: Váruhusdiedáhusskovvi	36

VAARÂTIÄDÁTTÂS-RAAVÂKIRJÁÁŠ

1. Raavâkirjáá tárguttâs já siskáldâs	38
2. Laahâ vaarâtiädáttâsâst	40
3. Kii puáhtá adeliđ vaarâtiädáttâs?	43
4. Kuás vaarâtiädáttâs adeluvvoo?.....	46
5. Maht vaarâtiädáttâs čálloo já jurgáluvvoo?.....	48
6. Kuus já maht vaarâtiädáttâs sirdoo?	52

7. Eres viestâdem.....	54
8. Škovlimvuáhádâh.....	56
9. Vaarâtiädâttâsmaalih	57
Lahtos 1: Fraasiluvâttâllâm	66
Lahtos 2: Etikuávdái ohtsâštoimâmkuávluh	69
Lahtos 3: Vaarâtiädâttâsluámáttâh	70

VAARRTEÂDTEMVUÄ´PPES

1. Vuäppaz juurd da siiskâž.....	70
2. Lää´kk vaarrteâdtõõzzâst	73
3. Kii vuäitt u´vdded vaarrteâdtõõzz?.....	76
4. Kuä´ss vaarrteâdtõõzz uu´det	79
5. Mä´htt vaarrteâdtõõzz kēe´rjtet da jáarglââ´ttet?	81
6. Koozz da mä´htt vaarteâdtõõzz vuõltteet?	85
7. Jee´res sakkumuš	87
8. Škoou´l´jemriâšldõk.....	89
9. Vaarrteâdtõsmaall	90
Mie´lddõs 1: Särnnamvue´kklogstõk	100
Mie´lddõs 2: Jie´ttkõõskõõzz õhttsažtuåimmjemvuu´d..	102
Mie´lddõs: 3. Vaarrteâdtempõ´mmai.....	104

1. Ofelačča ulbmil ja sisdoallu

Váruhusdiedđáhusa ofelaš addá rávvagiid váruhusdiedđáhusaid ráhkadeapmái ja sáddemii. Váruhusdiedđáhusain dárkkuhuvvo oanehis diedđáhus, mainna álbmot váruhuvvo várálaš dilis ja addojuvvojit doaibmarávvagat.

Várálaš dilis diediheapmi gáibida earenoamáš máhtu, mii gáibida skuvlema ja hárbjehallama.

Dát ofelaš lea álgovuolgalaččat ráhkaduvvon sisáššiidhálddahusa eiseválddiid doaimma jurddašettiin, muhto dat sáhtá heivvolaš osiid mielde heivehuvvot maid eará hálddahussurggiin.

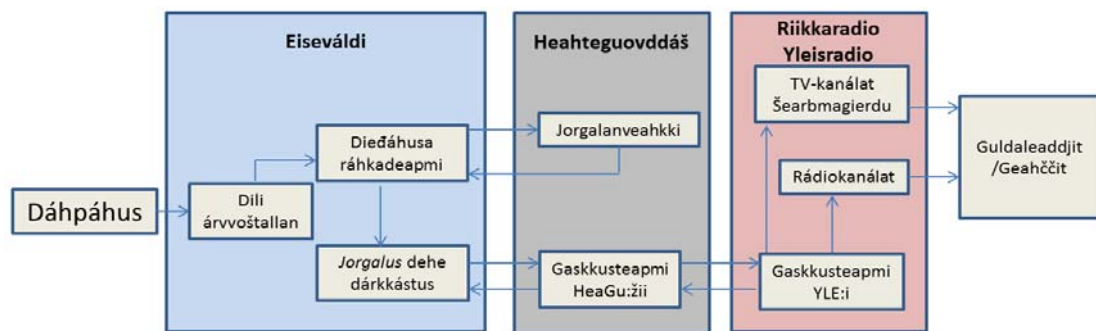
Ofelaš doallá sisttis ovdamearkkaid ja árvvoštallanrávvagiid das, makkár diliin váruhusdiedđáhus galggalii addojuvvot. Ofelaččas lea oanehis govvádusat:

- ášši guoskkadeaddji lálkaásaheamis
- váruhusdiedđáhusa ráhkadeamis, jorgaleamis ja gaskkusteamis
- eiseválddiid eará diedihanvugiin ja ovtasbarggus
- ášši gáibidan skuvlejumis.

Ofelačča maŋimus lohkosis leat ovdamearkadiedđáhusat, mat sáhttet adnot heivvolaš osiid mielde sisáššiidhálddahusa sierra doaibmasurggiin. Dávjjimusat ovdamarkadiedđáhusaid lágán oanehis diedđáhusažat bálvalit buoremusat dárkkuhusas. Daningo váruhusdiedđáhusat addojuvvojit álohii goappánai álbmotgielain, ovdamearkkain leat mállet sihke suoma- ja ruotagillii.

Ofelačča čuovusin lea suoma- ja ruotagielalaš frásalogahallan, masa leat čohkkejuvvon dadjanvuogit várálaš dáhpuhusas diediheapmái. Válmmaš frásaid anedettiin diediheapmi jođánuvvá ja seammas lea vejolaš dahkat oktilažžan diedđáhusain adnon dadjanvugiid.

Dán ofelaččas addojun rávvagiid lassin diediheapmái lea ágga ráhkkanit maid eará vugiid mielde. Ovdamearkkadihte nammalogahallan, masa leat čohkkejuvvon iežas doaibmaguovllu báikenamat suoma- ja ruotagillii, álkidahtá ja jođánuhtá diedđáhusaid čállima. Dasa lassin juohke eiseváldi sáhtá ráhkadit iežas dárbbuid mielde váruhusdiedđáhusmáliid.

Váruhusdieđáhusa ráhkadeapmi ja askkusteapmi

2. Láhka váruhusdiedáhusas

Lága mielde váruhusdiedáhus addojuvvo dalle, go dat lea vealtameahttun álbmoga váruheami várás.

Váruhusdiedáhus sáhtta adnojuvvot maid dalle, go háliduvvo ilmmuhuvvot váruhusdiedáhusa mannan meaddel.

Giellalága (423/2003) mielde váruhusdiedáhus addojuvvo goappánai álbmotgielain.

Láhka váruhusdiedáhusas (466/2012; manngel váruhusdiedáhusláhka) heivehuvvo váruhusdiedáhussii, man eiseváldi addá sáddejuvvot rádios ja eiseválddi nu mearridettiin maid televišuvnnas. Deakstadiedáhussan addojuvvon čuozihuvvon eiseváldediedáhus (čuozihuvvon heahdediedáhus dehe čuozihuvvon eará eiseváldediedáhus) ii gula dán lága guoskadansuorgái.

Váruhusdiedáhus lea doaibmaválddalaš eiseválddi addin diedáhus, man ulbmilin váruhit várálaš dáhpáhusas. Dárbbu mielde diedáhus maid rávve, mot gávdat suoji várálaš dáhpáhusas dehe dan čuoovvumušain ja mot garvit várálaš diliid. Ná váruhusdiedáhus duddjo gáibádusaid maid iešdoaimmalaš ráhkkaneapmái.

Váruhusdiedáhus sáhtta addojuvvot, jos dáhpáhus dagaha:

- heagga- dehe dearvvasvuohtavára
- opmodaga vaháguvva dehe duššama vára mearkkašahhti meari mielde

Ofelačča 4. lohkosis lea dárkkit logahallan várálaš dáhpáhusain, mat gullet váruhusdiedáhusa ollái.

Lága mielde váruhusdiedáhusa addin galgá leat vealtameahttun álbmoga váruheami várás. Eiseválddi árvvoštallanválddi ráddjejit maid almmolaš árvvoštallanválddi ráddjenprinsihpat, main lea mearriduvvon hálldahuslágas. Váruhusdiedáhusa addin galgá árvvoštallojuvvot dáhpáhusa dagahan vára ektui (gorálašvuohtaprinsihppa) ja diedáhusa ákkastallanvuhtii váruhusdiedáhusa geahčanguovllus (ulbmilčanusvuođa prinsihppa).

Váruhusdiedáhus sáhtta adnot maid dalle, go háliduvvo ilmmuhuvvot várálaš dili mannan meaddel. Ná garvojuvvo sihkarveahtunvuohta das, leago leame ain heagga- dehe dearvvasvuohta- dehe mearkkašahhti opmodaga vaháguvvan- dehe duššánváruhus.

Váruhusdiedáhusaid sáddejit riikkarádio Yleisradio Oy ja gávppálaš rádiod
rádiokanálat ja geavadis daid lohka Yleisradio Oy doaimmaheaddji.
Váruhusdiedáhusaid gaskkustan rádiokanálat leat mearriduvvon televišuvdna- ja
rádiodoaimmas addojun lágas (744/1998).

Váruhusdiedáhus gaskkustuvvo riikkaviidosáčat buot Yleisradio Oy
rádiokánalaide sihke guhkesáigásaš doaibmalobi ožžon gávppálaš rádiokánalaide.

Váruhusdiedáhusas addi eiseváldi sáhtta mearridit, ahte váruhusdiedáhus
sáddejuvvo diehtun maid televišuvnnas. Váruhusdiedáhus oidno televišuvnnas nd.
šearbmagerdun ja váruhusdiedáhusa deaksta johta šearpma badjeravddas.
Deavstta lassin gullo vuohččan váruhusjietna, man ulbmilin lea giddet geahčči
fuomášumi.

Yleisradio Oy sáhtta iežas árvvoštallama mielde almmustuhttit váruhusdiedáhusa
Deaksta-TV:s ja fierbmessiiduinis.

Váruhusdiedáhus addojuvvo diehtun ádjáneami haga. Váruhusdiedáhus
gaskkusteapmi ii muddejuvvo dihto prográmmagaskii dehe diibmoáigái, muhto
váruhusdiedáhusat gaskkustuvvojit riikkaviidosáčat ng. bággobiebmamin, goas
dat botkejit buot eará rádio- ja televišuvdnasáddagiid olles riikkas (eret lohkkon
Álánda eanangoddi).

Giellalága (423/2003) mielde váruhusdiedáhus addojuvvo goappánai álbmotgillii
dehege suoma- ja ruotagillii. Sámi giellalága (1086/2003) vuodul
váruhusdiedáhus galgá addojuvvot sámiid ruovttuguovllus suoma- ja ruotagiela
lassin sámegillii dalle, go várálaš dáhpáhus dehe dan čuovvumušat čuhcet sámiid
ruovttuguvlui. Suomas hubmojuvvojit golbma sámegiela: anár-, nuortalaš- ja
davvisámegiella. Váruhusdiedáhusa addin sámegilli lea ráddjejuvvon sámiid
ruovttuguvlui dehe sáttateknihkalaččat lagamusat dan vástideaddji guvlui.

Váruhusdiedáhus sáhtta addojuvvot suoma-, ruota- ja sámegiela lassin maid eará
gielaid mielde. Dallenai lea dehálaš, ahte diedáhus sáhtta lohkkujuvvo rádios
rievttes ládje jietnademiiin. Dasa lassin galgá váldojuvvot vuhtii televišuvnna
váruhusdiedáhusdeavsttas geavahuvvon bustávamearkkaid anu ráddjehusat.

Váruhusdiedáhusa addi eiseváldi galggalii doaimmahit váruhusdiedáhusa
heahteguovddáži goappánai álbmotgiela mielde. Váruhusdiedáhusa addi
eiseválddis lea álohii ovddasvástádus diedáhusa ja dan jorgalusa
riektagielatvuodas. Váruhusdiedáhusa čállin ja jorgaleapmi giedahallojuvvoba
dárkileappot ofelačča lohkosis 5.

Láгат mat gusket televišuvdna-ja rádiodoaimma dahkkiid geatnegasvuodaid

Televišuvdna- ja rádiodoaimma hárjeheaddji geatnegasvuodas gaskkustit eiseválddiid álbmogii ovdanbuktin dieđáhusaid buhtadusaid haga, jos dasa lea dárbu olmmošheakka dehe opmodaga gádjuma várás dehege servodaga doaimma dorvvasteami várás, mearriduvvo televišuvdna- ja rádiodoaimmas addojun lágas (744/1998).

Riikkarádio Yle geatnegasvuodas sáddet eiseváldedieđáhusaid ja ráhkkanit televišuvdna- ja rádiodoaimma dikšumii spiehkastatdiliin mearriduvvo lágas (1380/1993).

Váruhusdieđáhusláhka ii nappo daga televišuvdna- ja rádiodoaimma hárjeheaddjai ođđa geatnegasvuoda, muhto dat oasistis dárkkálnuhtta eavttuid lágas dárkkuhuvvon dieđáhusaid addimii.

3. Gii sáhtta addit váruhusdieđáhusa?

Váruhusdieđáhusa sáhtta addit doaibmaválddalaš eiseváldi.

Eiseválddiid ovttasbarggu gáibidan váruhusdiliin dieđihanovddasvástádus lea eiseválddis, mas lea a

Váruhusdieđáhusa addi olmmoš galgá leat iešgudet dili dáfus:

- doaibmaválddalaš eiseválddi ovddasteaddji
- eiseváldedoaimmas ovddasvátideaddji organisašuvnna hoavda dehe dan doaimmas ovddasvátideaddji

Doaibmaválddalaš eiseválddit, mat sáhttet addit váruhusdieđáhusa, leat:

1. Gádjuneiseválddit
2. Boleslágádusat
3. Rádjebearráigeahččoeiseválddit
4. Heahteguovddášlágádus
5. Boleshálddahus
6. Boleshálddahusa vuollásaš riikkaviidosaš ovttadagat
7. Suonjardandorvoguovddáš
8. Dálkediehtaga instituhtta
9. Johtalusvirgelágádus
10. Johtalusa dorvovirgelágádus
11. Eallindárbbášdorvvu virgelágádus Evira
12. Sosiála- ja dearvvasvuohtasuorggi lohpe- ja bearráigeahččovirgelágádus (Valvira)
13. Dálkkassuorggi dorvo- ja gárgehanguovddáš (Fimea)
14. Buot ministerijat

Várálaš diliin dieđiheami dárbu sáhtta šaddat diliin, main várálaš dāhpāhus ja dan navdojun čuoovvumušat leat nu viidat, ahte bargui oassálastet dakkár eiseválddit, main lea vuoigatvuohta váras dieđiheapmái. Dákkár dāhpāhusain eiseválddiid gaskavuoda jođihangorit leat čielgasat ovdal go váruhusdieđáhus addojuvvo.

Vai iesgudege dili váruhusdieđáhusat leat diehtosisdoalus ja áiggálaččat koordinerejuvvon, de galgaba váruhusdieđáhusa addin ja dieđiheapmi čohkkejuvvot jearaldatvuloš dili obalaš dili ovddasvátideaddji eiseváldái. Dalle eará doaibmaválddalaš eiseválddiid váruhusat ja doaibmarávvagat laktojuvvojit jođiheaddji eiseválddi addin váruhusdieđáhusa oassin. Ná barggadettiin dilis

šaddá ovttamielalaš govva ja dárbbatlaš diedut gaskkustuvvet čohkkejun vuogi mielde.

Eiseválddiid ovttasbargu sáhtá dárbbahuvvot ovdamearkkadihte rihtodiliin (Dálkediehtaga instituhtta ovttas gádjunlágádusain), stuora johtalusbárttiin (Johtalusvirgelágádus, boles ja gádjunlágádus) ja várálaš dāhpāhusa guovloovddasvástádusa sirdásettiin guovllus nubbái.

Eiseválddiid ovttasbargu ja noahkunnákca dárbbahuvvo maid dakkár diliin, goas váruhusdiedáhusa addimii doaibmaválddalaš eiseválddiid identifiseren ii leat ovttačilggolaš.

Čuovvovaččat govvejuvvo almmolaččat eiseválddi ovttasbargu golmma sierra dilis:

Vuollegisdeattu guovddáš johtá mánnodaga áigge Davvebađaeatnama badjel nuorttas. Oarjjabeale bieggas lea várálaš garas eananviidodagain mánnodatidida ja álgoeahkesbeaivve áigge. Biekkaspálliid leahttu lea váruhusguovllus almmolaččat 25 – 35 m/s goas muorat sáhttet njeaidásit ruohtasiiddisguin ja vistit sihke luoddafierpmádat sáhttet vaháguvvat. Mearraviidodagain sáhtá dihttot garra rihtu ja spállit sáhttet leat juobe s. 40 m/s. Guovllu olbmot ávžžuhuvvojit mannat visttiide, ja ráhkkanit vejolaš šleađgaboatkagiidda. Eahket mielde bieggas láivu.

Váruhusdiedáhusa dálkedilis addá Dálkediehtaga instituhtta. Jos gádjunbarggut leat diedáhusa addináigge johtáhuvvon, de váruhusdiedáhusa addima ovddasvástádus lea gádjuneiseválddis dan maŋŋel go dat lea konsulteren Dálkediehtaga instituhtta.

Giemajávrra Sieideguoikkas lea doddjon buođu. Čáhci einnostuvvo loktanit sulaid 2 mettara stuorimus dulvečohkaid bajábeallái. Buođu vulobeal guovllu olbmot ávžžuhuvvojit sirdásit eret johkaleagis, fuolahit ránnáid váruheamis sihke guovllu šibihiid sirdimis suodjai.

Váruhusdiedáhusa addá Sámi (Lappi) gádjunlágádus, mii lea oktavuodas guovllu EJB-guovddážii, gielddaide, geaidnojohtalusguovddážii sihke čázádatviidodaga fápmorusttegiid bearráigeahččolágádusaide. Eiseválddit ja doaibmit diedihit váras viidáseappot iežaset spiehkastatdiliin ráhkaduvvon rávvagiid mielde. Ollislaš jodiheami ovddasvástideaddji gádjuneiseváldi koordinere diediheami. Dárkkit doaibmarávvagat addojuvvojit ee. báikkálašrádio sáddagiin sihke gádjunlágádusa ja gielddaid WWW-siidduin.

*Helssega ekonomijjačáhci lea nuskon baikavuđot duolvačáziin.
Čáhci ii ávžžuhuvvo adnojuvvot biebmoráhkadeapmái ja
juhkančáhcin.*

Muhtin gádjundoaimma guovlluin lea sohppojuvvon, ahte gádjunlágádus
addá čázi anu váruhusdieđáhusaid. Váruhusdieđáhusa áššesisdoalu goitge
ráhkada gieldda birasdearvvašvuohtaeiseváldi.

4. Goas váruhusdiedáhus addojuvvo?

Váruhusdiedáhus addojuvvo dušše dalle, go lea buorit ákkat navdit dan leat beaktileamos ja heivvolaččamus vuohki álbmoga váruheami várás

Váruhusdiedáhus lea beaktilis vuohki váruhit hávális stuora olmmošmeari.

Váruhusdiedáhusa anu vuodđun galgá leat vuđolaš árvvoštallan ja šielbma váruhusdiedáhusa addimii galgá leat dárbahassii allat.

Mihtilmaččamus dilit, main váruhusdiedáhus sáhtá addojuvvot:

- olbmuide várálaš olbmo, olmmošjoavkku dehe ealli doaibma
- spieahkastatgarra rihtu dehe eará jođánit ovdáneaddji várálaš dálkeida
- duođalaš bárti, mii laktása várálaš ávdnasiidda
- várálaš dollabuollin, mii dagaha suova viiduma birrasii
- johtalusbárti, mii dagaha viiddes ja duođalaš čuovvumušaid
- njuolggo dearvvašvuohtavárta (omd. nuskon čáhci dehe várálaš eallindárbbas)
- go heahtenummárii 112 riingen dehe mearragádjuma alárbmanummárii riingen ii leat fáhkkestaga vejolaš viiddes guovlluin (telejohtalusa hehttehus, heahteguovddázis dáhpáhuvvan lihkohisvuohta, dábálašdiliid hehttehusdilli)
- duođalaš bárti, mii laktása váimmosfámu atnui

Mearrádusa dahkki galgá leat dárbahassii bures vuojulduvvan dillái suokkardaladettiinis váruhusdiedáhusa addima. Mearrádusa ákkat, čuovvumušat ja riskkat sihke olbmuid vejolaš reakšuvnnat galget árvvoštallojuvvot ovdal váruhusdiedáhusa addima. Mearrádus váruhusdiedáhusa addimis galgá dahkkot goitge nu jođánit go vejolaš. Buoremus gárvvvisvuohta váruhusdiedáhusa addimii lea olbmos, geas lea jođihanovddasvástádus, geas lea maid dilis buoremus diehtu.

Váruhusdiedáhusa árvvoštalladettiin galgá váldit vuhtii:

- dárbahassii buorre diehtu dilis
- molssaevttolaš gárten álbmoga váruheami ollašuttinvugiin
- ráhkkaneapmi váruhusdiedáhusa maŋŋelaš bargui

Váruhusdiedáhus ii sáhte adnojuvvot boasto álbmotalárbmain addojun jietnamearkkas diediheapmái. Teknihkalaš vigi dehe eará ákka dihte álbmoga váruhanvuogádagain riŋgejun jietnamearkka maŋŋel galgá váruhanvuogádaga

bajásdoallamis vástideaddji gádjuneiseváldi diedihit boastto jietnamearkkas nu jođánit go vejolaš álbmogii ovdamearkkadihte gádjundoaimma mediadiedáhusain.

Dili diehtima lassin mearrádusa dahkki galggalii bargat molssaevttolaš gártema dillái heivvolaččamus bargomálla válljema várás. Álbmot sáhtta váruhuvvot, dáhpáhusas ja dan várálašvuoda mielde, mángga sierra vuogi mielde. Molssaevttolaš gártema olis galgá suokkardallojuvvot mii dáhpáhuvvá, jos váruhusdiedáhus addojuvvo dehe guđdojuvvot attekeahtta. Dušše váruhusdiedáhusa addin ii čoavdde dili dehe jávkat vára, muhto dat sáhtta doarjut eará eiseváldebarggu.

Váruhusdiedáhus lea beaktilis vuohki váruhit hávális stuora olmmošmeari. Váruhusdiedáhusa sádden rádio lassin maid televišuvnnas lea vuoimmálaččamus vuohki váruhit álbmoga, jos juo gal joksamii váikkuha mearkkašahtti ládje jándoráigi. Rádio lea áhpaseamos iddes ja beaivet, go fas televišuvdna joksá buoremusat eahkes. Iddesija diimmuid sihke rádio ja televišuvdna joksaba olbmuid hejot.

Váruhusdiedáhusa addima olis galgá árvvoštallojuvvot maid dat, man galle háve váruhusdiedáhus galggalii geardduhuvvot. Jos várálaš dáhpáhus árvvoštallojuvvot joatkahuvvat guhkká, de dárbu váruhusdiedáhusa geardduheapmái lea stuorit go diliin, main várálaš dáhpáhus bistá oanehit áigge.

Jos váruhusviidodaga olmmošmearri lea unni, de gánnáha várueapmái atnit eará vugiid (omd. skájanbiillaid, uvssas uksii –fitnamiid dehe telefuvnna).

Váruhusdiedáhusa addin sáhtta doalvut eiseváldedoaimma dárbbu lassáneapmái: ovdamearkkadihte váruhusdiedáhusas addojun evakuerengohččun sáhtta gáibidit evakuerenbáikki vuodđudeami dehe várálaš eallis várueapmi sáhtta geasuhit diehtoáŋgiris olbmuid váruhusviidodahkii.

5. Mot váruhusdiedáhus čállojuvvo ja jorgaluvvo?

Váruhusdiedáhus vástida viđa gažaldahkii: gos – goas – maid – mot – diedáhusa addi. Buorre váruhusdiedáhus lea oanehaš ja ovttageardán, muhto fállá goitge dárbahassii dieđu šlájasa ja duođalašvuodas. Čielgasit ja ovttáčilggolaččat čállojun váruhusdiedáhusa sáhtá jođánit jorgalit. Váruhusdiedáhusa addi eiseválddis lea álohii ovddasvástádus diedáhusa ja jorgalusas sisdoalus.

Diedáhusa čáledettiin lea dehálaš atnit mielas, geasa dat lea dárkkuhuvvon. Váruhusdiedáhusa čuožáhahkan leat vuohččan váruhusviidodaga olbmot, eai ovdamearkkadihte diedihangaskaoamit dehe eará eiseváldi. Váruhusdiedáhus ii nappo leat diedihangaskaomiide dárkkuhuvvon informašuvnnalaš ođasdiedáhus, muhto vuohččan olbmuid čujuhuvvon váruhus ja doaibmaráva dalle, go várálaš dáhpuhus sáhtá dagahit heagga- dehe dearvvašvuohtavára dehe opmodaga vaháguvvama dehe duššama mearkkašahtti olu. Mearrádus váruhusdiedáhusa sáddemis galgá dahkkojuvvot hui jođánit dan manjel go várálaš dilli lea šaddan.

Váruhusdiedáhusa sierrasárggus lea ahte dat viidána jođánit. Diedáhusa gaskkusteadđji rádio- dehe televišuvdnakanála ii doaimmat deavstta journalisttalaš ákkaid mielde, muhto váruhusdiedáhus sáddejuvvo rádios ja televišuvnnas dakkáražan.

Buori váruhusdiedáhusa iešvuodat:

- deaksta lea nu ovttáčilggolaš go vejolaš
- deavsttas eai leat áššedovdi- dehe eiseváldedearpmat, mat eai ipmirduvvo ja dovdojuvvo viidát
- giella lea čielga standárdagiella almmá cealkkaráhkusaid, mat leat mohkkát dehe váddásit hábmemis
- deaksta lea oanehaš ja ovttageardán ja fállá dárbahassii dieđu, vai vuostáiváldi ii báze diehtemeahttumin dili šlájasa dehe duođalašvuodas
- deaksta ii fádde panihka dehe bohciidahte balu vuostáiváldiid gaskkas
- deavstta sáhtá mielas destet vaikko ná: jos logalit telefuvnnas deavstta iežat mána skuvlla oahpaheaddjái, nu máhtáliigo son doaibmat dili gáibidan vuogi mielde

Buorre diedáhus vástida viđa gažaldahkii: gos – goas – maid – mot – diedáhusa addi. Diedáhusa álggus lea dáhpáhusbáiki ja áigi mitaluvvon čielgasit, dán maŋnel oanehis diehtu dáhpáhusas dehe dilis ja dan vejolaččat dagaheaddji váras ja loahpas ovttageardánis doaibmanrávvagat olbmuid. Diedáhusas galgá maid leat diehtu diedáhusa addán eiseválddis.

Váruhusdiedáhusa sierrasárggusin leaba čavges áigedávval ja alla luottehahttivuoda gáibádus. Jorgalusa gusket seamma gáibádusat go diedáhusa čállimanai: deaksta galgá leat čállojun ja jorgaluvvon nu, ahte dat ii atte saji boasttodulkomiidda. Buoremus dilli lea dalle, go váruhusdiedáhusa deavstta ráhkadeaddji sáhtttá ráhkadit diedáhusa oktanaga goappánai álbmotgillii. Muđuid šaddá váldit veahkkinn olggobeal jorgaleaddji.

Jos váruhusdiedáhus lea eahpečielggas dehe váddásit ipmirdahtti, olggobeal jorgaleaddji šaddá konsulteret deavstta ráhkadeaddji – dát njoazida jorgalanbarggu ja várálaš dilis dieđiheami. Váruhusdiedáhusa jorgaleapmi váttásnuvvá ja njoahcu álohii, go jorgaleaddji šaddá dárkkistit ja čielggadit dieduid sierra (dearpmat, báikegottit, namat, ámmátsátnerádjju jed.)

Galgá muitit, ahte jorgaleaddji lea giela ja kommunikašuvnna ámmátolmmoš, iige son vealttakeahtta hálldaš buot váruhusdili ámmátgiela. Nuppe dáfus, jos jorgaleaddji ii ipmir diedáhusa, ii dan gal jáhku mielde ipmir oktage earáge.

Váruhusdiedáhusa čállimis lea dehálaš váldit vuhtii čuovvovaš áššiid, mat álkidahttet ipmirdeami ja jorgaleami:

- **Bajilčállosiid čállin**
 - oanehis ovttačilggolaš bajilčálus, mas boahťá čielgasit ovdan, mas váruhuvvo, lea maid jođán jorgalit
- **Gos várálaš dilli lea ja gean dat guoská**
 - go váruhusdiedáhus sáddejuvvo olles riikkas, de ovdamearkkadihte dáhpáhusbáikki govvádus galgá leat dakkár, ahte váruhusviidodagas orodeaddji olbmuid lassin maid guhkkelis orru álbmot bastá meroštallat gos dáhpáhusbáiki lea
 - váruhusdiedáhusa ovttačilggolaš guovlluguovdasaš ráddjema ja dieđu váruhusdiedáhusa guovlluguovdasaš leavvamis lea dehálaš muitalit čielgasit vejolašvuodaid mielde standárdadearpmaguin ja/dehe báikenamaiguin, daningo olggobeal olbmot guovllu siste ja guovllu olggobeal olbmot ja jorgaleaddji eai beare dávjá dovda jv. guovllu

- **Ovttachiilggolaš diehtu vára áigemuttos**
 - Čielga diibmoáiggiin mitaluvvon, goas maid jorgalus lea jođán ja dárki
 - Gorálaš áigemuttu atnu galgá árvvoštallojuvvot dárkket (omd. diibmobeale siste), daningo jorgalus ii hoahppodilis soaitte leat anus oktanaga suoma- ja ruotagiel váruhusdieđáhusain
 - jos lea njuolggo váruhusuhkki, de gánnáha adnojuvvot sátni ”dál”, goas seamma sátni gaskkustuvvo maid jorgalussii
- **Čielga diehtu das, makkár váras lea gažaldat ja mii das čuovvu**
 - čielgasit oanehis dajaldagaiguin čállojuvvon várálaš dili govvádus ja dan čuovvumušat
- **Diehtu várálaš dili vuorddehahttivuođas**
 - vára vuorddehahttivuođa govvejeaddji dearpmat ja daid jorgalusa vástagat galget buohtastahttojuvvot (eahpevuorddehahti/vejolaš/vuorddehahti/hui vuorddehahti/duođalaš)
- **Diehtu váruhusdili duođalašvuodas**
 - vára duođalašvuoda govvideaddji jorgalusa vástagat galget buohtastahttojuvvot (omd. unni/vahátlaš/duođalaš, várálaš, duššadeaddji/hui duođalaš, heaggavárálaš, hui duššadeaddji)
- **Diehtu das, maid galgá dahkat**
 - čielga, vuosttaš lohkamiin ipmirdahti ilmmuhus das, geat, gos ja mot galgá bargojuvvot ja manin, jođálnuhtá maid jorgalanproseassa
- **Diehtu váruhusa addis**
 - virggálaš bealli, man jorgalanvásta gávdno omd. namuhuvvon organisašuvnna fierbmesiidduin (garvve oanádusaid)
- **Diehtu das, gos ja mot várálaš dilis oažžu lassidiedu**
 - jorgalusas galgá váldojuvvot vuhtii ee., ahte lassidiedu addi organisašuvnna namma lea jorgaluvvon (virggálaš namma dehe, jos dat váilu, friddja jorgalus ruođuid siste), ja ahte vejolaš fierbmečujuhus doalvu jv. giela siidduide
 - maiddá i jorgaleaddjái galgá ilmmuhuvvot kontáktaolmmoš, geas sáhtá dárbbu mielde jearrat jorgalusa dáfus problemáhtalaš sajiin

Álgovuolggalaččat iešguhtenai eiseváldi galgá viggat ráhkadit váruhusdiedáhusa goappánai álbmotgielain iehčanasat váruhusdiedáhusa badjelmearálaš ádjáneami dahkama nu unnin go vejolaš. Jos gádjun-, boles- dehe rádjebearráigeahčcoeiseváldi ii bastte doaimmahit váruhusdiedáhusa goappánai álbmotgillii, de heahteguovddáš lea lága mielde geatnegahtton veahkehit jorgaleamis. Jos heahteguovddášis ii leat jorgaleami gáibidan máhttu, de dat sáddet deavstta jorgaleami várás eará sadjái.

Váruhusdiedáhusa addi eiseválddi ovddasvástádussan lea diedáhusa ja dan jorgalusa riektavuohta. Maiddái dalle go heahteguovddáš lea veahkehan jorgalusa háhkamis, de ovddasvástádus diedáhusas ja jorgalusa sisdoalus lea diedáhusa addán eiseválddis.

Dán ofelačča maŋimus kapihttalis leat muhtin váruhusdiedáhusmáallet sisášiidhálddahusa eiseválddiid dárbbuid várás.

6. Gosa ja mot váruhusdiedáhus gaskkustuvvo?

Doaibmaválddálaš eiseválddit doaimmahit iežaset ráhkadan váruhusdiedáhusaid heahteguovddáži.

Váruhusdiedáhus doaimmahuvvo heahteguovddáži juogo rávdnjeboasttain dehe fáksain. Muhtin earenoamáš dáhpusain heahteguovddáš sáhttá vuostáiváldit ja čállit váruhusdiedáhusa sánuheami vuodul.

Heahteguovddáš dárkkista sisdoalu riektavuoda nu ahte čuojaha diedáhusa addán eiseváldái (vuostečuojaheapmi).

Heahteguovddáš sádde sihkkarastojuvvon váruhusdiedáhusaid riikkarádio Yleisradioi.

Gádjuneiseválddit, boleslágádusat ja rádjebearráigeahčcoeiseválddit doaimmahit iežaset addin váruhusdiedáhusaid doaibmaguovlluset heahteguovddáži. Eará váruhusdiedáhusa addimii doaibmaválddálaš eiseválddit (gč. s. 6 čuoggát 5.–14.) doaimmahit iežaset addin váruhusdiedáhusaid heahteguovddáži, mii lea Keravas.

Heahteguovddáš váldá vuostá gaskkusteamis várás čálalaš, ja bissovašskovvá mášiinnain čállojun váruhusdiedáhusaid. Váruhusdiedáhus doaimmahuvvo heahteguovddáži juogo rávdnjeboasttain dehe fáksain, ja vejolašvuodaid mielde ovttaáigásaččat buot dárbbatlaš gielaiguin. Diedáhusa eaktivuoda sihkkarastima várás heahteguovddáži čuojahuvvo nd. vuostečuojaheapmi diedáhusa vásttolaš eiseváldái, guhte lea ovddalgihtii doaimmahan dán dárkkuhusa várás iežas telefonnummára. Ávžžuhahti lea, ahte heahteguovddáži ilmmuhuvvo boahttevaš váruhusdiedáhusas ovddalgihtii, vai vejolaš rávdnjeboasttaid bearráigeahččoádjáneamit bastojuvvojit dahkat nu unnin go vejolaš.

Heahteguovddáš doaimmaha dárbbatlaš rávdnjeboastačujuhusaid ja fáksanummáriid doaibmaválddálaš eiseválddiide heahteguovddážiid mielde. Eiseválddit doaimmahit Heahteguovddášlágádussii iežaset vuostečujahannummáriid. Eiseválddit galget dárkkistit ja beivet oktavohtadieđuideaset jeavddalaččat ja ilmmuhit nuppástusain Heahteguovddášlágádussii.

Heahteguovddáš veahkeha dárbbu mielde on. eiseválddiid váruhusdiedáhusa jorgaleamis. Go deaksta lea jorgaluvvon, de heahteguovddáš sáddet jorgalus ruovttoluotta váruhusdiedáhusas vásttolaš eiseváldái seamma ládje, mot dat dat lea doaimmahuvvonni dehege rávdnjeboasttain dehe fáksain.

Diediheamis ovddasvástideaddji eiseváldi dárkkista ja dohkkeha guovttegielalaš dieđáhusa ja lea álohii ovddasvástádusas dieđáhusas sisdoalu riektavuodas.

Heahteguovddáš sádde sihkkarastojuvvon váruhusdieđáhusaid riikkarádio Yleisradioi ovddalgihtii sohppojuvvo vuogi mielde. Yleisradio dieđáhusa vuostáiváldán olmmoš čuojaha dieđáhusa sádden heahteguovddážii ja sihkkarastá váruhusdieđáhusa eaktivuoda. Heahteguovddáš fuolaha dárbbatlaš vuostečuojahannummáriid doaimmaheamis Yleisradioi.

Heahteguovddáš sáhttá vuostáiváldit earenoamáš diliin váruhusdieđáhusa sánuheapmen VIRVE:in ja čállit váruhusdieđáhusa sánuheami vuodul. Jos dieđiheaddji eiseváldi ii sáhte sánuhit deavstta suoma- ja ruotagillii, heahteguovddáš veahkeha dieđáhusa jorgaleamis ovdal namuhuvvon vugiid mielde. Heahteguovddáš dohkkeha sánuheamis vuodul čállojuvvo deavsttaid nu ahte lohka dieđáhusaid sisdoaluid dieđiheami ovddasvástideaddji eiseváldái. Dohkkeheami maŋŋel heahteguovddáš doaimmaha dieđáhusa riikkarádio Yleisradioi.

Heahteguovddáš sáhttá addit váruhusdieđáhusa maid iehčanasat. Dát lea vejolaš spiehkastatdilis, mas ovddasvástideaddji eiseváldi ii ovdamearkkadihte dieđáhusoktavuodaid hehttehusaid dihte joksojuvvo ja váruhusdieđáhusa addin lea heahteguovddáža árvoštallama mielde vealtameahtun.

7. Eará kommunikašuvdna

Váruhusdiedáhus addá maid signála riepmat čuovvut dili gárganeami.

Váruhusdiediheapmi gáibida measta álohii mediadieđiheami vel dannai manjel, go ii leat šat dárbu álbmoga váruheapmái ja doaibmarávvagiid addimii.

Váruhusdiedáhusa addin dárkkuha álohii, ahte servodagas lea jur dáhpáhuvvan dehe dáhpáhuvvame lihkuhisvuolta dehe várálaš dili, mii uhkida duođalaččat álbmoga dorvvolašvuoda dehe opmodaga. Álbmoga váruheami olis diedáhus addá mediai signála riepmat dakkaviđe ja dárkket čuovvut dili gárganeami.

Media ollašuhttá servodatlaš vuodđobarggus nu ahte dahká ođđasiid váruhusdilis ja árvvoštallá eiseválddiid barggu. Mediagilvu sihke internehta ja sosiála media gaskkustan diehtjuohkima leahttu leaba dolvon dasa, ahte maidđái eiseválddiin galget leat hui buorit válmmašvuodát jođánis ja aktiiva mediakommunikašuvnnii.

Váruhusdiedáhusa addima manjel lassidieđu dárbu hábálaččat stuorru sakka. Dát boahtá das, go

- lihkuhisvuoda dehe váruhusdili njuolggodáhpáhus- ja váikkuhusviidodaga olbmot hálidit dilis lassidieđu – earenoamážit dalle, go diedáhusa addimii lea ovttahtton almmolaš váruhusmearka
- jođánit ja bures oidnosis sáddejuvvon váruhusdiedáhus aktivere maid olbmuid eará sajes čuovvut dili ja eiseválddiid doaimma lihkuhisvuolta-dehe várálaš dili háldui oažžuma várás
- olbmot atnet ávvira bearašlahtuineaset, fulkkiineaset, ustibiinniset ja earáin sidjiide dehálaš olbmui, geat leat lihkuhisvuoda dehe várálaš dili váikkuhanviidodagas
- várálaš guovllu gielddaid virgehálldašcaddjit ja luohttamušolbmot dárbbahit dieđu áššiin, mat laktásit sin bargguid dikšumii ja iežaset diediheapmái
- media ovddasteaddjit dárbbahit áiggedási dilis dieđu sihke dáhpáhusbáikkis ja eiseválddiid doaimmain

Dili jođánis nuppastusat gáibidit ođđa doaibmarávvagiid addima. Dalle váruhusdiedáhus galgá dievasmahttojuvvot nuppiin, ja dárbbu mielde eanet diedáhusaiguin. Eiseválddit sáhttet váruhit álbmoga maid njuolga omd. uvssas uksii –diedihemiin, skájanasbiillaid dehe álbmotalárbma geavahemiin ja návccaid mielde maid fierbmediediheami vugiiguin ja árbevirolaš mediadieđáhusain.

Váruhusdiediheapmi gáibida measta álohii mediadiediheami vel dannai maŋŋel, go dárbu álbmoga váruheapmái ja doaibmarávvagiid addimii ii šat leat. Media ja álbmoga diehtodárbui galgá dávistit ee. nu ahte addojuvvojit mediadieđáhusat ja jearahallamat sihke lágideuvvojit diehtujuohkindilálašvuodát. Doaibmaválddálaš eiseválddit ordnejit akuhta várálaš dili maŋŋel dieđiheami daid rávvagiid mielde, mat gusket daid doaibmasuorggi dábbálaš dieđiheami ja kommunikašuvnna rávvagiidda. Doaibmasuorggit sáhttet atnit ávkin mediabálvalusaid, mat leat sin geavahusas dehe addit áššis iežaset guorahallama mielde heahteguovddáša diehtovuogádaga bakte vuosttaš- ja joatkkadieđáhusaid. Dakkavide doaimmahuvvon joatkkadieđáhus lea hui jođán ja doaibmi gulahallanvuohki ja sáhtta fáhtet diehtujuohkingaskaomiid juo ovdal váruhusdieđáhusa.

Váruhusdieđáhus sáhtta dagahit hui sierralágán dieđáhuslaš proseassaid. Muhtimin lea doarvái, ahte doaibmaválddálaš eiseváldi addá váruhusdieđáhusa duvdi mediadieđáhusa ja ráhkkanat vástidit doaimmaheddjiid jearahallamiidda. Nuppe vuoru váruhusdieđáhus sáhtta leat álgu mánggaid beivviid, juobe vahkuid, bisti bártti dehe dili ođasráhkadeapmái, eiseválddi doaimma árvvoštallamii ja almmolaš ságastallamii.

Diehtujuohkin ja kommunikašuvdna, mii dávista álbmoga dorvvolašvuhtii ja diehtodárbbuide, gáibida doaibmaválddálaš eiseválddiin:

- buori ja čielga kriisadieđiheami rávvema
- skuvlema ja hárbhallama
- olbmuid ovddasvástádusa meroštallama
- dárbbatlaš resurssaid, mat várrejuvvojit kommunikašuvdnabargguide
- dávjá maid ovtta barggu eará eiseválddiiguin sihke gielddaid kommunikašuvdnaovddasvástideddjiiguin

Bargu lea gáibideaddji, daningo dilis leat áidnageardásaččat ja dat soitet deaivat várálaš diliin ovddasvástideaddji eiseválddiide dušše muhtimin bargoeallimis.

8. Skuvlenuogádat

Juohke eiseválddis lea ovddasvástádus iežas bargiid skuvlemis.

Skuvlen sáhttá leat dutkosii doalvu, ámmátlaš dievasmahttinskuvlema dehe bargosajes dáhpáhuvi skuvlema oassi.

Váruhusdieđiheami gáibidan máhttu sihkkarastojuvvo skuvlemiin. Juohke esieválddi ovddasvástádussan lea iežas bargiid skuvlen. Skuvlemis vuojulduvvo váruhusdieđiheapmái sihke teoriija ja geavada hárbjehusaiguin.

Máhttima sihkkarasti skuvlenuogádat sáhttá ladastallojuvvot ja juhkkujuvvot ovddasvástádusaid mielde golmmaceahkagin omd. čuovvovaš vuogi mielde:

- **Dutkosii doalvu skuvlen:**
 - Gádjunoahpahat, Bolesámmátallaskuvla sihke Rádje- ja mearráfáktaskuvla dárkkistit oahppoplánaset ja atnet ávvira das, ahte vuolit hoavddaid ja hoavddaiddutkosiidda gárvejeaddji skuvlemis áššit váldojuvvojit vuhtii oahpahusas.
- **Ámmátlaš dievasmahttinskuvlen:**
 - on. oahppolágádusat ordnejit jahkásaččat dárbbatlaš meari dievasmahttinskuvlemiid váruhusdieđiheamis. Skuvlemii rekryterejuvvot eiseválderájiid badjelmanni oasseváldiid buot dain organisašuvnnain, main lea vuoigatvuohta addit eiseváldedieđáhusaid.
- **Bargosadjeskuvlen:**
 - buot doaibmaválddalaš eiseválddiin, main lea vuoigatvuohta váruhusdieđáhusa addimii, lea ovddasvástádus ja geatnegasvuohta fuolahit bargiideaset váruhusdieđáhusa válmmašvuođain.

9. Váruhusdiedáhusmállet

Váruhusdiedáhusas galget leat čuovvovaš diedut:

1. Bajilčálus (váruhusdiedáhus)
2. Báikegoddi dehe guovlu
3. Beaivemearri ja diibmoáigi
4. Várálaš dáhpáhusa govvádus
5. Doaibmarávvagat álbmogii
6. Dieđiheaddji eiseváldi

Čuovvovaččat mállet gádjundoaimma, bolesa, rádjebearráigeahču eiseválddiid ja Heahteguovddášlágádusa váruhusdiedáhussan:

9.1 Gádjundoaibma

Ovdamearka 1:

VÁRUHUSDIEDÁHUS: Turku, guovddáš 5.5.2012 diibmu 13.40. Dearvvašvuhtii várálaš suovva áimmus. Dollabárti Turku guovddášis. Guovllu olbmot ávžžuhuvvojit bissut visttis ja giddet áibmomolsuma, sihke vuordit diedáhusa várálaš dili nohkamis. Áitosaš-Suoma gádjunlágádus.

VAARATIEDOTE: Turku, keskusta 5.5.2012 kello 13.40. Terveydelle vaarallista savua ilmassa. Tulipalo Turun keskustassa. Alueen ihmisiä kehotetaan pysymään sisätiloissa ja sulkemaan ilmanvaihto, sekä odottamaan tiedotetta vaaratilanteen päättymisestä. Varsinais-Suomen pelastuslaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Åbo, centrum 5.5.2012 kl. 13.40. Hälsofarlig rök i luften. Brand i Åbo centrum. Alla i området uppmanas hålla sig inomhus och stänga av ventilationen samt invänta meddelande om att faran är över. Egentliga Finlands räddningsverk.

VÁRUHUSDIEDÁHUS: Turku, guovddáš 5.5.2012 diibmu 17.20. Várálaš dilli meaddel. Dollabártti suovva ii leat šat várálaš. Áitosaš-Suoma gádjunlágádus.

VAARATIEDOTE: Turku, keskusta 5.5.2012 kello 17.20. Vaaratilanne ohi. Tulipalon aiheuttama savu ei enää aiheuta vaaraa. Varsinais-Suomen pelastuslaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Åbo, centrum 5.5.2012 kl. 17.20. Faran över. Röken från branden orsakar inte längre fara. Egentliga Finlands räddningsverk.

Ovdamearka 2:

VÁRUHUSDIEDÁHUS: Porvoo, Kulloo – Tolkkinen 6.5.2012 diibmu 08.00. Dearvvašvuhtii várálaš gássa áimmus. Suodđan Kilpilahti ovddušanlágádusas. Guovllu olbmot ávžžuhuvvojit bissut vistiin ja giddet áibmomolsuma, sihke vuordit diedáhusa várálaš dili nohkamis. Nuorta-Uusimaa gádjunlágádus.

VAARATIEDOTE: Porvoo, Kulloo – Tolkkinen 6.5.2012 kello 08.00. Terveydelle vaarallista kaasua ilmassa. Vuoto Kilpilahden jalostamolla. Alueen ihmisiä kehotetaan pysymään sisätiloissa ja sulkemaan ilmanvaihto, sekä odottamaan tiedotetta vaaratilanteen päättymisestä. Itä-Uudenmaan pelastuslaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Borgå, Kulloo – Tolkis 6.5.2012 kl. 08.00. Hälsofarlig gas i luften. Gasläcka vid raffinaderiet i Sköldvik. Alla i området uppmanas hålla sig inomhus och stänga av ventilationen samt invänta meddelande om att faran är över. Räddningsverket i Östra Nyland.

VÁRUHUSDIEDÁHUS: Porvoo, Kulloo – Tolkkinen 6.5.2012 diibmu 12.30. Várálaš dilli meaddel. Dilli ii leat šat várálaš. Nuorta-Uusimaa gádjunlágádus.

VAARATIEDOTE: Porvoo, Kulloo – Tolkkinen 6.5.2012 kello 12.30. Vaaratilanne on ohi. Tilanne ei aiheuta enää vaaraa. Itä-Uudenmaan pelastuslaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Borgå, Kulloo – Tolkis 6.5.2012 kl. 12.30. Faran är över. Situationen orsakar inte längre fara. Räddningsverket i Östra Nyland.

Ovdamearka 3:

VÁRUHUSDIEDÁHUS: Lempäälä Ideapark, völdoluodda 3 7.5.2012 diibmu 14.30. Kemikálabárti máđiiluotta nalde. Mirkogássa beassan áibmui, johtalus botkejuvvon. Guovllus ii ávžžuhuvvo johtit ovdal go diedáhus várálaš dili nohkamis lea addojuvvon. Tampere guovlogádjunlágádus.

VAARATIEDOTE: Lempäälä Ideapark, valtatie 3 7.5.2012 kello 14.30. Kemikaalionnettomuus maantiellä. Myrkyllistä kaasua vapautunut ilmaan, liikenne katkaistu. Alueella liikkumista kehotetaan välttämään ennen kuin vaaratilanteen päättymisestä on tiedotettu. Tampereen aluepelastuslaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Lempäälä Ideapark, riksväg 3 7.5.2012 kl. 14.30. Kemikalieolycka på landsvägen. Giftig gas har kommit ut i luften, trafiken är stoppad.

Undvik att röra dig i området innan meddelande om att faran är över getts. Regionräddningsverket i Tammerfors.

VÁRUHUSDIEDÁHUS: Lempäälä Ideapark, völdoluodda 3 7.5.2012 diibmu 15.30. Várálaš dilli meaddel. Luottat rahppojuvvon johtalussii. Tampere guovlogádjunlágádus.

VAARATIEDOTE: Lempäälä Ideapark, valtatie 3 7.5.2012 kello 15.30. Vaaratilanne ohi. Tiet avattu liikenteelle. Tampereen aluepelastuslaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Lempäälä Ideapark, riksväg 3 7.5.2012 kl. 15.30. Faran över. Vägarna har öppnats för trafik. Regionräddningsverket i Tammerfors.

9.2 Boles

Ovdamearka 4:

VÁRUHUSDIEDÁHUS: Tampere, Hervanta 1.5.2012 diibmu 15.00. Várálaš olmmoš. Verjejuvvon olmmoš lihkada Hervanta guovddážis. Guovllus ii ávžžuhuvvo johtit ovdal go diedáhus várálaš dili nohkamis lea addojuvvon. Pirkanmaa boleslágádus.

VAARATIEDOTE: Tampere, Hervanta 1.5.2012 kello 15.00. Vaarallinen henkilö. Aseistautunut mies liikkuu Hervannan keskustan alueella. Alueella liikkumista kehoitetaan välttämään ennen kuin vaaratilanteen päättymisestä on tiedotettu. Pirkanmaan poliisilaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Tammerfors, Hervanta 1.5.2012 kl. 15.00. Farlig person. En beväpnad man rör sig i området vid Hervanta centrum. Undvik att röra dig i området innan meddelande om att faran är över getts. Polisnärheten i Birkaland.

VÁRUHUSDIEDÁHUS: Tampere, Hervanta 1.5.2012 diibmu 17.00. Boles lea váldán várálaš olbmo gitta ja várálaš dilli lea meaddel. Pirkanmaa boleslágádus.

VAARATIEDOTE: Tampere, Hervanta 1.5.2012 kello 17.00. Poliisi on ottanut vaarallisen henkilön kiinni ja vaaratilanne on ohi. Pirkanmaan poliisilaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Tammerfors, Hervanta 1.5.2012 kl. 17.00. Polisen har gripit den farliga personen och faran är över. Polisnärheten i Birkaland.

Ovdamearka 5:

VÁRUHUSDIEDÁHUS: Tampere, guovddáš 2.5.2012 diibmu 07.30.
Bávkkanasvárra Tampere ruovderáttestašuvnnas. Boles lea sirren guovllu ja togajohtalus lea bissehuvvon. Guovllus ii ávžžuhuvvo johtit ovdal go diedáhus várálaš dili nohkamis lea addojuvvon. Pirkanmaa boleslágádus.

VAARATIEDOTE: Tampere, keskusta 2.5.2012 kello 07.30. Räjähdevaara Tampereen rautatieasemalla. Poliisi on eristänyt alueen ja junaliikenne on pysäytetty. Alueella liikkumista kehotetaan välttämään ennen kuin vaaratilanteen päättymisestä on tiedotettu. Pirkanmaan poliisilaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Tammerfors, centrum 2.5.2012 kl. 07.30.
Explosionsrisk på järnvägsstationen i Tammerfors. Polisen har spärrat av området och tågtrafiken är stoppad. Undvik att röra dig i området innan meddelande om att faran är över getts. Polisinrättningen i Birkaland.

VÁRUHUSDIEDÁHUS: Tampere, guovddáš 2.5.2012 diibmu 09.00.
Ruovderáttestašuvnna bávkkanasvárra lea meaddel ja togajohtalus doaibmá. Pirkanmaa boleslágádus.

VAARATIEDOTE: Tampere, keskusta 2.5.2012 kello 09.00. Rautatieaseman räjähddevaara on ohi ja junaliikenne toimii. Pirkanmaan poliisilaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Tammerfors, centrum 2.5.2012 kl. 09.00.
Explosionsrisken på järnvägsstationen är över och tågtrafiken fungerar igen. Polisinrättningen i Birkaland.

Ovdamearka 6:

VÁRUHUSDIEDÁHUS: Kerava, völdoluodda 4 22.2.2012 diibmu 07.30. Stuora johtalusbárti mádiiluotta nalde. Luodda lea várálaš njalkkas. Luodda lea giddejuvvon johtalusas. Guovllus ii ávžžuhuvvo johtit ovdal go diedáhus várálaš dilli nohkamis lea addojuvvon. Gaska-Uusimaa boleslágádus.

VAARATIEDOTE: Kerava, valtatie 4 22.2.2012 kello 07.30. Laaja liikenneonnettomuus maantiellä. Tie on vaarallisen liukas. Tie on suljettu liikenteeltä. Alueella liikkumista kehotetaan välttämään ennen kuin vaaratilanteen päättymisestä ilmoitetaan. Keski-Uudenmaan poliisilaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Kervo, riksväg 4 22.2.2012 kl. 07.30. Stor trafikolycka på landsvägen. Vägen är farligt hal. Vägen är avstängd för trafik. Undvik att röra dig i området innan meddelande om att faran är över getts. Polisinrättningen i Mellersta Nyland.

VÁRUHUSDIEDÁHUS: Kerava, völdoluodda 4 22.2.2012 diibmu 21.30. Váralaš dilli lea meaddel. Luottat leat rahppon johtalussii. Gaska-Uusimaa boleslágádus.

VAARATIEDOTE: Kerava, valtatie 4 22.2.2012 kello 21.30. Vaaratilanne ohi. Tiet avattu liikenteelle. Keski-Uudenmaan poliisilaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Kervo, riksväg 4 22.2.2012 kl. 21.30. Faran över. Vägarna har öppnats för trafik. Polisinrättningen i Mellersta Nyland.

Ovdamearka 7:

VÁRUHUSDIEDÁHUS: Avvil, Dearpmáš 4.5.2012 diibmu 19.15. Olbmui váralaš guovža. Guovllus ii ávžžuhuvvo johtit ovdal go diedáhus váralaš dilli nohkamis lea addojuvvon. Lappi boleslágádus. [pohjoissaame]

VAARÄTIÄDÄTTÄS: Avveel, Tiärmáš 4.5.2012 tijme 19.15. Ulmui varâlâš kuobžâ. Avžuuttuvvoo, et kuávlust lihâdem kalga velttid tassaaš ko varâlâš tile nuhâmist lii tiedettum. Laapi poolislájádâs. [inarinsaame]

VAARRTEÄDTÖS: Ä'vvel, Törmänen 4.5.2012 čiäss 19.15. Oummid vaarlaž kuõ'bžž. Oummid raaukât vaarrâd vuu'dest jáåttmõõžž vaarrteädtõõzz äi'ggen. Odd teädtõs uu'det, ko vaarpodd lij puuttâm. Tõ'st teädtet, ko vaarpodd lij puuttâm. Sää'mjânnam pãã'les-strooi'tel. [koltansaame]

VAARATIEDOTE: Ivalo, Törmänen 4.5.2012 kello 19.15. Ihmiselle vaarallinen karhu. Alueella liikkumista kehotetaan välttämään ennen kuin vaaratilanteen päättymisestä on tiedotettu. Lapin poliisilaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Ivalo, Törmänen 4.5.2012 kl. 19.15. Farlig björn. Undvik att röra dig i området innan meddelande om att faran är över getts. Polisinrättningen i Lapland.

VÁRUSHUSDIEDÁHUS: Avvil, Dearpmáš 4.5.2012 diibmu 20.05. Váralaš guovža lea sirdojuvvon eret. Váralaš dilli lea meaddel. Lappi boleslágádus. [pohjoissaame]

VAARÄTIÄDÄTTÄS: Avveel, Tiärmáš 4.5.2012 tijme 20.05. Varâlâš kuobžâ lii sirdum meddâl. Vaarätilälâšvuotâ lii lappâd. Laapi poolislájádâs. [inarinsaame]

VAARRTEÄDTÖS: Ä'vvel, Törmänen 4.5.2012 čiäss 20.05. Vaarlaž kuõ'bžž lij si'rddum meädda. Vaarpodd lij rääi. Sää'mjânnam pãã'les-strooi'tel. [koltansaame]

VAARATIEDOTE: Ivalo, Törmänen 4.5.2012 kello 20.05. Vaarallinen karhu on siirretty pois. Vaaratilanne on ohi. Lapin poliisilaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Ivalo, Törmänen 4.5.2012 kl. 20.05. Den farliga björnen har förflyttats. Faran över. Polisinrättningen i Lappland.

9.3 Rádjebearráigeahččoeiseválddit

Ovdamearka 8:

VÁRUHUSDIEDÁHUS: Mearraviidodat, Helsset ovddabealli, Pihlajasaari ovddabealli, 3.5.2012 diibmu 12.00. Guovtti fatnasa oktiibeaškkeheapmi. Viidodagas várálaš kemikála áimmus, viidodagas johtin gildojuvvon, fávleviidodat giddejuvvon fanasjohtalusas. Várálaš dili nohkamis diedihuvvo. Suomaluoovtta mearrabearráigeahčču.

VAARATIEDOTE: Merialue, Helsingin edusta, Pihlajasaaren länsipuoli, 3.5.2012 kello 12.00. Kahden aluksen yhteentörmäys. Alueella vaarallista kemikaalia ilmassa, alueella liikkuminen kielletty, väyläalue suljettu alusliikenteeltä. Vaaratilanteen päättymisestä ilmoitetaan. Suomenlahden merivartiosto.

VARNINGSMEDDELANDE: Havsområdet utanför Helsingfors, väster om Rönnskär, 3.5.2012 kl. 12.00. Kollision mellan två fartyg. Farliga kemikalier i luften, förbjudet att röra sig på området, farleden stängd för fartygstrafik. Meddelande ges om att faran är över. Finska vikens sjöbevakningssektion.

VÁRUSHUSDIEDÁHUS: Mearraviidodat, Helsset ovddabealli, Pihlajasaari ovddabealli, 3.5.2012 diibmu 21.43. Fatnasiid oktiibeaškkeheami dagahan kemikálagolgan lea dahppojuvvon ja gádjunbarggut leat nohkan. Fávleviidodat lea rahppojuvvon johtalusii. Suomaluoovtta mearrabearráigeahčču.

VAARATIEDOTE: Merialue, Helsingin edusta, Pihlajasaaren länsipuoli, 3.5.2012 kello 12.00. Kahden aluksen yhteentörmäys. Alueella vaarallista kemikaalia ilmassa, alueella liikkuminen kielletty, väyläalue suljettu alusliikenteeltä. Vaaratilanteen päättymisestä ilmoitetaan. Suomenlahden merivartiosto.

VARNINGSMEDDELANDE: Havsområdet utanför Helsingfors, väster om Rönnskär, 3.5.2012 kl. 21.43. Läckaget av kemikalier efter kollisionen mellan två fartyg har stoppats och räddningsarbetet har avslutats. Farleden har öppnats för fartygstrafik. Finska vikens sjöbevakningssektion.

Ovdamearka 9:

VÁRUHUSDIEDÁHUS: Imatra, Pelkola 24.5.2012 diibmu 10.00. Várálaš olmmoš. Rádjebearráigeahččolágádus ohcá verjejuvvon dievdoolbmo, gean eahpidit lobihis ráji rasttildeamis Pelkola – Teppanala – Karhusuo gaskasaš guovllus. Guovllus ii ávžžuhuvvo johtit ovdal go diedáhus várálaš dilli nohkamis lea addojuvvon. Nuortalulli-Suoma rádjebearráigeahčču.

VAARATIEDOTE: Imatra, Pelkola 24.5.2012 kello 10.00. Vaarallinen henkilö. Rajavartiolaitos etsii aseistautunutta, luvattomasta rajanylityksestä epäiltyä mieshenkilöä Pelkola – Teppanala – Karhusuo välisellä alueella. Alueella liikkumista kehoitetaan välttämään ennen kuin vaaratilanteen päättymisestä on tiedotettu. Kaakkois-Suomen rajavartiosto.

VARNINGSMEDDELANDE: Imatra, Pelkola 24.5.2012 kl. 10.00. Farlig person. Gränsbevakningen söker en beväpnad man som är misstänkt för gränskränkning inom området Pelkola – Teppanala – Karhusuo. Undvik att röra dig i området innan meddelande om att faran är över getts. Sydöstra Finlands gränsbevakning.

VÁRUHUSDIEDÁHUS: Imatra, Pelkola 24.5.2012 diibmu 13.00. Rádjebearráigeahččolágádus lea váldán várálaš olbmo gitta ja várálaš dilli lea meaddel. Nuortalulli-Suoma rádjebearráigeačču.

VAARATIEDOTE: Imatra, Pelkola 24.5.2012 kello 13.00. Rajavartiolaitos on ottanut vaarallisen henkilön kiinni ja vaaratilanne on ohi. Kaakkois-Suomen rajavartiosto.

VARNINGSMEDDELANDE: Imatra, Pelkola 24.5.2012 kl. 13.00. Gränsbevakningen har gripit den farliga personen och faran är över. Sydöstra Finlands gränsbevakning.

9.4 Heahteguovddášlágádus

Ovdamearka 10:

VÁRUHUSDIEDÁHUS: Tuusula 21.3.2012 diibmu 10.00. Heahtenummárii 112 ii sáhte čuojahit Sonera, Elisa ja DNA mátketelefonnummáriin Kellokoski ja Jokela guovllus. Árvvoštallan divvunáigi 21.3.2012 diibmu 14.00 rádjái. Jos deaivá heahtedilli, de vikka beassat hehttehusguovllu olggobeallái dehe lagamus dearvvasvuolta-, buollin- dehe boleslágádussii. Heahteguovddášlágádus.

VAARATIEDOTE: Tuusula 21.3.2012 kello 10.00. Hätänumeroon 112 ei voi soittaa Soneran, Elisän ja DNA:n matkapuhelinliittymistä Kellokosken ja Jokelan alueella. Arvioitu korjausaika 21.3.2012 kello 14.00 mennessä. Hätätilanteen sattua hakeudu häiriöalueen ulkopuolelle tai lähimmälle terveyst-, palo- tai poliisiasemalle. Hätäkeskuslaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Tusby 21.3.2012 kl. 10.00. Nödnumret 112 kan inte nås från Soneras, Elisans och DNA:s mobilabonnemang i områdena Kellokoski och Jokela. Felet beräknas vara reparerat 21.3.2012 kl. 14. I nödsituationer ska man söka sig utanför det berörda området eller vända sig till närmaste hälsocentral, brandstation eller polisstation. Nödcentralverket.

VÁRUHUSDIEDÁHUS: Tuusula 21.3.2012 diibmu 13.30. Heahtenummár 112 doaibmá fas Sonera, Elisa ja DNA mátketelefonnummáriin Kellokoski ja Jokela guovllus. Heahteguovddášlágádus.

VAARATIEDOTE: Tuusula 21.3.2012 kello 13.30. Hätänumero 112 toimii jälleen Soneran, Elisän ja DNA:n matkapuhelinliittymistä Kellokosken ja Jokelan alueella. Hätäkeskuslaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Tusby 21.3.2012 kl. 13.30. Nödnumret 112 kan åter nås från Soneras, Elisans och DNA:s mobilabonnemang i områdena Kellokoski och Jokela. Nödcentralverket.

9.5 Eiseválddiid ovttasbargu

Ovdamearka 11:

VÁRUHUSDIEDÁHUS: Joensuu, Noljakka 13.5.2012 diibmu 16.15. Nuskon juhkančáhci. Čáhci ii sáhte adnojuvvot. Várálaš dili nohkamis dieđihuvvo. Davvi-Gárjila gádjunlágádus.

VAARATIEDOTE: Joensuu, Noljakka 13.5.2012 kello 16.15. Saastunut juomavesi. Vettä ei saa käyttää. Vaaratilanteen päättymisestä tiedotetaan. Pohjois-Karjalan pelastuslaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Joensuu, Noljakka 13.5.2012 kl. 16.15. Förorenat dricksvatten. Vattnet ska inte användas. Meddelande ges om att faran är över. Räddningsverket i Norra Karelen.

VÁRUHUSDIEDÁHUS: Joensuu, Noljakka 14.5.2012 diibmu 13.50. Várálaš dilli meaddel. Čáhci ii leat šat nuskon. Davvi-Gárjila gádjunlágádus.

VAARATIEDOTE: Joensuu, Noljakka 14.5.2012 kello 13.50. Vaaratilanne ohi. Vesi ei ole enää saastunutta. Pohjois-Karjalan pelastuslaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Joensuu, Noljakka 14.5.2012 kl. 13.50. Faran över. Vattnet är inte längre förorenat. Räddningsverket i Norra Karelen.

Čuovus 1: Frásalogahallan

Frásaid anu dáfus galá válđojuvvot vuhtii, ahte bođohagaid dat leat dušše váruhusdiedáhusaid oasisit.

Makkár várálaš dáhpáhus lea gažaldagas?

- **Dearvvašvuhtii várálaš suovva áimmus.**
 - Terveydelle vaarallista savua ilmassa.
 - Hälsofarlig rök i luften.
- **Dearvvašvuhtii várálaš gássa áimmus.**
 - Terveydelle vaarallista kaasua ilmassa.
 - Hälsofarlig gas i luften.
- **Viiddes johtalusbárti máđiiluotta nalde.**
 - Laaja liikenneonnettomuus maantiellä.
 - Stor trafikolycka på landsvägen.
- **Kemikálalihkohisvuohta máđiiluotta nalde.**
 - Kemikaalionnettomuus maantiellä.
 - Kemikalieolycka på landsvägen.
- **Kemikálalihkohisvuohta ruovderáti nalde.**
 - Kemikaalionnettomuus rautatiellä.
 - Kemikalieolycka på järnvägen.
- **Várálaš olmmoš.**
 - Vaarallinen henkilö.
 - Farlig person.
- **Olbmui várálaš guovža / gumpe.**
 - Ihmiselle vaarallinen karhu / susi.
 - Farlig björn / varg.
- **Nuskon juhkančáhci.**
 - Saastunut juomavesi.
 - Förorenat dricksvatten.

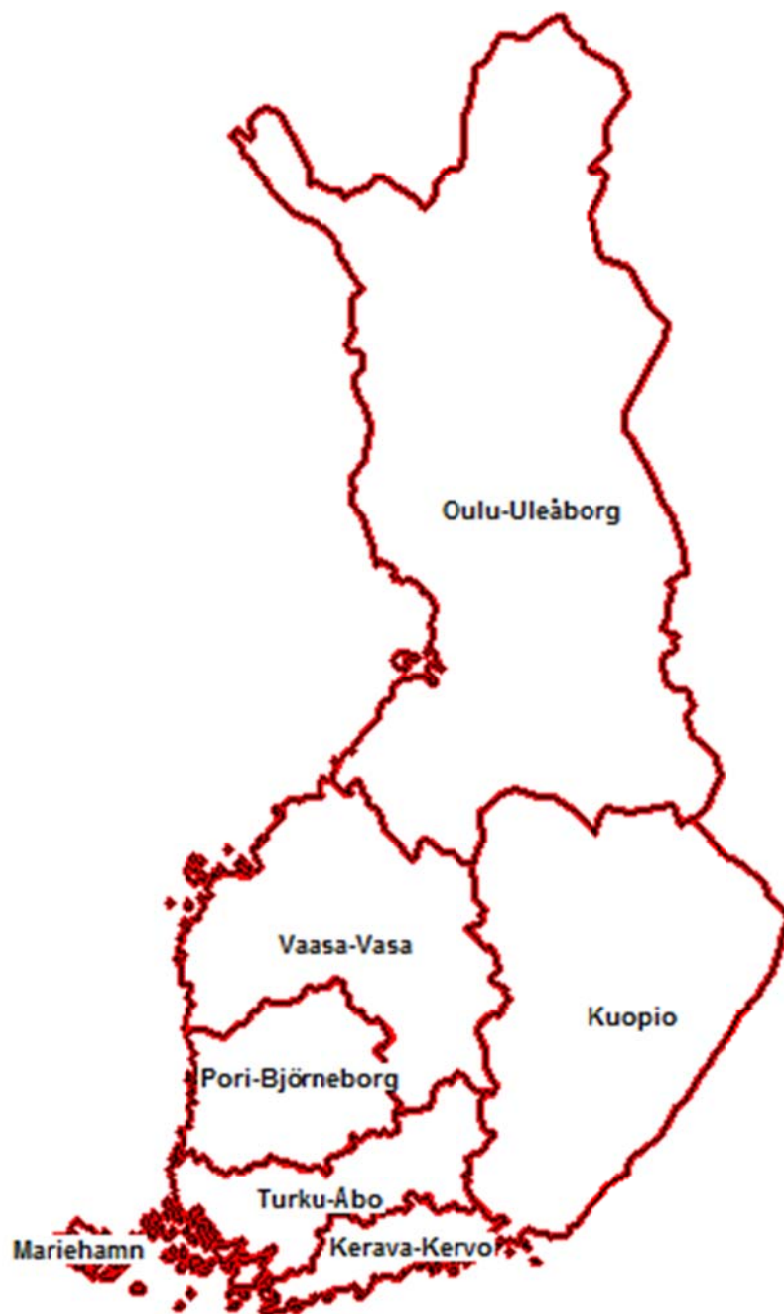
Makkár doaibmanrávvagat álbmogii galgá addit?

- **Guovllu olbmot ávžžuhuvvojit bissut visttiin ja giddet áibmomolsuma, sihke vuordit diedáhusa várálaš dili nohkamis.**
 - Alueen ihmisiä kehotetaan pysymään sisätiloissa ja sulkemaan ilmanvaihto, sekä odottamaan tiedotetta vaaratilanteen päättymisestä.
 - Alla i området uppmanas hålla sig inomhus och stänga av ventilationen samt invänta meddelande om att faran är över.
- **Guovllus ii ávžžuhuvvo johtit ovdal go diedáhus várálaš dili nohkamis lea addojuvvon.**
 - Alueella liikkumista kehotetaan välttämään ennen kuin vaaratilanteen päättymisestä on tiedotettu.
 - Undvik att röra dig i området innan meddelande om att faran är över getts.
- **Boles ávžžuha geavahit molssaevttolaš johtalusa johtolagaid.**
 - Poliisi suositaa käyttämään vaihtoehtoisia liikennereittejä.
 - Polisen rekommenderar alternativa trafikrutter.
- **Jos deaivá heahtedilli, de vikka beassat hehttehusguovllu olggobeallái dehe lagamus dearvvašvuohta-, buollin- dehe boleslágádussii.**
 - Hätätilanteen sattuessa hakeudu häiriöalueen ulkopuolelle tai lähimmälle terveys-, palo- tai poliisiasemalle.
 - I nödsituationer ska man söka sig utanför det berörda området eller vända sig till närmaste hälsocentral, brandstation eller polisstation.
- **Várálaš dili nohkamis diedihuvvo.**
 - Vaaratilanteen päättymisestä tiedotetaan.
 - Meddelande ges om att faran är över.
- **Biebmo- ja juhkančáhci galgá vuššojuvvot.**
 - Ruoka- ja juomavesi on keitettävä.
 - Mat- och dricksvattnet ska kokas.
- **Čáhci ii oaččo adnojuvvot.**
 - Vettä ei saa käyttää.
 - Vattnet ska inte användas.

Go várra ii leat šat

- **Várálaš dilli lea meaddel.**
 - Vaaratilanne ohi.
 - Faran över.
- **Dilli ii dagat šat vára.**
 - Tilanne ei enää aiheuta vaaraa.
 - Situationen orsakar inte längre fara.
- **Dollabártti dagahan suovva ii dagat šat vára.**
 - Tulipalon aiheuttama savu ei enää aiheuta vaaraa.
 - Röken från branden orsakar inte längre fara.
- **Mirkolaš ávdnasa golgan lea nohkan ja dilli ii dagat šat vára.**
 - Myrkyllisen aineen vuoto on päättynyt ja tilanne ei aiheuta enää vaaraa.
 - Giftigt ämne läcker inte längre ut och situationen orsakar inte längre fara.
- **Boles lea váldán gitta várálaš olbmo ja várálaš dilli lea meaddel.**
 - Poliisi on ottanut vaarallisen henkilön kiinni ja vaaratilanne on ohi.
 - Polisen har gripit den farliga personen och faran är över.
- **Várálaš guovža lea sirdojuvvon eret. Várálaš dilli lea meaddel.**
 - Vaarallinen karhu on siirretty pois. Vaaratilanne on ohi.
 - Den farliga björnen har förflyttats. Faran är över.
- **Luodda leat rahppon johtalussii.**
 - Tiet avattu liikenteelle.
 - Vägarna har öppnats för trafik.
- **Čáhci ii leat šat nuskon.**
 - Vesi ei ole enää saastunutta.
 - Vattnet är inte längre förorenat.

Čuovus 2:
Heahteguovddážiid ovttasbargoguovllut

Čuovus 3: Váruhusdiedáhuskovvi

Váruhusdiedáhuskovvi

Vaaratiedotelomake

Blankett för varningsmeddelande

1. Váruhusdiedáhus / Vaaratiedote / Varningsmeddelande
2. Báikegoddi dehe guovlu nu ovttáčilggolaččat ja dárkket go vejolaš /
Paikkakunta tai alue mahdollisimman yksiselitteisesti ja tarkasti /
Ortnamn eller område så entydigt och noggrant som möjligt

3. Beaivemearri / Päiväys / Datum: _____
4. Diibmoáigi / Kellonaika / Tid: _____
5. Várálaš dáhpáhusa govvádus / Vaarallisen tapahtuman kuvaus /
Beskrivning av farlig händelse

6. Doaibmanrávvagat álbmogii / Toimintaohjeet väestölle /
Instruktioner till allmänheten

7. Váruhusdiedáhusa addi eiseváldi /
Vaaratiedotteen antava viranomainen /
Myndigheten som ger ut varningsmeddelandet

Váruhusdiedáhus addojuvvo maid televišuvnnas Juo ☐ Ii ☐

Vaaratiedote annetaan myös televisiossa Kyllä ☐ Ei ☐

Varningsmeddelandet ges ut också i TV Ja ☐ Nej ☐

Váruhusdiedáhus geardduhuvvo / Vaaratiedote toistetaan /
Varningsmeddelandet upprepas: _____

1. Raavâkirjáá tárguttâs já siskáldâs

Vaarâtiäđättâsraavâkirjááš addel ravvuid vaarâtiäđättâsâi rähtimân já vuolgâtmân. Vaarâtiäđättâs uáivild uániháá tiäđättâs, main váruttuvvoo aalmug vaarâst já adeluvvoo toimâravvuuh.

Vaarâst tiedettem váátá eromâš máatu, mii váátá škovlim já hárvuttállâm.

Taat raavâkirjááš lii vuolgâsajasávt rahtum sisašijhaldáttuv virgeomáhái tooimâ jurdâččin, mutâ tom puáhtá hiäivulijn oosijn heiviittid meid eres haldáttâhsuorgijn.

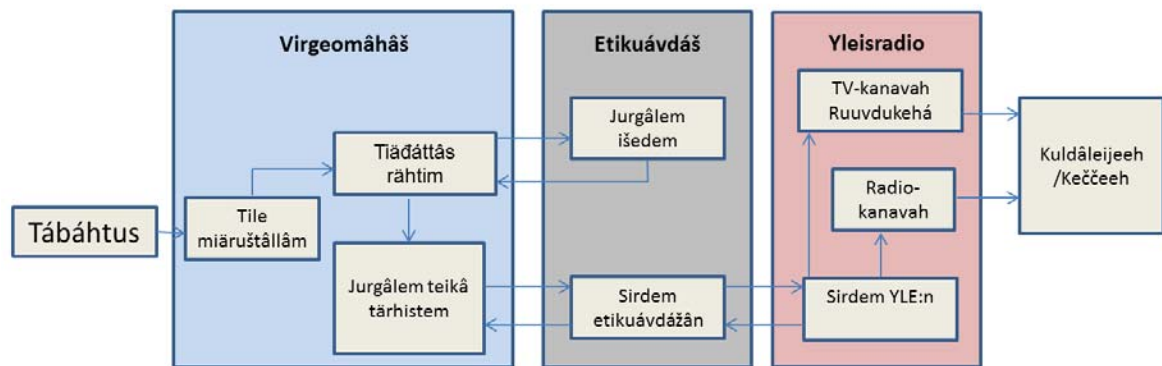
Raavâkirjááš siskeeld ovdâmeerhâid já miäruštállâmravvuid tast, magarijn tiilijn vaarâtiäđättâs kolgâččij adelid. Raavâkirjáást láá uánihááh kuvviimeh:

- ääši kyeskee lahâasâtemist
- vaarâtiäđättâs rähtimist, jurgâlmist já sirdemist
- virgeomáhái eres tiedettemvuovijn já ohtsâstoimâmist
- ääši vaattâm škovliimist.

Raavâkirjáá majemuu lovvoost láá ovdâmerkkâtiäđättâsah, maid puáhtá hiäivulijn oosijn kevtid sisašijhaldáttuv jieškote-uv toimâsuorgijn. Iänááš tiilijn ovdâmerkkâtiäđättâsâi hámásiih uánihááh tiäđättâsah palvâleh tárguttâsis puoh pyeremustáá. Tastko vaarâtiäđättâsah adeluvvojeh ain kuohtui aalmuglâškielâiguin, ovdâmeerhâin láá maalih sehe suomâkielân ete ruotâkielân.

Raavâkirjáá lahtosin lii suomâ- já ruotâkielâlâš fraasiluvâttállâm, moos láá čuákkejum almoliuh olgospyehtimeh varâlii tábâhtusâst tiedettem várás. Valmâš fraasij kevtimâin tiedettem huáputtuvvoo já siämmást lii máhdulâš ohtâlistid tiedettemijn kevtum olgospyehtimijd.

Taan raavâkirjáást adelum ravvui lasseen tiedeetmân kalga varriidáttâđ meid eresnáál. Ovdâmerkkân nommâluvâttállâm, moos láá čuákkejum jieijâs toimâkuávlv päikkinoomah suomâkielân já ruotâkielân, älkkeedit já huápput tiäđättâsâi čäällim. Lasseen jyehi virgeomâhâš puáhtá rähtid jieijâs táarbui miäldâsijd vaarâtiäđättâsmaalijd.

Vaarātiādāttās rāhtim jā sirdem

2. Laahâ vaarâtiäďättäsâst

*Laavâ mielđ vaarâtiäďättâs adeluvvoo talle, ko tot lii velttidmettum aalmug váruttem várás.
Vaarâtiäďättâs puáhtá kevttiđ meid talle, ko haalijd almottiđ ete vaarâtile lii lappâđ.
Kielâlaavâ (423/2003) mielđ vaarâtiäďättâs adeluvvoo kuohtui aalmuglâškielâiguin.*

Laahâ vaarâtiäďättâsâst (466/2012; mañel. vaarâtiäďättâslaahâ) heiviittuvvoo vaarâtiäďättâsân, mon virgeomâhâš addel sirdemnâál radiost já virgeomâháá nuuvt meerridijn meid televisiost. Čuosâttum virgeomâhâštiäďättâs, mii adeluvvoo tekstâviestân (čuosâttum etitiäďättâs teikâ čuosâttum eres virgeomâhâštiäďättâs) ij kulloo taan laavâ heiviittensuárgân.

Vaarâtiäďättâs lii toimâvâldálii virgeomâháá adelem tiäďättâs, mon tãrguttâs lii váruttiđ varâlii tábáhtusâst. Táárbu mielđ tiäďättâs meid rávvee, maht suoijiidâttâđ varâlii tábáhtusâst teikâ ton čuávumušâin já maht velttiđ vaarâtiilijđ. Návt vaarâtiäďättâs ráhtá iávtuid meid jieštoimâlii varriidâtmân.

Vaarâtiäďättâs puáhtá adelid, jis tábáhtus toovvât:

- jieğâ- teikâ tiervâsvuodâvaarâ
- vaarâ, ete omâdâh vahaduvá teikâ tuššâduvá merhâšitteht

Raavâkirjáá 4. lovvoost lii tãärhib listo vaarâtiäďättâs pirrâdâhân kullee varâliijn tábáhtusâin.

Laavâ mielđ vaarâtiäďättâs adelem kalga leđe velttidmettum aalmug váruttem várás. Virgeomâháá kuorâttállâmväälđi räijeje meid almoliij kuorâttállâmväälđi räijiittâs-prinsiipeh, main lii asâttum haldâttâhlaavâst. Vaarâtiäďättâs adelem kalga miäruštállâđ tábáhtus tovvâtteijee vaarâ háárân (relativiteetprinsiip) já ton vuáđulđ ete maht tiäďättâs puáhtá vuáđustiđ vaarâtiäďâttâs uáinust (tãrguttâsčoonâšm prinsiip).

Vaarâtiäďättâs puáhtá kevttiđ meid talle, ko haalijd almottiđ, ete vaarâtile lii lappâđ. Návt ij šoodâ epitiäďulâšvuotâ tast, lii-uv vala vaarâ jieğân já tiervâsvuotân teikâ merhâšittee omâduv vahadumân teikâ tuššâdumân.

Vaarâtiäďättâsâid sirdeh Yleisradio Oy já kávpálij radioi radiokanavah já keevâtlávt taid lohâ Yleisradio Oy toimâtteijee. Vaarâtiäďättâsâid sirdee radiokanavah láá meridum televisio- já radiotoomâst adelum laavâst (744/1998).

Vaarâtiädättäs sirdoo väldikodálávt jyehi Yleisradio Oy radiokanavaid sehe kuhesáigásâš toimálove finnim kávpálijd radiokanavaid.

Vaarâtiädättäs adeleijee virgeomâhâš puáhtá meridiid, ete vaarâtiädättäs sirdoo tiättun meid televisiost. Vaarâtiädättäs uáinoo televisiost nk. ruuvdukehán já vaarâtiädättäs tekstá jotá koveruuvdu pajeuásist. Teevstâ mieldi kulloo aalgâst váruttemjienâ, mon ulmen lii kiddid keččei huámásume.

Yleisradio Oy puáhtá lasseen jieijâs kuorâttállám mield almostittiid vaarâtiädättäs Tekstâ-TV:st já nettisiijdoin.

Vaarâtiädättäs adeluvvoo tiättun äjittáá. Vaarâtiädättäs sirdem ij soovât tiätu ohjelmkooskân teikâ tijmeááigán peic vaarâtiädättâsah sirdojuvvoo väldikodálávt nk. pággupurâtemin, kuás toh puátkejeh puoh eres radio- já televisiovuolgâttâsâid ubâ enâmist (ml. Åland eennâmkodde).

Kielâlaavâ (423/2003) mield vaarâtiädättäs adeluvvoo kuohtui aalmuglâškielâiguin adai suomâ- já ruotâkielân. Säämi kielâlaavâ (1086/2003) vuáduid vaarâtiädättäs kalga adelid sāmikuávlust suomâ- já ruotâkielâ lasseen meid sāmikielân talle ko varâlâš tábáhtus teikâ ton čuávumušah čyeccih sāmikuávlun. Suomâst sárnoo kulmâ sāmikielâ: anarâškielâ, nuortâlâškielâ já tavesāmikielâ. Vaarâtiädättäs adelem sāmikielân lii rajum sāmikuávlun teikâ vuolgâttâsteknisávt tom aldemuu västideijee kuávlun.

Vaarâtiädättäs puáhtá adelid suomâ- ruotâ- já sāmikielâ lasseen meid eres kielâiguin. Talle-uv lii tehálâš ete tiädättäs puáhtá luuhâd radiost olmnáál jienâdum häämist. Lasseen kalga väldid vuotân vaarâtiädättâsteevstâst kevttee puustavmeerhâi kevttim kyeskee rajiittâsâid.

Vaarâtiädättäs adeleijee virgeomâhâš kolgâččij toimâttid vaarâtiädättäs etikuávdázân kuohtui aalmuglâškielâiguin. Vaarâtiädättäs adeleijee virgeomâhâš västid ain tiädättäs já ton jurgâlus rievtsivuodâst. Vaarâtiädättäs čäällim já jurgâlem kiedâvuššoo tärhibeht raavâkirjáá lovvoost 5.

Televisio- já radiotooimâ hárjutteijee kenigittee aašij kyeskee laavah

Televisio- já radiotooimâ hárjutteijee kenigâsvuodâst sirded virgeomâhái aalmugân oovdânpyehtim tiädättâsâid kolorudâittáá, jis tot lii taarbâšlâš olmoošjiegâ teikâ omâduv piäluštem tiet teikâ ohtsâškode tooimâ turvim tiet, asâttuvvoo televisio- já radiotooimâst adelum laavâst (744/1998).

Yleisradio kenigâsvuodâst sirded virgeomâhâštiädättâsâid já varriidättâd televisio- já radiotooimâ tipšomân epítáválii tiilijn asâttuvvoo laavâst Yleisradio Oy:st (1380/1993).

Vaarâtiädättâslaahâ ij návt adde televisio- já radiotooimâ hárjutteijeid uddâ kenigittee ääši mutâ tot uásild târkkilist iävtuid laavâst uáivildum tiädättâsâi addelmân.

3. Kii puáhtá adelid vaarâtiäďáttâs?

*Vaarâtiäďáttâs puáhtá adelid toimâvâldâlâš virgeomâháš.
Virgeomâhái ohtsâštoimâm vâttee vaarâtiilijn tiedettemovdâsvástádâs lii tile
almosjoođeetmist västideijee virgeomâháást.*

Vaarâtiäďáttâs adeleijee olmooš kalga lede jieškote-uv tile uásild:

- toimâvâldálii virgeomâháa ovdâsteijee
- virgeomâháštoimâst västideijee ornijdume hovdâ teikâ ton tooimâst västideijee

Toimâvâldáliih virgeomâhááh, kiäh pyehtih adelid vaarâtiäďáttâs, láá:

1. Piäluštâsvirgeomâhááh
2. Poolislájjádâsah
3. Räjikocceemvirgeomâhááh
4. Etikuávdášlájádâs
5. Poolishaldáttâs
6. Poolishaldáttuv vuálásiih vâldikodáliih ohtâduvah
7. Suonjârdemtorvokuávdáš
8. Áimutiettuu lájjádâs
9. Jotolâhvirgádâh
10. Jotoluv torvolâšvuodâvirgádâh
11. Purrâmâšverkkitorvolâšvuodâvirgádâh Evira
12. Sosiaal- já tiervâšvuodâsyergi lope- já kocceemvirgádâh (Valvira)
13. Talhâssyergi torvolâšvuodâ- já ovdedemkuávdáš (Fimea)
14. Puoh ministeriöh

Tárbu vaarâst tiedeetmân puáhtá šoddâđ tiilijn, main varâlâš tábáhtus já ton arvâlâddum čuávumušah láá nuuvt vijdáh ete tooimân uásálisteh maangah tagareh virgeomâhááh, kiäin lii vuoigâdvuotâ vaarâst tiedeetmân. Tagarijn tiilijn virgeomâhái koskânâs jođettemkoskâvuodah kalgeh lede čielgâseh ovdil vaarâtiäďáttâs adelem.

Vâi jieškote-uv tilân lohtâseijee vaarâtiäďáttâsah láá tiätusiskâldâs já äigimiäruštállâm peeleeest koordinistum, kalga vaarâtiäďáttâs adelem já tiedettem čokkiđ áášânkullee tile almosjoođeetmist västideijee virgeomâhážân. Návť eres toimâvâldálii virgeomâhái váruttâsah já toimâravvuuh lahtojeh uáassin jođetteijee

virgeomâháá adelem vaarâtiäđättâs. Návť toimâmáin tiileest šadda ohtâlâs kove já taarbâšliih tiäduh sirdojeh ubâlâšvuottân.

Virgeomâháí ohtsâštoimâm sáttá tarbâšid ovdâmerkkân stormâtiilijn (Áimutiettuu lájádâs oovťâst piäluštâslájádâsâiguin), stuorrâ jotolâhluhottesvuodâin (Jotolâhvirgádâh, poolis já piäluštâslájádâs) já varâlii tábáhtus kuávluovdâsvástádâs sirdâšvuodijn kuávlust nuubân.

Virgeomâháí oovťâstpargo já munedemnahčâ tarbâšuvvoo meid tagarijn tiilijn, main vaarâtiäđättâs addelmân toimâvâldálii virgeomâháá tubdâm ij lah oovťielgiitlâš.

Čuávuvoo teevstâin kovvejuvvoo almolávt virgeomâháí ohtsâštoimâm kuulmâ ereslágân tiileest:

Vyelligistedduu kuávdâš jotá vuossaargâ ääigi Tavepoodâeennâm paijeel nuortâs. Viestârpeln pieggâ lii varâlii koorâs enâmist vuossargâiideed já algâeehidpeeivi koskâsii ääigi. Pieggâ liähtu roosâin lii vaarâkuávlust almolávt 25–35 m/s kuás muorah sáttih viirrâđ vedijguin já rakânâsâid sehe luoddâviärmáduvvâid sáttá šoddâđ vaahâg. Merâkuávluin lii korrâ stormâ já roosah sáttih leđe jobá s. 40 m/s. Kuávlui aalmug kočoduvvoo sirdâšuid siisâ já varriidâttâđ máhđulâid šleđgâpođháid. Eehid ääigi pieggâ hiäjuluvâ.

Vaarâtiäđättâs šonjâtile uásild addel Áimutiettuu lájádâs. Jis piäluštâstooimah láá tiäđättâs adelem ääigi vuálgâm joton, vaarâtiäđättâs addelmist västid piäluštâsvirgeomâháš ko vistig lii konsultistám Áimutiettuu lájádâs.

Kiemâjäävri Sieidikuoškâst lii morrum puáđu. Ennusteh, ete čääci paijaan nievt 2 meetter stuárráamusâi tuulvij alemustaasij paajaabeln. Puáđu vuoluubeln orroo kuávlui aalmug avžuuttuvvoo sirdâšuid meddâl vyemeest, huolâttiđ ráánjái váruttemist sehe kuávlust orroo päikkiellei sirdemist suájân.

Vaarâtiäđättâs addel Laapi piäluštâslájádâs, mii lii ohtâvuodâst kuávlui IPI-kuávdâžân, kieldâid, maadijjotolâhkuávdâžân sehe čácádâhkuávlui vyeimilájádâsâi kocceemsoojijd. Virgeomâhááh já tuáimeeh tiedetteh vaarâst ovdâskulij jieijâs spiekâštâhtiilijn rahtum ravvui miel. Almosjodettemovdâsvástádâsâst orroo piäluštâsvirgeomâháš koordinist tieheetmist. Tärkkilub toimâravvuuh adeluvvojeh el.páihálii radio vuolgâttâsâin sehe piäluštâslájádâs já kieldâi WWW-siijđoin.

Helsig táluťuálučääci lii nyeskidum poškâvuálgulâš pasâttâsčassijn. Čääsi kevttim määlismân já juuhâmčäccin avžuuttuvvoo velttiđ.

Motomijn piäluštâstooimâ kuávluin lii sooppum, ete piäluštâslájádâs addel čäasi kevttimân lohtâseijee vaarâtiädättäsâid. Vaarâtiädattâs äššisiskáldâs kuittâg ráhtá kieldâ pirâstiervâsvuođâvirgeomâhâš.

4. Kuás vaarâtiäďättâs adeluvvoo?

Vaarâtiäďättâs adeluvvoo tuše talle, ko lii vuáďustum arvâlâddâď, ete tot lii pehtilumos já ulmemiäldásumos vyehi aalmug váruttem várás.

Vaarâtiäďättâs lii pehtilis vyehi váruttiď siämmáá ääigi stuorrâ aalmugmere.

Vaarâtiäďättâs kevttim kalga ain vuáďuduď tärhis kuorättâlmân já koozâš vaarâtiäďättâs addelmân kalga lede tuárvi olluv.

Táválumoseh tileh, main vaarâtiäďättâs puáhtá adelid:

- ulmuid varâlii ulmuu, olmoošjuávhu teikâ ellee toimâ
- epitáválii vuáimálâš stormâ teikâ eres jotelávt šaddee varâlâš šonjâalmoon
- tuodâlâš varâlâid amnâsâid lohtâseijee luhottesvuotâ
- tullâpuálu, mii toovvât varâlii suovâ levânem pirrâsân
- vijdes já tuodâlii čuávumušâid tovâtteijee jotolâhluhottesvuotâ
- akuut tiervâsvuodâvaarâ (om. nyeskidum čääci teikâ varâlâš eellimtaarbâš)
- etinumerân 112 suáittim teikâ merâpiäluštâs etinumerân suáittim kivkkes šaddee estum vijdes kuávlust (telejotoluv hemâdâs, etikuávdáást tábáhtum luhottesvuotâ, normaaltiilij hemâdâstie)
- tuodâlâš vááimusvyeyimi kevttimân lohtâseijee luhottesvuotâ

Miäradâstahhee kalga lede tuárvi uápásmum tilân kuorättâldijnis vaarâtiäďättâs adelem. Miäradâs vuáďđusijd, čuávumušâid já riiskâid sehe ulmui máhđulijđ reaktioid kalga árvuštállâđ ovdil vaarâtiäďättâs adelem. Miäradâs vaarâtiäďättâs addelmist kalga ráhtiď kuittâg nuuvt jotelávt ko máhđulâš. Pyeremus kiärgusvuotâ vaarâtiäďättâs addelmân lii jođettemovdâsvástádâsâst orroo ulmuust, kiäst lii tiileest pyeremus tiäđulâšvuotâ.

Vaarâtiäďettim kuorättâldijn kalga vâldid vuotân:

- kelijdeijee tiletiäđulâšvuotâ
- molsoiähtukarttim aalmug váruttem olášuttemtaavijn
- varriidättâm vaarâtiäďättâs maņasâš tooimân

Vaarâtiäďättâs ij pyevti kevttiď aalmuglarmâdeijein adelum puástu jienâmeerhâst tieđetmân. Teknisâš váádu teikâ eres suujâ tiet aalmug váruttemvuáhâduvváin čuojâttum puástu jienâmeerhâ maņa kalga váruttemvuáhâduv paijeentoollâmist

västideijee piäluštâsvirgeomâháá tiedettiđ puástu jienâmeerhâst nuuvt jotelávt ko máhđulâš kuávlu aalmugân ovdâmerkkân piäluštâstooimâ mediatiäđättássáin.

Tiletiäđulâšvuodâ lasseen miärädâstahhee kolgâččij rähtiđ molsoiähtukarttim tilân hiäivulumos toimâmaali valjim várás. Aalmug puáhtá váruttiđ, tábáhtus já ton varâlâšvuodâ mielđ, maangáin jieškote-uv taavijn. Molsoiähtukarttim ohtâvuodâst kalga smiettâđ mii tábáhtuvá, jis vaarâtiäđättâs adeluvvoo teikâ kuáđđoo addehánnáá. Vaarâtiäđättâs adelem ohtuunis ij čuávdi tile teikâ meddâlist vaarâ, mutâ tot sáttá tuárjuđ eres virgeomâhâstooimâ.

Vaarâtiäđättâs lii pehtilis vyehi váruttiđ siämmáá ääigi stuorrâ aalmugmere. Vaarâtiäđättâs sirdem radio lasseen meid televisiost lii vuáimálumos tääpi váruttiđ aalmug, veikâ juksâmvuotân vaaikut merhâšitteht pirrâmpeeiviäigi. Radio lii pehtilumos idedist já peiviv, ko oppeet televisio juksá pyeremustáá ehidist. Iideedijâ tiimijn sehe radio ete televisio jukseh aalmug hyeneeht.

Vaarâtiäđättâs adelem ohtâvuodâst puátá kuorâttállâm várás meid tot, mon kollii teikâ mon távjá vaarâtiäđättâs kolgâččij kiärduđ. Jis árvuštálloo ete varâlâš tábáhtus pištá kuhháá, tárbu vaarâtiäđättâs kiärdumân lii stuárráb ko tiilijn, main varâlâš tábáhtus pištá uánihub ääigi.

Jis vaarâkuávlu aalmugmeeri lii uccáá, kannat váruttemân kevttiđ eres vuovijd (om. skajättáhautoid, uuvssâst uuksân –jotteem teikâ puhelin).

Vaarâtiäđättâs adelem sáttá tovâttiđ virgeomâhâstooimâ táárbu lassaanmân: ovdâmerkkân vaarâtiäđättâsâst adelum evakistempákkum sáttá vaattâđ evakistemsaje vuáđudem teikâ varâlii ellest váruttem sáttá hokâttállâđ sahhiis ulmuid vaarâkuávlun.

5. Maht vaarâtiäďättâš čálloo já jurgâluvwoo?

Vaarâtiäďättâš västid vittâ koččâmâšân: kost – kuás – maid – maht – tiäďättâš adeleijee.

Šiev vaarâtiäďättâš lii uánihâš já redusistum, mutâ tot fáálá kuittâg tuárvi tiäđu tile tääsist já tuodâlâšvuodâst.

Čielgâsávt já oovtčielgiitlâvt čaallum vaarâtiäďättâš lii jotteel jurgâliđ.

Vaarâtiäďättâš adeleijee virgeomâhâš västid ain tiäďättâš já ton jurgâlus siskáldâsâst.

Tiäďättâš čälijdijn lii tergâd anneed mielâst, kiân tot lii uáivildum. Vaarâtiäďättâš čuosâttâhân lii ovdâsajasávt vaarâkuávlust orroo aalmug, ij ovdâmerkkân tiedettemniävvo teikâ nubbe virgeomâhâš. Vaarâtiäďättâš ij lah tiedettemniävvoid uáivildum informatiivlâš udâstiedettem peic ovdâsajasávt aalmugân čujottum váruttâš já toimâraavâ talle, ko varâlâš tábáhtus puáhtá tovâttiđ jieđâ- teikâ tiervâšvuodâvaarâ teikâ merhâšittee omâduv vahadum teikâ tuššâdum. Miärádâš vaarâtiäďättâš vuolgâtmist kalga ráhtiđ nuuvt jotelâvt ko máhđulâš ton maŋa ko varâlâš tile lii šoddâm.

Vaarâtiäďättâš eromâš jiešvyehi lii ton čoodâmoonnamvuotâ. Tiäďättâš sirdee radio- teikâ televisiokanava ij tussee teevstâ journalistlii vuáđđusijguin, peic vaarâtiäďättâš sirdoo radiost já televisiost nuhtân.

Šiev vaarâtiäďättâš jiešvuodah:

- tekstâ lii nuuvt oovtčielgiitlâš ko máhđulâš
- teevstâst iä lah äššitobdee- teikâ virgeomâhâšteermah, maid ij ibbeerd já tuubdâ viijdáht
- kielâ lii čielgâ almoskielâ, kost iä lah muálkkáás teikâ vaigádávt iberdettee ceelhâráhtuseh
- tekstâ lii uánihâš já redusistum já fáálá tuárvi tiäđu, vâi vuástávâldee ij pääsi epitäđulâžžân tile tääsist teikâ tuodâlâšvuodâst
- tekstâ ij toovvât paaniik teikâ palo vuástávâldei koskâvuodâst
- teevstâ puávtáh testađ jieijâd mielâst veikkâ návt: jis tun luvâččih teevstâ puhelimest tuu pärni máttáatteijei, mátáččij-uv sun toimâđ nuuvt ko tile váátá

Šiev tiäďättâš västid vittâ koččâmâšân: kost – kuás – maid – maht – tiäďättâš adeleijee. Tiäďättâš aalgâst lii tábáhtussaje já äigi čielgâsávt almottum, taan maŋa uánihâš tiäđu tábáhtusâst teikâ tiileest já ton máhđulâvt tovâttee vaarâst já loopâst

oovtkiärdánis toimärvvuuh aalmugân. Tiädättäsâst kalga lede meid tiätu tiädättäs adelem virgeomâháást.

Vaarâtiädättâsâi jurgâlmân lohtâseijee eromâš jiešvyevih láá čovgâ äigitavlu já ollâ lyetittetteevuotâvátámâš. Jurgâlem kyeskih siämmáá vátámâšah ko tiädättäs čäällim-uv: tekstâ kalga lede čallum já jurgâlum tienuuvt ete tot ij adde tile puástudibárdâsâid. Pyeremus tile lii talle, ko vaarâtiädättäs teevstâ rähtee puáhtá rähtid tiädättäs siämmáá ääigi kuhtui aalmuglâškielâiguin. Mudoi kalga turvâstid olgopiälâsâš jurgâleijen.

Jis vaarâtiädättäs lii epičielgâs teikâ vaigâdâvt iberdettee, olgopiälâsâš jurgâleijee kalga konsultistid teevstâ rähtee – taat hittood jurgâlempargo já vaarâst tiedettem. Vaarâtiädättäs jurgâlem šadda vaigâdubbon já hitâsubbon ain, ko jurgâleijee kalga tärhistid já čielgid tiäduid sierâ (teermah, päikkikodeh, noomah, áámmâtsänivuárkká jna.).

Kalga mušteđ, ete jurgâleijee lii kielâ já viestâdem áámmátolmooš, ige sun veltihánnáá haaldâš puoh vaarâtilân lohtâseijee áámmátkielâ. Nube tááhust, jis jurgâleijee ij ibbeerd tiädättäs, tom ij oskottetteht ibbeerd kihheen eresgin.

Vaarâtiädättäs čälimist lii tergâd vâldid huámášumân čuávvooh iberdem já jurgâlem ovdedee ääših:

- **Paajeelčáálus**
 - uániháš oovtčielgiitlâš paajeelčáálus, mast puátá čielgâsávt uáinusân, mast váruttuvvoo, jurgâluvvoo jotelávt
- **Kost vaarâtile lii já kiäm tot kuáská**
 - ko vaarâtiädättäs sirdoo ubâ enâmist, kalga ovdâmerkkân tábáhtussaje kuvvim lede taggaar, ete vaarâkuávlust orroo ulmui lasseen meid olgoláá ässee aalmug puáhtá sajostittede tábáhtussaje
 - vaarâtiädättäs oovtčielgiitlâš kuávlulâš rajim já tiätu vaarâtile kuávlulâš vijdânemist lii tergâd olgospyehtid čielgâsávt já máhdulâšvuodâi mieldesteermâi já/teikâ sajenoomâi kevttimáin, ko kuávlust orroo olgopiäláliih já kuávu ulguubeln orroo ulmuuh sehe jurgâleijee iä manjii tuubdâ áášân kullee kuávu
- **Oovtčielgiitlâš tiätu vaarâ äigimuddoost**
 - čielgâ tijmeaigijguin oovdân puohtum, talle meid jurgâlus lii jotteel já tärkki
 - koskâmiärálâš tijmeoovdânpyehtim kevttim kalga tárkká smiettâd (om. tijmepele siste), tastko jurgâlus ij huápputiilijn máhdulávt lah

kevttimnáál siämmáá ääigi suomâ- teikâ ruotâkielâlii
vaarâtiädättâsain

- jis vaarâ uhke lii akuut, kalga kuittâg-uv kevtid sääni ”tää”, kuás siämmáš viestâ sirdoo meid jurgâlusân
- **Čielgâ tiätu tast, maggaar vaarâst lii saahâ já mii tast čuávvo**
 - čielgâsávt uániháá ciälkkásiiguin čallum vaarâ kuvvim já ton čuávumušah
- **Tiätu vaarâ tuodânalásâšvuodâst**
 - vaarâ tuodânalásâšvuodâ kovvejejee teermaid já tai jurgâlusvaastaid kalga vuáhâduttid (om. epioskottettee/máhđulâš/oskottettee/uáli oskottettee/tuodâlâš)
- **Tiätu vaarâtile tuodâlâšvuodâst**
 - vaarâ tuodâlâšvuodâ kovvejejee teermai jurgâlusvaastaid kalga vuáhâduttid (om. ucce/vaahâglâš/tuodâlâš, varâlâš, vaahâglâš/uáli tuodâlâš, jieğavarâlâš, uáli vaahâglâš)
- **Tiätu tast, maid kalga porgâd**
 - čielgâ, vuossâmuu luuhâm maņa iberdettee almottâs tast, kiäid, kost já maht kalga toimâd já mondiet, taha meid jurgâlemprooseses jotelubbon
- **Tiätu váruttâs adeleijest**
 - virgâlâš peeli, mon jurgâlusvaastâ kávnnoo om. áášân kullee ornijdume nettisiijdoin (veelti uánádâsâid)
- **Tiätu tast, kost já maht vaarâst finnee lasetiädu**
 - jurgâlusâst kalga väldid huámášumân el., ete lasetiäduid adelejee ornijdume nommâ lii jurgâlum (virgâlâš nommâ teikâ, jis tot váilu, rijjâ jurgâlus taavgij siste), já ete máhđulâš nettičujottâs tuálvu áášân kulloo kielâ siijdoid
 - meid jurgâleijen kalga almottid ohtâvuodâulmuu, kiäst puáhtá táárbu mielđ koiğâdid jurgâlem tááhust vaigâdis soojijn

Vuálgásajasávt jieškote-uv virgeomâhâš kalga irättid ráhtid vaarâtiädättâs kuohtui aalmuglâškielâiguin jiečânávt vaarâtiedettem paijeelmiärásâš ájánem ucedem tiet. Jis piáluštâs-, poolis- teikâ räjivirgeomâhâš ij paste toimättid vaarâtiädättâs kuohtui aalmulâškielâiguin, etikuávdáš lii laavâ mielđ kenigâs išediđ jurgâlmist.

Jis etikuávdáást ij lah jurgâlem vaattâm mättim, tot sirdá teevstâ jurgâlemnáál nubás.

Vaarâtiädättâs adeleijee virgeomâhâš västid ain tiädättâs já ton jurgâlus siskáldâs rievttisvuodâst. Meid talle ko etikuávdáš lii išedâm jurgâlus hahâmist, ovdâsvástádâs tiedeetmist já jurgâlus siskáldâsâst lii tiädättâs adelem virgeomâháást.

Taan raavâkirjáa majemuu lovvoost láá motomeh vaarâtiädättâsmaalih sisašijhaldâttuv virgeomâhái tárboid.

6. Kuus já maht vaarâtiäđättäs sirdoo?

*Toimâvâldáliih virgeomâhááh toimâtteh sii ráhtim vaarâtiäđättäsâid etikuávdázân.
Vaarâtiäđättäs toimâttuvvoo etikuávdázân jo-uv šledgâpostáin teikâ faksáin. Monnii eromáš
tiilijn etikuávdás puáhtá vuástávâldiđ já čäälliđ vaarâtiäđättäs sánádim vuáduđ.
Etikuávdás täärhist siskáldás rievdisvuodâ suáittimáin tiäđättäs adelem virgeomâhážân
(vuástasuáittim).
Etikuávdás sirdá visásmittum vaarâtiäđättäsâid Yleisradion.*

Piäluštâsvirgeomâhááh, poolislájádásah já räjikosáttâhvirgeomâhááh toimâtteh sii
adelem vaarâtiäđättäsâid toimâkuávlus etikuávdázân. Eres vaarâtiäđättäs
addelmân toimâvâldáliih virgeomâhááh (kj. s. 6 saieh 5.–14.) toimâtteh sii adelem
vaarâtiäđättäsâid Keravast orroo etikuávdázân.

Etikuávdás vuástávâldá sirdemnáál kirjáljij, já vaalmâš luámáttâhân mašináin
čallum vaarâtiäđättäsâid. Vaarâtiäđättäs toimâttuvvoo etikuávdázân jo-uv
šledgâpostáin teikâ faksáin, já máhduľášvuodâi mielđ siämmáa-áigásávt puohháin
taarbâšlii kielâiguin. Tiäđättäs rievdisvuodâ tärhistem tiet etikuávdáast suáittih nk.
vuástasuáittim tiäđättäsâst ovdâsvástádâsâst orroo virgeomâhážân, kote lii jo
muuneeld toimâttâm taan tärğuttâs várás puhelinnumeris. Avžuuttuvvoo, ete
etikuávdázân almottuvvoo puáttee vaarâtiäđättäsâst muuneeld, vâi máhduľijđ
šledgâpostâi čuávumájánemijđ puáhtá ucediđ.

Etikuávdášlájádâs tooimât taarbâšlijđ šledgâpostâčuđjottâsâid já faksânumerijđ
toimâvâldáľáš virgeomâháid jyehi etikuávdáast. Virgeomâhááh toimâtteh
Etikuávdášlájádâsân jieijâs vuástasuáittimnumerijđ. Virgeomâhááh kalgeh
tärhistiđ já peividiđ ohtâvuodâtiäđuidis merikoskâsávt já almottiđ nubâstusâid
Etikuávdášlájádâsân.

Etikuávdás iššeed táarbu mielđ ovdil mainâšum tiätuvirgeomâháid vaarâtiäđättäs
jurgâľmist. Talle ko tekstâ lii jurgâľum, etikuávdás vuolgât jurgâľus maasâd
vaarâtiäđättäsâst västideijee virgeomâhážân siämmáanáál, maht tot lii toimâttum-
uv adai šledgâpostáin teikâ faksáin.

Tiedeetmist västideijee virgeomâháš täärhist já tuhhit kyevtkielâsâš tiäđättäs já
västid ain tiäđättäs siskáldás rievdisvuodâst.

Etikuávdás sirdá visásmittum vaarâtiäđättäsâid Yleisradion muuneeld sooppum
vuovijn. Tiäđättäs Yleisradiost vuástávâldâm olmooš suáittá ton etikuávdázân,

kost tiädättäs lii vuolgâttum, já visásmit vaarâtiädättäs rievvisvuodâ. Etikuávdáš huolât taarbâšlii vuástasuáittimnumerij toimâtemist Yleisradion.

Etikuávdáš puáhtá vuástáváldid monnii eromâš tiilijn vaarâtiädättäs sánádimmen VIRVE:st já čäällid vaarâtiädättäs sánádim vuáduld. Jis tiedettee virgeomâhâš ij pyevti sánádid teevstâ suomâkielân já ruotâkielân, etikuávdáš iššeed tiädättäs jurgâlmist ovdil mainâšum vuovijn. Etikuávdáš tuhhiittuvvoo sánádim vuáduld čaallum teevstâid luhâmáin tiädättäsâi siskáldâsâid tiedeetmist västideijee virgeomâhâžân. Tuhhiitem maŋa etikuávdáš tooimât tiädättäs Yleisradion.

Etikuávdáš puáhtá adelid vaarâtiädättäs meid jiečânávt. Taat lii máhđulâš spiekâsteijee tiilijn, kost jođettemovdâsvástádâsâst orroo virgeomâháa ij ovdâmerkkân viestâdemohtâvuodâi hemâdâsâi tiet teeivât já vaarâtiädättäs adelem lii etikuávdáa árvuštállâm mielđ velttidmettum.

7. Eres viestâdem

Vaarâtiädättâs addel meid median signaal älgid čuávvuđ tile ovdánem.

Vaarâtiädättâs váátá masa ain mediatiedettem vala tom maŋa-uv, ko tárbu aalmug váárutmán já toimâravvui addelmân ij innig lah.

Vaarâtiädättâs adelem uáivild ain, ete ohtsâškodeest lii eidu tábáhtum teikâ tábáhtuumin aalmug torvolâšvuodâ teikâ omâduv tuodálávt äštee luhottesvuotâ teikâ vaarâtile. Aalmug váruttem lasseen tiädättâs addel median signaal älgid tállân já tárkkilávt čuávvuđ tile ovdánem.

Media olášut ohtsâškodálâš vuáđupargos udâstiedeetmáin vaarâtiileest já árvuštálmáin virgeomáhái tooimâ. Mediakišto sehe internet já sosiaallii media sirdem tiäđusirdem liävtu tiet meid virgeomáháin kalga lede eromâš šiev kiärgusvuodah jotteel já aktiivlâš mediaviestâdem várás.

Vaarâtiädättâs adelem maŋa lasetiädu tárbu šadda táválávt korrâsávt. Taat lii čuávumuš tast, ete

- luhottesvuodâ teikâ vaarâtile njuolgâ tábáhtum- já vaikuttâskuávlust orroo ulmuuh halijdeh tiileest lasetiädu – eromâšávt talle, ko tiädättâs addelmân lii ovtâstittum almos vaarâmerkkâ
- jotelávt já uáinojeijee náál sirdum vaarâtiädättâs aktivist meid eres kuávluin orroo ulmuid čuávvuđ tile já virgeomáhái tooimâid luhottesvuotâ- teikâ vaarâtile haaldâšmán finniimân
- ulmuuh láá huolâstum luhottesvuodâ teikâ vaarâtile vaikuttâskuávlust máhđulávt orroo perruujesâniij, huolhij, ustevij já eres sijjân tergâdis ulmui tiet
- vaarâkuávu kieldâi virgehaldâšeijeeh já ovdâulmuuh tarbâšeh tiädu, mii lahtoo sii pargoi hoittámân já jieijâs tiedeetmân
- media ovdâsteijeeh tarbâšeh äigitäásist leijee tiletiädu tábáhtussaaajeest sehe virgeomáhái tooimâin

Tile kivkkes tábáhtuvvee nubástusah väättih uddâ toimâravvui adelem. Talle vaarâtiädättâs kalga tievâsmittiđ nube, já táárbu mied maŋgâin-uv tiädättâssáin. Virgeomáhááh sáttih váruttiđ aalmug meid njuolgist om. uuvsâst uuksân – tiedeetmáin, skajättâhaautoid teikâ aalmuglarmâdeiheid kevttimáin já naavcâi suovâmist meid internetviestâdem vuovijn sehe ärbivuáválijn mediatiädättâssáin.

Vaarätiedettem váátá masa ain mediatiedettem vala tom maŋa-uv, ko tárbu aalmug várutemân já toimâravvui addelmân ij innig lah. Media já aalmug tiäđutáárbun kalga västidiđ el. mediatiäđättäsâid já sahhiittâlmijd addelmáin sehe tiäđättâstilálášvuodâid orniimáin. Toimâvâldáliih virgeomâhááh uárnejeh akuut vaarâtile maŋasâš tiedettem toimâsyergis almos tiedettem já viestâdem kyeskee ravvui mielđ. Toimâsyergih pyehtih ávhástállâđ sii kiävtust leijee mediapalvâlusâiguin teikâ adelid ääšist kuorâttállâm mielđ etikuávdášvuáhâduv peht vuosâ- já jotkâtiäđättäsâid. Tállân toimâttum jotkâtiäđättâs lii uáli jotteel já tuáimee viestâdemvyehti já puáhtá juksâđ tiedettemniävvuid jo ovdil vaarâtiäđättâs.

Vaarâtiäđättâs puáhtá šoddâdiđ uáli ereslágáneh tiäđättâs kyeskee prosessijd. Motomin lii tuárvi, ete toimâvâldálâš virgeomâháš addel vaarâtiäđättâs tuárjoo mediatiäđättâs já lii kiärgus västidiđ toimâtteijei koččâmâšâid. Motomin vaarâtiäđättâs puáhtá lede aalgâ maŋgâ peeivi, jobá ohoi, pištee luhottesvuodâ teikâ tile uđástiedeetmân, virgeomâhái tooimâ árvuštâlmân já almoli savâstâlmân.

Aalmug torvolášvuodâ já tiäđutáárbu västideijee tiedettem já viestâdem väättih toimâvâldáliijn virgeomâháin:

- šiev já čielgâ kriisâtiedettem ravvim
- škovlim já hárvuttállâm
- olmoošovdâsvástádâsâi miäruštem
- kelijdeijee viestâdempargoi várás väridemnáál leijee resurssijd
- maŋgii meid ohtsâšpargo eres virgeomâháiguin sehe kieldâi viestâdemvästideijeiguin

Pargo lii váttee, tastko tileh láá áinookiärdásiih já toh teivih vaarâtiilijn västideijee virgeomâháid kenski tuše muáddi keerdi pargosyergi ääigi.

8. Škovlimvuáhádâh

Jyehi virgeomâhâš västid jieijâs pargojuávhu škovliimist.

Škovlim puáhtá leđe uási škovlim, mii joođeet tutkosân, áámmátlâš tievâsmitemškovlim teikâ pargosajeest tábáhtuvvee škovlim.

Vaarátiedettem vaattâm máttu visásmittoo škovlimáin. Jyehi virgeomâhâš västid jieijâs pargojuávhu škovliimist. Škovliimist uápásmuvá vaarátiedetmân sehe teoria ete vuáháduv hárvuttâsâi vievâst.

Máátu visásmittée škovlimvuáhádâh puáhtá čovdáččid já jyehid ovdâsvástádâs mielđ kuulmâportházin om. čuávvoonáál:

- **Škovlim, mii joođeet tutkosân:**
 - Piäluštâsopâttâh, Poolisáámmátollâškovlâ sehe Râji- já merâkocceemškovlâ tärhisteh máttááttâsvuávâmis já huolâtteh tast, ete škovliimist, mii joođeet vyelinjunoš- já njunoštutkosáid, vaarátiedettem kyeskee ääših váldojeh vuotân máttááttâsâst.
- **Áámmátlâš tievâsmitemškovlim:**
 - ovdil mainâšum oppâlájádâsah uárnejeh ihásávt taarbâšlii mere tievâsmitemškovliittâsâid vaarátiedetmist. Škovliittâsân rekrytistoo virgeomâhâšraajjd rastalditmáin uásivâldeeh puoh tain ornijduumijn, main lii vuoigâdvuotâ adelid virgeomâhâštiäđättâsâid.
- **Pargosaješkovlim:**
 - puohháin toimâvâldálijn virgeomâháin, kiäin lii vuoigâdvuotâ vaarâtiäđättâs addelmân, lii ovdâsvástádâs já kenigâsvuotâ huolâttiđ pargojuávhus vaarátiedettemkiärgusvuodâin.

9. Vaarâtiäďättâsmaalih

Vaarâtiäďättâsâst kalgeh leďe čuávuvááh tiäďuh:

- 1. Paajeelčááhus (vaarâtiäďättâs)*
- 2. Päikkikodde teikâ kuávlh*
- 3. Peividem já tijmeäigi*
- 4. Varâlii tábáhtus kuvvim*
- 5. Toimâravvuuh aalmugân*
- 6. Tiedetteijee virgeomâhâš*

Čuávvon láá maalih piäluštâstooimâ, poolis, räjikocceemvirgeomâhái já Etikuávdášláiadâs vaarâtiäďättâsân:

9.1. Piäluštâstooimâ

Ovdâmerkkâ 1:

VAARÂTIÄĐÄTTÂS: Turku, kuávdáš 5.5.2012 tijme 13.40. Tiervâsvuotân varâlâš suovâ ááimust. Tullâpuálu Turku kuávdáš. Kuávlh ulmuuh avžuuttuvvojeh pissood siste já kiddid áimumolsom, sehe vyerdid tiäďättâs vaarâtile nuhâmist. Varsinais-Suomi piäluštâslájádâs. [inarinsaame]

VAARATIEDOTE: Turku, keskusta 5.5.2012 kello 13.40. Terveydelle vaarallista savua ilmassa. Tulipalo Turun keskustassa. Alueen ihmisiä kehotetaan pysymään sisätiloissa ja sulkemaan ilmanvaihto, sekä odottamaan tiedotetta vaaratilanteen päättymisestä. Varsinais-Suomen pelastuslaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Åbo, centrum 5.5.2012 kl. 13.40. Hälsofarlig rök i luften. Brand i Åbo centrum. Alla i området uppmanas hålla sig inomhus och stänga av ventilationen samt invänta meddelande om att faran är över. Egentliga Finlands räddningsverk.

VAARÄTIÄDÄTTÄS: Turku, kuávdáš 5.5.2012 tijme 17.20. Vaarâtile lappâd. Tullâpuálu tovvâtem suovâ ij innig toovvât vaarâ. Varsinais-Suomi piäluštâslájádâs. [inarinsaame]

VAARATIEDOTE: Turku, keskusta 5.5.2012 kello 17.20. Vaaratilanne ohi. Tulipalon aiheuttama savu ei enää aiheuta vaaraa. Varsinais-Suomen pelastuslaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Åbo, centrum 5.5.2012 kl. 17.20. Faran över. Röken från branden orsakar inte längre fara. Egentliga Finlands räddningsverk.

Ovdâmerkkâ 2:

VAARÄTIÄDÄTTÄS: Porvoo, Kulloo – Tolkkinen 6.5.2012 tijme 08.00. Tiervâsvuotân varâlâš kaasua ááimust. Avedem Kilpilahti ovdedemruustigist. Kuávlu ulmuuh avžuuttuvvojeh pissood siste já kiddiđ áimumolsom, sehe vyerdiđ tiädättâs vaarâtile nuhâmist. Nuorttâ-Uusimaa piäluštâslájádâs. [inarinsaame]

VAARATIEDOTE: Porvoo, Kulloo – Tolkkinen 6.5.2012 kello 08.00. Terveydelle vaarallista kaasua ilmassa. Vuoto Kilpilahden jalostamolla. Alueen ihmisiä kehoitetaan pysymään sisätiloissa ja sulkemaan ilmanvaihto, sekä odottamaan tiedotetta vaaratilanteen päättymisestä. Itä-Uudenmaan pelastuslaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Borgå, Kulloo – Tolkis 6.5.2012 kl. 08.00. Hälsofarlig gas i luften. Gasläcka vid raffinaderiet i Sköldvik. Alla i området uppmanas hålla sig inomhus och stänga av ventilationen samt invänta meddelande om att faran är över. Räddningsverket i Östra Nyland.

VAARÄTIÄDÄTTÄS: Porvoo, Kulloo – Tolkkinen 6.5.2012 tijme 12.30. Vaarâtile lii lappâd. Tile ij toovvât innig vaarâ. Nuorttâ-Uusimaa piäluštâslájádâs. [inarinsaame]

VAARATIEDOTE: Porvoo, Kulloo – Tolkkinen 6.5.2012 kello 12.30. Vaaratilanne on ohi. Tilanne ei aiheuta enää vaaraa. Itä-Uudenmaan pelastuslaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Borgå, Kulloo – Tolkis 6.5.2012 kl. 12.30. Faran är över. Situationen orsakar inte längre fara. Räddningsverket i Östra Nyland.

Ovdâmerkkâ 3:

VAARÂTIÄDÄTTÄS: Lempäälä Ideapark, vâldumaadij 3 7.5.2012 tijme 14.30. Kemikaalluhottesvuotâ maadijist. Mirhâlâš kaasu luovânâm ááimun, jotolâh estum. Kuávlust lihâdem avžuuttuvvoo velttiđ tassaaš ko vaarâtile nuhâmist lii tiedettum. Tampere kuávlupiäluštâslâjádâs. [inarinsaame]

VAARATIEDOTE: Lempäälä Ideapark, valtatie 3 7.5.2012 kello 14.30. Kemikaalionnettomuus maantiellä. Myrkyllistä kaasua vapautunut ilmaan, liikenne katkaistu. Alueella liikkumista kehotetaan välttämään ennen kuin vaaratilanteen päättymisestä on tiedotettu. Tampereen aluepelastuslaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Lempäälä Ideapark, riksväg 3 7.5.2012 kl. 14.30. Kemikalieolycka på landsvägen. Giftig gas har kommit ut i luften, trafiken är stoppad. Undvik att röra dig i området innan meddelande om att faran är över getts. Regionräddningsverket i Tammerfors.

VAARÂTIÄDÄTTÄS: Lempäälä Ideapark, vâldumaadij 3 7.5.2012 tijme 15.30. Vaarâtile lappâd. Maadijeh lekkum jotoluv várâs. Tampere kuávlupiäluštâslâjádâs. [inarinsaame]

VAARATIEDOTE: Lempäälä Ideapark, valtatie 3 7.5.2012 kello 15.30. Vaaratilanne ohi. Tiet avattu liikenteelle. Tampereen aluepelastuslaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Lempäälä Ideapark, riksväg 3 7.5.2012 kl. 15.30. Faran över. Vägarna har öppnats för trafik. Regionräddningsverket i Tammerfors.

9.2. Poolis

Ovdâmerkkâ 4:

VAARÂTIÄDÄTTÄS: Tampere, Hervanta 1.5.2012 tijme 15.00. Varâlâš olmooš. Almai pissoin jotâ Hervanta kuávdâá kuávlust. Kuávlust lihâdem avžuuttuvvoo velttiđ tassaaš ko vaarâtile nuhâmist lii tiedettum. Pirkanmaa poolislâjádâs. [inarinsaame]

VAARATIEDOTE: Tampere, Hervanta 1.5.2012 kello 15.00. Vaarallinen henkilö. Aseistautunut mies liikkuu Hervannan keskustan alueella. Alueella liikkumista kehotetaan välttämään ennen kuin vaaratilanteen päättymisestä on tiedotettu. Pirkanmaan poliisilaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Tammerfors, Hervanta 1.5.2012 kl. 15.00. Farlig person. En beväpnad man rör sig i området vid Hervanta centrum. Undvik att röra dig i området innan meddelande om att faran är över getts. Polisnärheten i Birkaland.

VAARÄTIÄDÄTTÄS: Tampere, Hervanta 1.5.2012 tiime 17.00. Poolis lii váldám kiddâ varâlii ulmuu já vaarâtile lii lappâd. Pirkanmaa poolislájádâs. [inarinsaame]

VAARATIEDOTE: Tampere, Hervanta 1.5.2012 kello 17.00. Poliisi on ottanut vaarallisen henkilön kiinni ja vaaratilanne on ohi. Pirkanmaan poliisilaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Tammerfors, Hervanta 1.5.2012 kl. 17.00. Polisen har gripit den farliga personen och faran är över. Polisnrättningen i Birkaland.

Ovdâmerkkâ 5:

VAARÄTIÄDÄTTÄS: Tampere, kuávdáš 2.5.2012 tiime 07.30. Pávkánâsvaarâ Tampere ryevidradesajattuvvâst. Poolis lii sierrejum kuávlu já junájotolâh lii orostum. Kuávlust lihâdem avžuuttuvvoo velttiđ tassaaš ko vaarâtile nuhâmist lii tiedettum. Pirkanmaa poolislájádâs. [inarinsaame]

VAARATIEDOTE: Tampere, keskusta 2.5.2012 kello 07.30. Räjähdevaara Tampereen rautatieasemalla. Poliisi on eristänyt alueen ja junaliikenne on pysäytetty. Alueella liikkumista kehoitetaan välttämään ennen kuin vaaratilanteen päättymisestä on tiedotettu. Pirkanmaan poliisilaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Tammerfors, centrum 2.5.2012 kl. 07.30. Explosionsrisk på järnvägsstationen i Tammerfors. Polisen har spärrat av området och tågtrafiken är stoppad. Undvik att röra dig i området innan meddelande om att faran är över getts. Polisnrättningen i Birkaland.

VAARÄTIÄDÄTTÄS: Tampere, kuávdáš 2.5.2012 tiime 09.00. Ryevidradesajattuv pávkánâsvaarâ lii lappâd já junájotolâh tuáimá. Pirkanmaa poolislájádâs. [inarinsaame]

VAARATIEDOTE: Tampere, keskusta 2.5.2012 kello 09.00. Rautatieaseman räjähddevaara on ohi ja junaliikenne toimii. Pirkanmaan poliisilaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Tammerfors, centrum 2.5.2012 kl. 09.00. Explosionsrisken på järnvägsstationen är över och tågtrafiken fungerar igen. Polisnrättningen i Birkaland.

Ovdâmerkkâ 6:

VAARÄTIÄDÄTTÄS: Kerava, váldumaadij 4 22.2.2012 tiime 07.30. Vijðes jotolâhluhottesvuotâ maadijn. Maadij lii varâlii njalahâs. Jotolâh lii estum maadijist.

Kuávlust lihâdem avžuuttuvvoo velttid tassaaš ko vaarâtile nuhâmist almottuvvoo.
Koskâ-Uusimaa poolislâjádâs. [inarinsaame]

VAARATIEDOTE: Kerava, valtatie 4 22.2.2012 kello 07.30. Laaja liikenneonnettomuus maantiellä. Tie on vaarallisen liukas. Tie on suljettu liikenteeltä. Alueella liikkumista kehotetaan välttämään ennen kuin vaaratilanteen päättymisestä ilmoitetaan. Keski-Uudenmaan poliisilaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Kervo, riksväg 4 22.2.2012 kl. 07.30. Stor trafikolycka på landsvägen. Vägen är farligt hal. Vägen är avstängd för trafik. Undvik att röra dig i området innan meddelande om att faran är över getts. Polisnärheten i Mellersta Nyland.

VAARÂTIÄDÂTTÂS: Kerava, vâldumaadij 4 22.2.2012 tijme 21.30. Vaarâtile lappâd. Maadijeh lekkum jotolâh vârâs. Koskâ-Uusimaa poolislâjádâs. [inarinsaame]

VAARATIEDOTE: Kerava, valtatie 4 22.2.2012 kello 21.30. Vaaratilanne ohi. Tiet avattu liikenteelle. Keski-Uudenmaan poliisilaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Kervo, riksväg 4 22.2.2012 kl. 21.30. Faran över. Vägarna har öppnats för trafik. Polisnärheten i Mellersta Nyland.

Ovdâmerkkâ 7:

VÁRALAŠVUODADIEDÁHUS: Avvil, Dearpmáš 4.5.2012 dmu 19.15. Olbmui váralaš guovža. Guovllus lihadeami ávžžuhat vealtit ovdal go váralaš dili nohkamis lea diedihuvvon. Lappi poliisilágádus. [pohjoissaame]

VAARÂTIÄDÂTTÂS: Avveel, Tiärmáš 4.5.2012 tijme 19.15. Ulmui varâlâš kuobžâ. Avžuuttuvvoo, et kuávlust lihâdem kalga velttid tassaaš ko varâlâš tile nuhâmist lii tiedettum. Laapi poolislâjádâs. [inarinsaame]

VAARTEÄDTÕS: Â'vvel, Törmänen 4.5.2012 čiâss 19.15. Oummid vaarlaž kuõ'bžž. Oummid raaukât vaarrâd vuu'dest jáátmõõžž vaarteädtõõzz äi'ggen. Odd teädtõs uu'det, ko vaarrpodd lij puuttâm. Tõ'st teädtet, ko vaarrpodd lij puuttâm. Sää'mjânnam pãã'les-strooi'tel. [koltansaame]

VAARATIEDOTE: Ivalo, Törmänen 4.5.2012 kello 19.15. Ihmiselle vaarallinen karhu. Alueella liikkumista kehotetaan välttämään ennen kuin vaaratilanteen päättymisestä on tiedotettu. Lapin poliisilaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Ivalo, Törmänen 4.5.2012 kl. 19.15. Farlig björn. Undvik att röra dig i området innan meddelande om att faran är över getts. Polisnärheten i Lappland.

VÁRALAŠVUODADIEDÁHUS: Avvil, Dearpmáš 4.5.2012 dmu 20.05.
Váralaš guovža lea sirdojuvvon eret. Váralaš dilli lea meattá. Lappi
poliisalágádus. [pohjoissaame]

VAARÂTIÄDÁTTÂS: Avveel, Tiärmáš 4.5.2012 tijme 20.05. Varâlâš kuobžâ
lii sirdum meddâl. Vaarâtile lii lappâd. Laapi poolislájádâs. [inarinsaame]

VAARTEÄDTÕS: Ä´vvel, Törmänen 4.5.2012 čiâss 20.05. Vaarlaž kuõ´bžž
lij si´rddum meädda. Vaarrpodd lij rääi. Sää´mjânnam pãã´les-strooi´tel.
[koltansaame]

VAARATIEDOTE: Ivalo, Törmänen 4.5.2012 kello 20.05. Vaarallinen karhu
on siirretty pois. Vaaratilanne on ohi. Lapin poliisilaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Ivalo, Törmänen 4.5.2012 kl. 20.05. Den farliga
björnen har förflyttats. Faran över. Polisnärhningen i Lapland.

9.3. Räjikocceemvirgeomâhááh

Ovdâmerkkâ 8:

VAARÂTIÄDÁTTÂS: Merâkuávlv, Helsig ulguubeln, Pihlajasaari viestârpeln,
3.5.2012 tijme 12.00. Kyevti kárbá oohtânpeškâlem. Kuávlust varâlâš kemikaal
ááimust, kuávlust lihâdem kiieldum, kárbájotolâh estum vävlikuávlust. Vaarâtile
nuhâmist almottuvvoo. Suomâluovtâ merâkosáttâh. [inarinsaame]

VAARATIEDOTE: Merialue, Helsingin edusta, Pihlajasaaren länsipuoli,
3.5.2012 kello 12.00. Kahden aluksen yhteentörmäys. Alueella vaarallista
kemikaalia ilmassa, alueella liikkuminen kielletty, väyläalue suljettu
alusliikenteeltä. Vaaratilanteen päättymisestä ilmoitetaan. Suomenlahden
merivartiosto.

VARNINGSMEDDELANDE: Havsområdet utanför Helsingfors, väster om
Rönnskär, 3.5.2012 kl. 12.00. Kollision mellan två fartyg. Farliga kemikalier i
luften, förbjudet att röra sig på området, farleden stängd för fartygstrafik.
Meddelande ges om att faran är över. Finska vikens sjöbevakningssektion.

VAARÂTIÄDÁTTÂS: Merâkuávlv, Helsig ulguubeln, Pihlajasaari viestârpeln,
3.5.2012 tijme 21.43. Kárbái oohtânpeškâlemist čuávvum kemikaalavudem lii
tovkkâm já piäluštâspargoh láá nuuhâm. Vävlukuávlv lii lekkum jotoluv várás.
Suomâluovtâ merâkosáttâh. [inarinsaame]

VAARATIEDOTE: Merialue, Helsingin edusta, Pihlajasaaren länsipuoli, 3.5.2012 kello 21.43. Alusten yhteentörmäyksestä seurannut kemikaalivuoto on saatu tukittua ja pelastustyöt ovat päättyneet. Väyläalue on avattu liikenteelle. Suomenlahden merivartiosto.

VARNINGSMEDDELANDE: Havsområdet utanför Helsingfors, väster om Rönnskär, 3.5.2012 kl. 21.43. Läckaget av kemikalier efter kollisionen mellan två fartyg har stoppats och räddningsarbetet har avslutats. Farleden har öppnats för fartygstrafik. Finska vikens sjöbevakningssektion.

Ovdâmerkkâ 9:

VAARÂTIÄDÂTTÂS: Imatra, Pelkola 24.5.2012 tijme 10.00. Varâlâš olmooš. Räjikocceemlájádâs ocá pissoin jottee, lovettem räjrastalditemist epidum almaa Pelkola – Teppanala – Karhusuo koskâsii kuávlust. Kuávlust lihâdem avžuuttuvvoo velttiđ tassaaš ko vaarâtile nuhâmist lii tiedettum. Maadânuorttii-Suomâ räjikosâttâh. [inarinsaame]

VAARATIEDOTE: Imatra, Pelkola 24.5.2012 kello 10.00. Vaarallinen henkilö. Rajavartiolaitos etsii aseistautunutta, luvattomasta rajanylityksestä epäiltyä mieshenkilöä Pelkola – Teppanala – Karhusuo välisellä alueella. Alueella liikkumista kehoitetaan välttämään ennen kuin vaaratilanteen päättymisestä on tiedotettu. Kaakkois-Suomen rajavartiosto.

VARNINGSMEDDELANDE: Imatra, Pelkola 24.5.2012 kl. 10.00. Farlig person. Gränsbevakningen söker en beväpnad man som är misstänkt för gränskränkning inom området Pelkola – Teppanala – Karhusuo. Undvik att röra dig i området innan meddelande om att faran är över getts. Sydöstra Finlands gränsbevakning.

VAARÂTIÄDÂTTÂS: Imatra, Pelkola 24.5.2012 tijme 13.00. Räjikosâttâh lii vâldâm kiddâ varâlii ulmuu já vaarâtile lii lappâd. Maadânuorttii-Suomâ räjikosâttâh. [inarinsaame]

VAARATIEDOTE: Imatra, Pelkola 24.5.2012 kello 13.00. Rajavartiolaitos on ottanut vaarallisen henkilön kiinni ja vaaratilanne on ohi. Kaakkois-Suomen rajavartiosto.

VARNINGSMEDDELANDE: Imatra, Pelkola 24.5.2012 kl. 13.00. Gränsbevakningen har gripit den farliga personen och faran är över. Sydöstra Finlands gränsbevakning.

9.4. Etikuávdášlájádås

Ovdâmerkkâ 10:

VAARÂTIÄDÁTTÂS: Tuusula 21.3.2012 tijme 10.00. Etinumerân 112 ij pyevti suáittid Sonera, Elisa já DNA mätkipuhelinlavituvvâin Kellokoski já Jokela kuávlust. Miäruštállum tivvooimäigi 21.3.2012 tijme 14.00 räi. Jis etitile šadda, moonâ hemâdâstie ulguubeln teikâ aldemu tiervâsvuodâ-, puálu- teikâ poolissajattâhân. Etikuávdášlájádås. [inarinsaame]

VAARATIEDOTE: Tuusula 21.3.2012 kello 10.00. Hätänumeroon 112 ei voi soittaa Soneran, Elisän ja DNA:n matkapuhelinliittymistä Kellokosken ja Jokelan alueella. Arvioitu korjausaika 21.3.2012 kello 14.00 mennessä. Hätätilanteen sattua hakeudu häiriöalueen ulkopuolelle tai lähimmälle terveys-, palo- tai poliisiasemalle. Hätäkeskuslaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Tusby 21.3.2012 kl. 10.00. Nödnumret 112 kan inte nås från Soneras, Elisans och DNA:s mobilabonnemang i områdena Kellokoski och Jokela. Felet beräknas vara reparerat 21.3.2012 kl. 14. I nödsituationer ska man söka sig utanför det berörda området eller vända sig till närmaste hälsocentral, brandstation eller polisstation. Nödcentralsverket.

VAARÂTIÄDÁTTÂS: Tuusula 21.3.2012 tijme 13.30. Etinummeer 112 tuáimá oppeet Sonera, Elisa já DNA mätkipuhelinlavituvvâin Kellokoski já Jokela kuávlust. Etikuávdášlájádås. [inarinsaame]

VAARATIEDOTE: Tuusula 21.3.2012 kello 13.30. Hätänúmero 112 toimii jälleen Soneran, Elisän ja DNA:n matkapuhelinliittymistä Kellokosken ja Jokelan alueella. Hätäkeskuslaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Tusby 21.3.2012 kl. 13.30. Nödnumret 112 kan åter nås från Soneras, Elisans och DNA:s mobilabonnemang i områdena Kellokoski och Jokela. Nödcentralsverket.

9.5. Virgeomâháí ohtsâštoimâm

Ovdâmerkkâ 11:

VAARÂTIÄDÁTTÂS: Joensuu, Nollakka 13.5.2012 tijme 16.15. Nyeskidum juuhâmčääci. Čääsi ij uázžu kevttiđ. Vaarâtie nuhâmist tiedettuvvoo. Tave-Kärjil piäluštâslájádås. [inarinsaame]

VAARATIEDOTE: Joensuu, Noljakka 13.5.2012 kello 16.15. Saastunut juomavesi. Vettä ei saa käyttää. Vaaratilanteen päättymisestä tiedotetaan. Pohjois-Karjalan pelastuslaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Joensuu, Noljakka 13.5.2012 kl. 16.15. Förorenat dricksvatten. Vattnet ska inte användas. Meddelande ges om att faran är över. Räddningsverket i Norra Karelen.

VAARÂTIÄDÂTTÂS: Joensuu, Noljakka 14.5.2012 tijme 13.50. Vaarâtile lappâd. Čääci ij lah innig nyeskidum. Tave-Kärjil piäluštâslájádâs. [inarinsaame]

VAARATIEDOTE: Joensuu, Noljakka 14.5.2012 kello 13.50. Vaaratilanne ohi. Vesi ei ole enää saastunutta. Pohjois-Karjalan pelastuslaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Joensuu, Noljakka 14.5.2012 kl. 13.50. Faran över. Vattnet är inte längre förorenat. Räddningsverket i Norra Karelen.

Lahtos 1: Fraasiluvâttâllâm

Fraasij kevttim uásild kalga vâldid huámášumân, ete ohtuu toh láá tuše uásih vaarâtiäđättâsâst.

Maggaar varâlâš tábáhtus lii koččâmâšâst?

- **Tiervâsvuotân varâlâš suovâ ááimust.**
 - Terveydelle vaarallista savua ilmassa.
 - Hälsofarlig rök i luften.
- **Tiervâsvuotân varâlâš kaasu ááimust.**
 - Terveydelle vaarallista kaasua ilmassa.
 - Hälsofarlig gas i luften.
- **Vijdes jotolâhluhottesvuotâ maadijist.**
 - Laaja liikenneonnettomuus maantiellä.
 - Stor trafikolycka på landsvägen.
- **Kemikaalluhottesvuotâ maadijist**
 - Kemikaalionnettomuus maantiellä.
 - Kemikalieolycka på landsvägen.
- **Kemikaalluhottesvuotâ ryevdiraadeest.**
 - Kemikaalionnettomuus rautatiellä.
 - Kemikalieolycka på järnvägen.
- **Varâlâš olmooš.**
 - Vaarallinen henkilö.
 - Farlig person.
- **Ulmui varâlâš kuobžâ/ kumppi.**
 - Ihmiselle vaarallinen karhu / susi.
 - Farlig björn / varg.
- **Nyeskidum juuhâmčääci.**
 - Saastunut juomavesi.
 - Förorenat dricksvatten.

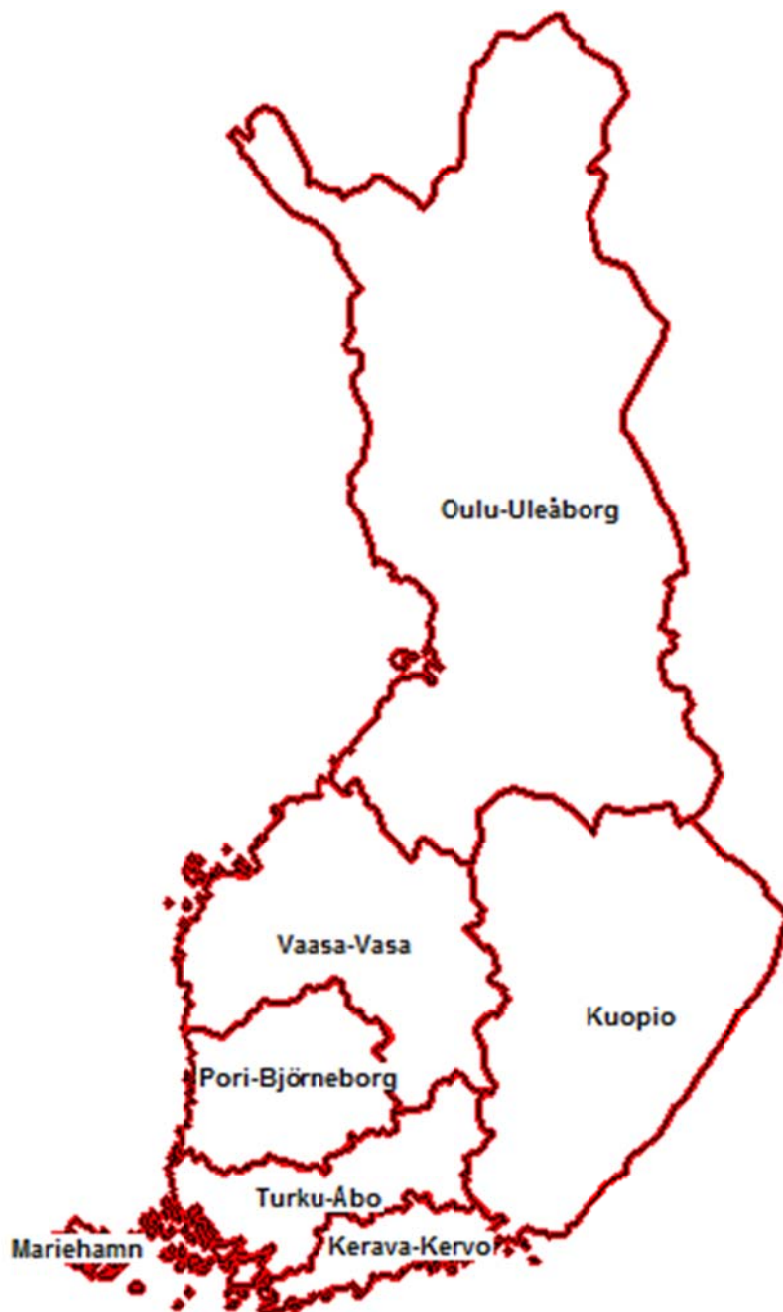
Magarijd toimâmrvvuid aalmugân kalga adelid?

- Kuávlv ulmuuh avžuuttuvvojeh pissood siste já kiddid áimumsom, sehe vyerdid tiädättäs vaarâtile nuhâmist.
 - Alueen ihmisiä kehotetaan pysymään sisätiloissa ja sulkemaan ilmanvaihto, sekä odottamaan tiedotetta vaaratilanteen päättymisestä.
 - Alla i området uppmånas hålla sig inomhus och stänga av ventilationen samt invänta meddelande om att faran är över.
- **Kuávlust lihâdem avžuuttuvvoo velttid tassaaš ko vaarâtile nuhâmist lii tiedettum.**
 - Alueella liikkumista kehotetaan välttämään ennen kuin vaaratilanteen päättymisestä on tiedotettu.
 - Undvik att röra dig i området innan meddelande om att faran är över getts.
- **Poolis avžut kevttid molsoiävtulijđ jotolâhkiäinuid.**
 - Poliisi suosittaa käyttämään vaihtoehtoisia liikennereittejä.
 - Polisen rekommenderar alternativa trafikrutter.
- **Jis Jis etitile šadda, učaluu hemâdâskuávlv ulguubeln teikâ aldemuu tiervâsvuodâ-, puálu- teikâ poolissajattâhân.**
 - Hätätilanteen sattuessa hakeudu häiriöalueen ulkopuolelle tai lähimmälle terveyst-, palo- tai poliisiasemalle.
 - I nödsituationer ska man söka sig utanför det berörda området eller vända sig till närmaste hälsocentral, brandstation eller polisstation.
- **Vaarâtile nuhâmist tiedettuvvoo.**
 - Vaaratilanteen päättymisestä tiedotetaan.
 - Meddelande ges om att faran är över.
- **Purrâmuš- já juuhâmčääsi kalga vuoššâd.**
 - Ruoka- ja juomavesi on keitettävä.
 - Mat- och dricksvattnet ska kokas.
- **Čääsi ij uážžu kevttid.**
 - Vettä ei saa käyttää.
 - Vattnet ska inte användas.

Ko vaarâ ij innig lah

- **Vaarâtile lappâd.**
 - Vaaratilanne ohi.
 - Faran över.
- **Tile ij innig toovvât vaarâ.**
 - Tilanne ei enää aiheuta vaaraa.
 - Situationen orsakar inte längre fara.
- **Tullâpuálu tovâtem suovâ ij innig toovvât vaarâ.**
 - Tulipalon aiheuttama savu ei enää aiheuta vaaraa.
 - Röken från branden orsakar inte längre fara.
- **Mirhâlii amnâs avudem lii nuuhâm já tile ij innig toovvât vaarâ.**
 - Myrkyllisen aineen vuoto on päättynyt ja tilanne ei aiheuta enää vaaraa.
 - Giftigt ämne läcker inte längre ut och situationen orsakar inte längre fara.
- **Poolis lii váldám kiddâ varâlii ulmuu já vaarâtile lii lappâd.**
 - Poliisi on ottanut vaarallisen henkilön kiinni ja vaaratilanne on ohi.
 - Polisen har gripit den farliga personen och faran är över.
- **Varâlâš kuobžâ lii sirdum meddâl. Vaarâtile lii lappâd.**
 - Vaarallinen karhu on siirretty pois. Vaaratilanne on ohi.
 - Den farliga björnen har förflyttats. Faran är över.
- **Maadijeh láá lekkum jotoluv várás**
 - Tiet avattu liikenteelle.
 - Vägarna har öppnats för trafik.
- **Čääci ij lah innig nyeskidum.**
 - Vesi ei ole enää saastunutta.
 - Vattnet är inte längre förorenat.

Lahtos 2: Etikuávdái ohtsâštoimâmkuávluh

Lahtos 3: Vaarâtiädättâsluámáttâh

Vaarâtiädättâsluámáttâh

Vaaratiedotelomake

Blankett för varningsmeddelande

1. Vaarâtiädättâs / Vaaratiedote / Varningsmeddelande
2. Päikkikodde teikâ kuávlu nuuvt oovtčielgiitlávť já tárkká ko máhdulâš /
Paikkakunta tai alue mahdollisimman yksiselitteisesti ja tarkasti /
Ortnamn eller område så entydigt och noggrant som möjligt

3. Peividem / Päiväys / Datum: _____
4. Tijmeäigi / Kellonaika / Tid: _____
5. Varâlii tábáhtus kuvvim / Vaarallisen tapahtuman kuvaus /
Beskrivning av farlig händelse

6. Toimâmravvuuh aalmugân / Toimintaohjeet väestölle /
Instruktioner till allmänheten

7. Virgeomâhâš kote addel vaarâtiädättâs /
Vaaratiedotteen antava viranomainen /
Myndigheten som ger ut varningsmeddelandet

Vaarâtiädättâs adeluvvoo meid televisiost	Kale ☐	Ij ☐
Vaaratiedote annetaan myös televisiossa	Kyllä ☐	Ei ☐
Varningsmeddelandet ges ut också i TV	Ja ☐	Nej ☐

Vaarâtiädättâs kiärdoo / Vaaratiedote toistetaan / Varningsmeddelandet
upprepas : _____

1. Vuäppaz juurd da siiskâž

Vaarreâdtemvuä'ppes oudd vuä'pstôõzzid vaarreâdtôõzzi raajmõ'sše da vuõlttumu'sše. Vaarreâdtôõzzin juu'rde vuä'nkõs teâdtôõzz, koin narood vaartet vaarâst da uu'det tuâimmjemvuä'ppôõzzid.

Vaarâst teâdtumuš ôõlgat spesial siltumuužž, kââ'tt oudald škoou'l'jumuužž da mätt'tôõttmôõžž.

Tät vuä'ppes lij jiõččää'sšest rajjum sii'skaa'sšivaaldsem ve'rğğnee'kki tuâimmjumuužž juu'rdee'l, leä'sa tön vuet tet suâvvtum vuä'zzin suâvvted še jee'res vaaldsemvuu'din.

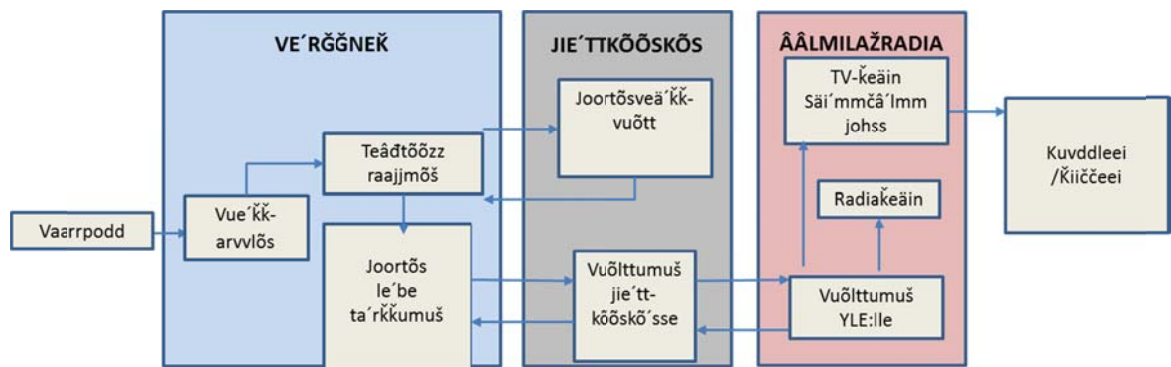
Vuä'ppes âân se'st maallid da ärvvtôõllâmvuä'ppôõzzid tõi'st, mõõnnallsem vaarpooddin vaarreâdtôõzz ôõlgci u'vdded. Vuäppsest liä vuä'nkânji kee'rjtu vuä'pstôõzz:

- ää'sš kuõskki lää'jjseâttmôõžžâst
- vaarreâdtôõzz raajmôõžžâst da teâd ouddmôõžžâst
- ve'rğğnee'kki jee'res teâdtem-maallin da ôhttsažtuâimmjumuužžâst
- ää'sš oudldem škoou'l'jumuužžâst.

Vuäppaz mâaimõs lâaggast liä mallteâdtôõzz, koid vuet tet suâvvtum vuä'zzin ââ'nned sii'skaa'sšivaaldsem jee'res tuâimmvuu'din. Tääu'jmõs vaarpooddin mallteâdtôõzzi vuä'nkõs teâdtôõzz tuâimmje pue'rmõsân. Ko vaarreâdtôõzzid uu'det pâi kuhhtuin meersažkiõlin, ouddmiârkin lie maall nu'tt lääddas ko ruõcckio'lle.

Vuäppaz mie'lddõsân lij lää'ddkiõllsaž da ruõcckioõllsaž sârnnamvue'kklogstõk, koozz liä norrum takai ôõlmtumuužž vaarlaž vaarpooddi teâdtumu'sše. Vaalmâš sârnnamvue'jjid ââ'nee'l teâdtumuš lij jâ'ttlaž da ôhttat teâdtumuužžin õnnum ôõlmtumuužžid.

Tän vuäppsest u'vddum vuä'pstôõzzi lââ'ssen teâdtumu'sše âlgg valmstôõttâd še jee'resnalla. Nõmmlogstõk, koozz liä norrum tuâimmvuu'd pâäi'knõõm lää'ddkiõ'lle da ruõcckio'lle, kââ'tt hiâlpad da jâ'ttlât teâdtôõzzi kee'rjtuuužž. Lââ'ssen juõ'kk ve'rğğnež vuäitt raajjâd taarbeež mielddlaž vaarreâdtõsmaallid.

Vaarteādtöžž raajmös da vuõlttumuš

2. Lää'kk vaarteâdtõõzzâst

*Lää'jj mie'ldd vaarteâdtõõzz uu'det te'l, ko tõt lij vääžnai narood vaartem diõtt.
Vaarteâdtõõzz vuei'tet u'vdded še te'l, ko haa'leet i'lmmed, što vaarpodd lij rääi.
Kiõll-lää'jj (423/2003) mie'lddlânji vaarteâdtõõzz uu'det kuhttuin meersažkiõlin.*

Lää'jj vaarteâdtõõzzâst (466/2012; mânia vaarteâdtemplää'kk) suâvvtet vaarteâdtõ'sse, koon ve'rggnek' oudd teâdtem diõtt radiast da ve'rggnee'kk tu'mmstõõgg mie'ldd še te'lvisiast. Te'kstsaakk u'vddum kõskkuum ve'rggnek'teâdtõs (kõskkuum jie'tt-teâdtõs le'be kõskkuum jee'res ve'rggnek'teâdtõs) ij kuul tän lää'jj suâvvtemvouda.

Vaarteâdtõs lij tuâimvä'lddšaz ve'rkknee'kk u'vddem teâdtõs, koon jurddjen lij vaarted vaarlaž vaarpoddâst. Taarb mie'ldd teâdtõs vuä'ppast, mõõnnalla âlgg sue'jjõõttâd vaarlaž vaarpoddâst le'be tõi šõddmõõžžin da mä'htt âlgg veä'ltted vaarpoddid. Nääi't vaarteâdtõs räajj oudldõõzzid še jiõčtuâimmlaž vaalmštõõttmõ'sše.

Vaarteâdtõõzz vuei'tet u'vdded, jõs vaarpodd tuejjad:

- jiõgg- le'be tiõrvâsvuõdvaar
- vaar pri'meârlaž jeâllmõõžž pä'rttumu'sše

Vuäppaz 4. lãaggast lij tãã'rkab listt vaarteâdtõõzz kruu'gge kuulli vaarlaž vaarpoddin.

Lää'jj mie'ldd vaarteâdtõõzz ouddmõš âlgg lee'd vääžnai narood vaartem diõtt. Ve'rggnee'kk tu'mmjemvää'ld räã'jte še takai tu'mmjemvää'ld räã'jtemvuâddjurddi, koin lij šiõttuum vaaldšemplää'jjest. Vaarteâdtõõzz ouddmõõžž âlgg ärvvtõõllâd kõskkvuõdeld vaarpodd tuejjeem va'rre (relativlažvuõdjuurd) da teâdtõõzz vuâddõõttâmvuõ'tte vaarteâdtõõzz kiõččâmvue'jjest (miârkk-tõšõõnnâmvuõd vuâddjuurd).

Vaarteâdtõõzz vuei'tet âã'nned še te'l, ko haa'leet i'lmmed, što vaarpodd lij rääi. Nääi't veä'ltet snããtnas panntie'ttemvuõd tõi'st, lij-a vaar jiõ'gge da tiõrvâsvuõ'tte le'be pri'meârlaž jeâllmõõžž pä'rttumu'sše âinn viõggâst.

Vaarteâdtõõzzid vuõlttee Ââlmilažradia Võ:zz da kaauplaž radiai radiakeäin da vue'jj mie'ldd tõið lããkk Ââlmilažradia Võ:zz tuâimteei.

Vaarreâdtõõzzid vuõltteei radiakeäin liä mie'rruum te'lvisia- da radiatuåimmjumuužžâst u'vddum lää'jjest (744/1998).

Vaarreâdtõõzz vuõltteet vä'lddkåaddlânji pukid Ââlmilažradia Võ:zz radiakeäinaid di ku'kesäiggaž tuåimmlää'v vuāžžam kaauplaž radiakeäinaid.

Vaarreâdtõõzz u'vddi ve'rggnek vuäitt tu'mmjed, što vaarreâdtõõzz uu'det teättan še te'lvisiast. Vaarreâdtõs kuästtai te'lvisiast ns. säi'mmčâ'lm johssân da vaarreâdtõõzz te'kstt jåätt te'lvisiataaulâst kuästjeei prograamm pââibeä'lnn. Tee'kst äi'ggen ciârad vuõššân čuõjji vaartemjiõnn, koon jurddjen lij vuāžžad kiõččjid ta'rkkeed vaartemjiõn.

Ââlmilažradia Võ:zz vuäitt lâä'ssen tu'mmjõõzzes mie'ldd čõõđted vaarreâdtõõzz Te'kstt-TV:st da www-seeidin.

Vaarreâdtõõzz uu'det teättan mâä'jee'kâni. Vaarreâdtõõzz ouddmõõžž jeä't šiõttuku tiõttum programmkõ'skke le'be čiässäigga, pe'ce teâdtõõzz uu'det vä'lddkåaddlânji ns. nu'tt sarnnum, čõõđ vuõlttõõzzi puõ'tti vuõlttõssân, kää'tt årstätt pue'tkkee'l puk jee'res radia- da te'lvisiavuõlttõõzzid obb jånnmest (ml. meadda looggee'l Ahvenanmaa mäddkå'dd).

Ķiõll-lää'jj (423/2003) mie'lddlânji vaarreâdtõõzz uu'det kuhttuin meersažkiõlin le'be lää'ddkiõ'lle da ruõcckkiõ'lle. Sää'mkiõll-lää'jj (1086/2003) mie'ldd vaarreâdtõs âlgg u'vdded saa'mi dommvuu'dest lää'dd- da ruõcckkiõl lâä'ssen še sää'mkiõ'lle te'l, ko vaarlaž podd le'be tõi čuâvvmõõžž tillä'vve saa'mi dommvoudda. Lää'ddjånnmest mainstet kolmm sää'mkiõl: aanarsää'm-nuõrtsää'm- da tâ'vvsää'mkiõl. Vaarreâdtõõzz ouddmõš säämas lij rää'jtum saa'mi dommvoudda le'be vuõltteemteknlânji ââldmõsân tõõzz kuulli voudda.

Vaarreâdtõõzz vuei'tet u'vdded lää'ddkiõ'lle, ruõcckkiõ'lle da sää'mkiõ'lle da lâä'ssen še jee'res mainstum kiõlivui'm. Te'l še lij vääžnai, što teâdtõõzz vuei'tet lookkâd radiast vuõ'i'ggest kõõčcmõõžžâst âarrai kiõlin. Lâä'ssen â'lğge vä'ldded lokku te'lvisia šõddi vaarreâdtẽmtee'kstâst õnnum bukvamiârki âânnmõõžžâst kuõskki rää'jtõõzz.

Vaarreâdtõõzz u'vddi ve'rggnek õõlgci tuåimted vaarreâdtõõzz kuhttuin meersažkiõlin. Vaarreâdtõõzz u'vddi ve'rggnek va'sttad pâi teâdtõõzz da tõi joortõõzz vuõigâsvuõdâst. Vaarreâdtõõzz kee'rjtumuužž da jåarglâttmõõžž kiõtt'tõõlât tää'rkben vuäppaz låaggâst 5.

Te'lvisia- da radiatuáimmjumuužž õõ'nnji õõlgtõõzzi kuõskki lää'jj

Te'lvisia- da radiatuáimmjumuužž õõ'nni õõlgtõõzzid vuõltteed ve'rgõnee'kki kiiččee'jid e'tkķeem teãdtõõzzid dääram, jõs tõt lij vääžnai oummujiõgg le'be jeállmõõžž peälstem diõtt le'be õhtsažkää'dd tuáimmjumuužž staaanâm diõtt, šiõtteet te'lvisia- da radiatuáimmjumuužžâst u'vddum lää'jjest. (744/1998).

Ââlmilažradia õõlgtõõzzid vuõltteed ve'rgõnekteãdtõõzzid da vaalmštõõttâd te'lvisia- da radiatuáimmjumuužž hâiddmõ'sše mukkstemvue'jjin šiõtteet lää'jjest Ââlmilažradia Võ:zz (1380/1993).

Vaarreãdtemlää'kk ij â'te tue'jjed te'lvisia- da radiatuáimmjumuužž õõ'nnjid odd õõlgtõõzzid, leã'sa tõt peã'lstes ta'rkkad oudldõõzzid lää'jjest jurddum teãdtõõzzi oudmõ'sše.

3. Kii vuäitt u'vdded vaarrteâdtõõzz?

Vaarrteâdtõõzz vuäitt u'vdded tuâimmvä'lddsaz ve'rğğnee'kk.
Ve'rğğnee'kki õhttsaztuâimmjumuužž ooudldem vaarrpoddin teâdtemvasttõs lij
vaarrpodd takaijää'dtem va'stteei ve'rğğnee'kkest.

Vaarrteâdtõõzz u'vddi ooumaž âlgg lee'd vaarrpodd vue'jji beä'lest:

- tuâimmvä'lddsaz ve'rğğnee'kk võboršek
- ve'rğğnektuâimmjumuužžast va'stteei organisaatia jää'dteei le'be tøn tuâimmjumuužžast va'stteei

Tuâimmvä'lddsaz ve'rğğnee'kk, kook vuei'tte u'vdded vaarrteâdtõõzz, liä:

1. Peälštemve'rğğnee'kk
2. Pää'les-stroi'ttel
3. Raajjväärdtõkve'rğğnee'kk
4. Jie'ttkõõskõs-strooi'tel
5. Pää'leshalltõs
6. Pää'leshalltõõzz vuâlaž vä'lddkâaddlaž juâkkaz
7. Šuõnstemstaankõõskõs
8. Äimmiõđ strooi'tel
9. Jää'ttempravlee'nn'ja,
10. Jää'ttem staanvuõttpravlee'nn'ja
11. Veärraunnsistaanpravlee'nn'ja Evira
12. Sosial- da tiõrvâsvuõđvuu'd lää'pp- da vuâppâmpravlee'nn'ja, (Valvira)
13. Taalkâsvuu'd staanvuõtt- da ooudâsviikkâmkkõõskõs (Fimea)
14. Puk ministeria

Tarbb vaarâst teâdtumu'sše vuäitt šõddâd jie'llemâarmõõžžin, koin vaarlaž vaarrpodd da tøn jurddum šõddmõõžž liä nu'tt vaiddâz, što tuâimmjumu'sše vuässâ'tte mäjgg nâkam ve'rğğnee'kk, koin lij vuõiggâdvuõtt vaarâst teâdtumu'sše. Nâkam pooddin ve'rğğnee'kki kõskknaž jää'dtemkõskkvuõđ â'lğge lee'd teâdast ouddâl vaarrteâdtõõzz ouddmõõžž.

Što juõ'kk vaarrpo'dde kuulli vaarrteâdtõõzz liä teâtsii'skeld da äi'ğgeem mie'ldd koordinõsttum, vaarrteâdtõõzz ouddmõõžž da teâdtumuužž âlgg kõskkeed kõõčmõõžžast âarrai takaijää'dtumuužžast va'stteei ve'rğğnekka. Te'l jeârri tuâimmvä'lddsaz ve'rğğnee'kki vaartõõzz da tuâimmjemvuâ'ppõõzz õhtteet bie'kken jää'dteei ve'rğğnee'kk u'vddem vaarrteâdtõõzzid. Nääi't tuâimmjee'l

teädtõõzzin da tõõzz kuulli aa'sšin šadd õhttnaž kartt da vääžnai teäð se' rddjâ'vve õõutsâjja.

Ve'rgğnee'kki õhttsažtuaimmjumuužž vwei'tet taarbšed hã't šuârmmpiõgg äi'ğğen (Äimmtiõð strooi'tel õõutsâ'jest peälštemstroi'ttlivui'm), jõnn trafiikkpää'mhi äi'ğğen, (Jää'ttempravlee'nn'ja, pää'les da peälštemstrooi'tel) da vaarlaž pää'rt vu'vddvasttõõzz siirdõõðeen vuu'dest nobba.

Ve'rgğnee'kk õhttsažtuâi da ouddtu'mmjemooddid taarbšet še nâkam pooddin, koin vaarteädtõõzz ouddmõ'sše tuâimmvã'lddsaz ve'rkknee'kk teätmõš ij leäkku õõutnalla tu'lkkēemnullšem.

Puõ'tti kolmmân jee'resnallšem vaarrpooddin čio'lgğeet õlmmsest ve'rgğnee'kki õhttsažtuaimmjumuužž:

Vue'litiâddõõzz kuvddlõs ouddan vuõssaarg äi'ğğen Pohjois-Pohjanmaa pâ'jjel nuõrti ärra. Viõstârbeällsaž šuârmmpiõgg lij vaarlaž mäddvuu'din vuõssaarg tue'lespeei'v da jeä'kkēspeei'v kõskksaž äi'ğğen. Šuârmmai da reevjid kõški piõgg lij vaarrvuu'dest nu'tt 25–35 m/s pie'ccid vuã'ddseezvui'm viirteei da vaar vue'lnn liã še põõrt da čuâggas-säimmõs. Miârrvuu'din reevjid kõški šuârmmpiõgg vuãitt piõggãd nu'tt 40 m/s hooddin. Vuu'd narood raaukât mõõnnãd sizz, da valmštõõttãd mããžna šõõj diõtt šõõdi liãdggpuãtklmid. Jeä'kkãã piõgg luežžan.

Vaarteädtõõzz šõõjvue'jj beã'lnn oudd Äimmtiõð strooi'tel. Te'l ko peälštemtuaim liã teädtõõzz äi'ğğen ju'n älggam, vaarteädtõõzz ouddmõõzzãst va'sttad peälštemve'rgğneķ, kãã'tt vuõššãn vuã'ppast Äimmtiõð stroi'ttel.

Ķee'mmjããu'r Seitakuõškãst lij leezztam tamm. Arvvlet, što čãã'cc piõrdstai nu'tt 2 mettar tu'lvraai pâãibeãlla. Taamm vuãlbeãllsaž vuu'dest jãlsteei oummid raaukât siirdõõttãd meãdda jokkvue'mest da äã'nned huõl tõ'st, što rã'jjlaid vaartet di vuu'dest äãrrai skoottid see'rdet suõjju.

Vaarteädtõõzz oudd Sãã'mjãnnam peälštemstrooi'tel, kãã'tt lij õhttvuõðãst vuu'd JTP-kõõskõ'sse, koo'ddid, čuâggasjãã'ttemkõõskõ'sse di čãã'ccvuu'd viõkkstroitli vahssãmpããi'kid. Ve'rgğnee'kk da tuâimmjeei teãðte vaarãst oodãs jiijjãz mookstenvue'jjin rajjum vuã'ppõõzzi mie'lddsãnji. Takaijãã'dtemvasttõõzzãst äãrrai peälštemve'rgğneķ koordinãstt teãðtumuužž. Tãã'rkab tuâimmjemvuã'ppõõzzid uu'det jm. pääiklažradia vuõlttõõzzin di peälštemstroit'el da koo'ddi [WWW-seeidin](#).

He'lsen täãllčãã'cc lij toorktõõvvãm nuu'žnikvuõðlaž njeã'sščãã'zzin. Čãã'zz äãnnmõõžž poorrãm- da juukkãmčãã'ccen raaukât veã'ltted.

Koon-ne peälštemtuåim vuu'din lij suåppum, što peålštemstrooi'tel oudd čää'33
âânnmõ'sše kuõskki vaarrteâdtõõzz. Vaarrteâdtõõzz ä'sš-sii'ske rääjj kää'dd
pirrõstiõrvâsvuõttve'rgġnek.

4. Kuä'ss vaarteâdtõõzz uu'det

Vaarteâdtõõzz uu'det pâi te'l, ko vuâddan lij aaibšed, što tõt lij šiõgg vue'kk da toolkav kuânstt narood vaartem diõtt.

Vaarteâdtõs lij šiõgg vue'kk vaarted õhtna šuurab naroodmeä'rid.

Vaarteâdtõõzz âânmmõš âlgg vuâddõõvvâd pâi tää'rkes tu'mmjõ'sse da vaarteâdtõõzz ouddmõ'sše âlgg lee'd õlli.

Tääu'jmõs vue'jj, kuä'ss vaarteâdtõõzz vuei'tet u'vdded:

- oummid vaarlaž ooumaž, le'be jie'lli tuâimmjumuš
- vaarlaž takai šõõñâst moksteei pannšõññ šuârmmpiõggin le'be tie'rmesââutin lij âlddne'mmen
- tuõttšõs vaarlaž aunnsid kuulli pãã'mh
- puâllmõõžžâst šõddi vaarlaž suõv leävvnumuš pirrõ'sse
- jõnn da tuõttšõs šõddmõõžžid tuejjei trafiikkpãã'mh
- kõõskte'm tiõrvâsvuõttvaarr (ouddmiârkkân toorktõõvvâm čää'cc le'be vaarlaž veärraunâs)
- jie'ttnââmra 112 soi'ttjumuš le'be miârreälštem jie'ttnââmra soi'ttjumuš lij krootai cõggnam veiddsõs vuu'dest (te'letrafiikk stamlõs, jie'ttkõõskõõžžâst šõddâm pãã'mh, jie'llemâârmõõžžî stamldevue'kk)
- tuõttšõs atomviõkkstroit'etl âânmmõ'sše kuulli pãã'mh

Tu'mmstõktue'jjei jest âlgg lee'd ri'jttjei ä'sštobddmõš, te'l ko son lij tu'mmje'mmen vaarteâdtõõzz ouddmõõžžâst. Tu'mmstõõgg vuâd, šõddmõõžž da vaar di oummi reaktia, mõõnnalla sij vã'ldde vuâstta krootai šõddi vaarrpoodd teâdtumuužž, nãkam ää'sš â'lğge ärvvtõõllâd ju'n ouddâl vaarteâdtõõzz ouddmõõžž. Tu'mmstõk vaarteâdtõõzz ouddmõõžžâst âlgg tuejjeed mãâjee'kâni. Pue'rmõs vaalmãšvuõtt vaarteâdtõõzz ouddmõ'sše lij jãã'dtemvasttõõžžâst âarrai ä'sštobddjest, ķeä'st lij šõddâm vue'jjest pue'rmõs tie'ttemvuõtt.

Vaarteâdtumuužž smiõttmõõžžâst âlgg vã'ldded lokku:

- ri'jttjei vue'kkie'ttemvuõtt
- vãäjtõsmãi'nnka'rttjumuš narood čõõdtemvue'jjin
- valmštõõttmõš vaarteâdtõõžžâst u'vddum tuâimmjumu'sše

Vaarreâdtôõzz ij vuei't ââ'nned vââgglaž narodaparaattin u'vddum jiõnnmiârkâst teâdtumu'sše. Teknlaž vââ'jjest le'be jee'res vââ'jjest narood vaartemriâšldôõggin soittum vââgglaž jiõnnmiârk diõtt âlgg vaartemriâšldôõgg âânnmôõžžâst va'stteei peâlstemve'rggnek teâdted vââgglaž jiõnnmiârkâst tâ'lleskâni vuu'd naroo'de, hâ't peâlstemtuâim mediateâdtôõzzin.

Vue'kkie'ttemvuõđ lââ'ssen tu'mmstôktue'jjei ôõlgçi tue'jjeed vâäjtôsmâi'nka'rttjumuužž, vuâkka suâppi tuâimmjem-maall va'lljeem diõtt. Narood vuei'tet vaarted, vaarpooddâst da tøn vaarlažvuõđ mie'ldd, määngnalla. Vâäjtôsmâi'nka'rttjumuužž ôhttvuõđâst âlgg smiõttâd mä'htt vuäitt kiâvvâd jôs vaarreâdtôõzz uu'det le'be kue'det uu'dkâni. Tâ'lk teâdtumuužž ouddmõš ij rä'tkked vue'jj le'be jaukkâd vaar, leâ'sa tõt vuäitt tuärjjeed jee'res ve'rggnek tuâimmjumuužž.

Vaarreâdtôs lij šiõgg vue'kk vaarted ôhttna šuurab narood meä'rid. Vaarreâdtôõzz ouddmõš radia lââ'ssen te'lvisiast lij pue'rmõs vue'kk vaarted narood, hâ't ôsttâmvuõ'tte vuäitt vaikkted suutkâi'gg. Tue'lää da jeä'kkää radia lij pue'rmõs kuvddlee'jid ô'stti da jeä'kkääž lij te'lvisia kiičcee'jid ô'stti. Tue'lesiinn äi'ggen radia kuvddlumuš da te'lvisia kiččmõš ij leäkku naroodi ääi'j mie'ldd läädna.

Vaarreâdtôõzz u'vddem ôhttvuõđâst šâdd tu'mmjemvuâlla še tõt, kââ'll vuâra vaarreâdtôõzz ôõlgçi u'vdded. Te'l ko vaarlaž vaarpodd peštt kuu'kkab mä'htt lij arvvlõttum, te'l tarbb vaarreâdtôõzz o'ddest ouddmõ'sše lij šuurab ko nâkam vue'jjin, koin vaarlaž vaarpodd lij vuä'nkab.

Jôs vaarrvuu'd narood mie'rr lij occnjaž, te'l fe'rttai vaartu'mu'sše ââ'nned jee'res kuânstid (ouddmiârkkân aautâst âârrai säi'ggem-mašinain, uusâst uh'sse jââttmôõžž le'be te'lfoon veäkka).

Vaarreâdtôõzz ouddmõš vuäitt tuejjeed ve'rggnek tuâimmjumuužž taarb lââ'zztumu'sše: ouddmiârkkân vaarreâdtôõžžâst u'vddum vuu'd kuâreempâkkmõš vuäitt oudlded oummi noorõõttâmpäi'k le'be vaarlaž jie'll'jest vaartumuš vuäitt paaimted teâdstôõlli oummid vaarrvoudda.

5. Mä'htt vaarrteâdtõõzz kee'rjtet da jåarglââ'ttet?

Vaarrteâdtõs va'sttad viid kõõččmõ'sše: ko'st-kuä'ss- mäi'd-mä'htt-teâdtõõzz u'vddi. Šiõgg vaarrteâdtõs lij vuä'nik da fi'ttjemnallšem, leä'sa tarjjad do'volna teäđ vue'jj šlaajâst da tuõđâsvuõđâst
Čiõlggsânji da õõutnalla tu'lkkeemnallšem kee'rjtum vaarrteâdtõs lij jå'ttlab jåarglâ'tted.
Vaarrteâdtõõzz u'vddi ve'rğğnek va'sttad pâi teâdtõõzz da tøn joortõõzz siiskõõzzâst.

Teâdtõõzz kee'rjte'mmen lij šiõgg ââ'nned miõlâst, keä'zz tõt lij jurddum. Vaarrteâdtõõzz vääžnmõs teäđ vuäžžai liä vuõss-sââjest vaarrvuu'dest jâlstei oummu, jiä tøk leäkku jurddum teâdtemneävvaid le'be ve'rğğnekka. Vaarrteâdtõõzz jiõččää'sšest jiä leäkku teâdtemneävvaid jurddum informatiivlaž oodâsteâdtõõzz, leä'sa vuõss-sââ'jest oummid jurddum vaartõõzz da tuâimmjemvuä'ppõõzz te'l, ko vaarlaž podd vuäitt tuejjeed jiõgg- le'be tiõrvâsvuõdvaar le'be pri'meârlaž jeällmõ'sše pä'rttumuužž. Tu'mmstõk vaarrteâdtõõzz ouddmõõžžâst âlgg tuejjeed mââ'jeeķâni vaarlaž vaarpoodd šõddmõõžžâst.

Vaarrteâdtõõzz jiiijâsnallšemvuõtt lij tøn čõõđmõõnnmõš. Teâdtõõzz vuõltteei radia- le'be te'lvisiäkeäinn ij tee'v tee'ks journalisttlaž vuâdain, leä'sa vaarrteâdtõõzz vuõltteet radiast da televisiast nu'tt mä'htt tõt lij teättan uvddum.

Šiõgg vaarrteâdtõõzz jurddi liä, što:

- te'kstt lij õõutnalla tu'lkkeemnallšem
- tee'kstest jiä leäkku ä'sštobddi- le'be ve'rğğnekämmatsää'n, koid jeät f'ittjuku da tobddu puârast
- ķiõll lij toolkav takai maainstemķiõll, ko'st jiä leäkku kuvddleei pellja kuulli määngmâkksaž le'be vääiveld âblkâ'stem ciâlkraajõõzz
- vuä'nkõs te'kstt lij fi'ttjemnallšem da tarjjad do'volna teäđ, što vuâsttava'lddi ij kuõđđu panntie'ttemvuõđli'žžen vue'jj šlaajâst le'be tuõđâsvuõđâst
- te'kstt ij šõddâd jeä'd le'be pââl tobddmõõžž vuâsttava'lddji kõskkvuõđâst
- tee'kst vuäitt te'sttjed jiiijâz miõlâst hâ't nääi't: jõs looggčik te'lfoonâst tee'kst jiiijad pâarna u'čteela, siltte'či-a son tuâimmjed vue'jj oudldemnalla

Šiõgg teâdtõs va'sttad viid kõõčcmõ'sše: mâ'st – kuä'ss – mâi'd – mä'htt – teâdtõõzz u'vddi. Teâdtõõzz aalgâst lij šõddâmpâi'kk da äi'gg čiolggsânji õõlmtum, mâḡḡa tän lij vuä'nkõs teâtt šõddmõõžžâst da vue'jjest da tøn vuäittmõõžžâst âarrai vaarâst da looppâst lij prââstai tuâimmjemvuäppõõzz oummid. Teâdtõõžžâst âlgg lee'd še teâtt teâdtõõzz u'vddi ve'rgḡnee'kkeest.

Vaarreâdtõõzzi jâarglâttmõ'sše kuulli jiijjâsnallšemvuõd liâ kiiirâs äi'ggtaull da õlltää'zz mie'lddlaž snâatnaivuõdõõlgtumuš. Jâarglâttmõõžžâst liâ seämma õõlgtõõzz ko teâdtõõzz kee'rjtumuužžâst: te'kstt âlgg lee'd kee'rjtum da jâarglõttum nu'tt, što tõ'st ij kuõdḡdu sââ'jj puâsttad šõddâm fi'ttjõõzzid. Pue'rmõs vue'kk lij te'l, ko vaarreâdtõõzz tee'kst raajji vuäitt raajjâd teâdtõõzz kuhttuin meersažkiõlin. Mudoi jooudât na'ddjõõttâd âalgbeällsaž jâarglõõ'tti beälla.

Jõs vaarreâdtõs lij pannčiolgâs le'be vâäiveld fi'ttjemnallšem, âalgbeällsaž jâarglõ'tti joudd sagstõõllâd tee'kst raajjin – tät miâlgad jâarglâ'ttemtuâi da vaarâst teâdtumuužž.

Vaarreâdtõõzz jâarglâttmõš vaiggââvv da miâlgatââvv pâi te'l, ko jâarglõ'tti joudd ta'rkkēed da čio'lgḡgeed teâdaid (âmmatsaa'nid, pâi'kk-koo'ddid, nõõmid, âmmatsa'nnõõzzid da nu'tt ooudâs).

Âlgg mu'stted, što kiõlljâarglõ'tti lij kiõl da sakkumuužž âmmatneḡ, ij-ga son vaaldâž pukid vaarrvuâkka kuulli âmmatkiõl saa'nid. Nu'bben ä'sšen, jõs kiõlljâarglõ'tti ij fi'tte teâdtõõzz, tøn ij jiõččää'sšest fi'tte ni kii.

Vaarreâdtõõzz kee'rjtumuužžâst liâ šiõgg vâ'ldded lokku puõ'tti fi'ttjumuužž da jâarglâttmõõžž ooudâsviikkâm ää'sš:

- **Pâ'jjkee'rjtõõzz kee'rjtumuš**
 - *vuä'nkõs õõutnalla tu'lkḡkeemnallšem pâ'jjkee'rjtõs*, ko'st puâtt čiolggsânji õlmmsa, mâ'st vaartet da tøn nâä'leld tõt lij jâ'ttlab jâarglâ'tted
- **Ko'st vaarrvue'kk lij da keän tõt kuâskk**
 - tøn diõtt ko vaarreâdtõõzz vuõltteet obb jânmma, te'l lij šiõgg, što vaarrpoodd šõddâmpâi'k teâd liâ uvddum tää'rkēld, što vaarrvuū'dest âarrai oummi lââ'ssen še nâkam kuu'kkben jâlstei oummu pâ'stte ka'rttjed šõddâmpâi'k
 - *vaarreâdtõõzz õõutnalla tu'lkḡkeemnallšem vooudlaž* rajjõs lij rä'tkkuum da teâtt vaarrpoodd *vooudlaž leävvnumuužžâst* lij vâāžnai õõlmted čiolggsânji da vuäittmõõžžie mie'ldd takai âmmatsaa'nivui'm da/le'be

päai'knõõmivui'm, tõn diõtt ko vuu'dest aarraai aalgbeallsaž oummu da vuu'd aalgbea'lnn aarraai oummu di kiõlljåarglõõ'tti jiâ toobd kâ. vuu'd

- **Õõutnalla tu'lkkeemnullšem teätt vaar ääi'jpooddâst**
 - *toolkav čiassäai'ji mie'ldd joortõõzz kee'rjtumuš lij jâ'ttlab da tää'rķab*
 - *relatiivlaž čiassäai'j âânnmõš âlgg smiõttâd tärkka* (ouddmiârkkân peä'l čiâss se'st), tõn diõtt ko joortõs ij kiirâsvuõðstes leäkku ââ'nnemnalla seämma čiassäai'j mie'ldd lää'dd- da ruõccķiõllsaž vaarteâdtõõzzin
 - *jõs vaarr lij kõõskte'm*, lij šiõgg ââ'nned sää'n "ää'n", te'l seämma saakk mâânn še joortõ'sse
- **Toolkav teätt tõ'st, mõõnnallšem vaarâst lij kõõččmõš da mu'vddem vaar liâ šõddmen**
 - *čiõlgsânji vuä'nkõs ciâlkõõzzin kee'rjtum vaar čiõ'lğgõõzz da tõn šõddmõõžž*
- **Teätt vaar aaibšumuužžâst**
 - *vaar aaibšumuužž čiõl'ğgeei ämmatsää'n da tõi jåârglâ'ttemķiõ'le kuulli sää'n â'lğge põõzzted* (ouddmiârkkân pannaaiibšumuš /määžna /vuâstai tuõtt aaibšumuš/vaar aaibšumuš lij tuõttlaž)
- **Teätt vaarrvue'jj tuõðâsvuõðâst**
 - *vaar tuõðâsvuõð čiõ'lğgõõzzi ämmatsää'n â'lğge jåârglâ'ttemķiõlâst põõzzted* (ouddmiârkkân occnjaž/parttšõõvvi/tuõðâs, vaarlaž, sårmmmai/aaibâs tuõttõs, jiõggvaarlaž, aaibâs sårmmmai)
- **Teätt tõ'st, mâi'd âlgg tuejjeed**
 - *toolkav, vuõsslookkmõõžžâst fi'ttjemnullšem i'lmmtõs tõ'st, ķeäi, ko'st da mä'htt âlgg tuâimmjed da mõõzz, jåttlât še jåârglâ'ttemproseess*

- **Teätt vaartõõzz u'vddjest**

- *veerjlaž kruugg*, koon jåarglâ'ttemkiõll kâunnai hâ't kōõččmōõžžâst âarra organisaatia ne'ttseeidin (vie'lt vuânõõzzid)

- **Teätt tō'st, ko'st da mǎ'htt vaarâst vuäžž lââ'ssteâdaid**

- joortõõzzâst âlgg vǎ'ldded lokku jm., što lââ'ssteâdaid u'vddi *organisaatia nõmm* lij jåarglōttum (veerjlaž nõmm le'be, jōs tōt ij leäkku teâdast, friij joortōs viōrâst), da mǎāžna *ne'ttaddrōs veekk kǎ. kīōl seeidid*
- da še *jåarglō'ttja âlgg i'lmmed õhttvuōttoummu*, kēā'st vuäitt taarbše'mmen kōõččād joortõõzz beā'lnn ou'dde puō'tti vai'ğges aa'sšin

Jiõččāā'ssest tuāimmvuu'dstes âarra ve'rğgneķ õõlgči pǎ'sttd tuāimted vaarteâdtõõzz kuhttuin meersažkiõlin jiõččānji vaarteâdtumuužž pǎi'lmeārřsaž mǎā'jõõzz mǎā'jeeķāni. Jōs peālštem-, pǎā'les- le'be raajjvǎârdtōkve'rğgneķ ij pǎā'st tuāimted vaarteâdtõõzz kuhttuin meersažkiõlin, jie'ttkōõskōõzzâst lij lâā'jj mie'ldd õõlgtemvuōtt veā'kķted jåarglâ'ttemtuâjast. Jōs jie'ttkōõskōõzzâst ij leäkku jåarglâ'ttem oudldem siltumuš, tōt vuōlttd tee'kst jåarglâ'ttem diōtt jee'res ārra.

Vaarteâdtõõzz ouddam ve'rğgneķ va'sttad pǎi teâdtõõzz da tōn siiskōõzz vuõigǎsvuõdâst. Še te'l ko jie'ttkōõskōs lij veā'kķtam joortõõzz ha'ņkķumuužžâst, Vasttōs teâdtõõzzâst da joortõõzzâst da mǎi'd joortōs āānn se'st, lij teâdtõõzz ouddam ve'rğgneķķķest.

Tān yuāppaz mǎāimōs lâāggast liā vaarteâdtõõzz mallteâdtõõzz sii'skaa'sšivaaldšem ve'rğgneķķķi taarbid.

6. Koozz da mä'htt vaarteâdtôõzz vuõltteet?

*Tuâimmvä'lddсаž ve'rğğnee'kķ vuõlttee rajjum vaarrteâdtôõzz jie'ttkôõskô'sse.
Vaarrteâdtôõzz vuõltteet jie'ttkôõskô'sse ne'ttpåå'stin le'be faaksin. Koin-ne takai vue'jjin
jie'ttkôõskôs vuâitt vuâstta vâ'ldded da ķee'rjted vaarrteâdtôõzz säärnumuužž vuâđ mie'ldd.
Jie'ttkôõskôs ta'rķķad siiskôõzz vuõigâsvuõđ sâittjee'l teâdtôõzz ouddam ve'rğğnekka.
(vuâsttasâittam).
Jie'ttkôõskôs vuõlttad ainsmôttum vaarrteâdtôõzzid Ââlmilažradiaa'je.*

Peâlštemve'rğğnee'kķ, paa'les-stroi'ttel da raajjväärdtôkve'rğğnee'kķ vuõlttee vaarrteâdtôõzzid tuâimmvuu'des jie'ttkôõskô'sše. Jee'res vaarrteâdtôõzz tuâimmvä'lddсаž ve'rğğnee'kķ (kiõčč. s. 6 pāai'kid 5.–14.) vuõlttee ouddmôõžžâst âarrai vaarrteâdtôõzzid Keravast âarrai jie'ttkôõskô'sse.

Jie'ttkôõskôs vâldd vuâstta vuõltteem diõtt ķe'rjjlaž, da mottjete'mes pō'mmja teâttmašinain ķee'rjtum vaarrteâdtôõzzid. Vaarrteâdtôõzz vuõltteet jie'ttkôõskô'sse ne'ttpåå'stin le'be faaksin, da vuâittmôõžžie mie'ldd õhttna pukin taarbšum ķiõlin. Teâdtôõzz alggvuâđ ainsmâ'ttem diõtt jie'ttkôõskôõžžâst sââitat ns. vuâsttasâittam teâdtôõžžâst vastôõžžâst âarrai ve'rğğnekka, kââ'tt lij ju'n ooudbeä'lnn vuõlttâam tån meä'r diõtt te'lfon-nââmres. Siâssmôššân lij, što jie'ttnââmra i'lmmtet puõ'tti vaarrteâdtôõžžâst ooudbeä'lnn, što määžna ne'ttpåå šti vahssâm-mââjôõžžid vuei'tet vuä'need.

Jie'ttkôõskôs vuõlttad taarbšum ne'ttpåå'staddrôõžžid da fakssnââmrid tuâimmvä'lddсаž ve'rğğnee'kķid jie'ttkôõskôõžžie mie'ldd. Ve'rğğnee'kķ vuõlttee Jie'ttkôõskôs-stroi'ttla jiiijâs vuâsttasâittamnââmres. Ve'rğğnee'kķin lij õõlgtôs ta'rķķeed da pei'vveed õhttvuõtt-teâđeez pôõššinallšeld da i'lmmted muttsin Jie'ttkôõskôs-stroi'ttla.

Jie'ttkôõskôs veä'kķat taarbše'mmen tiõttum ooudbeä'lnn peäggum ve'rğğnee'kķid vaarrteâdtôõzz jâarglâttmôõžžâst. Ko te'kstt lij jâarglõttum, jie'ttkôõskôs vuõlttad joortôõzz määusat vaarrteâdtôõžžâst va'stteei ve'rğğnekka seâmmanalla, mä'htt tõt lij vuõlttuum le'be ne'ttpåå'stin le'be faaksin.

Teâdtumuužžâst va'stteei ve'rğğnek ta'rķķad da preemm kuei'tķiõllsaž teâdtôõžž da va'sttad pâi teâdtôõžžes sii'skôõzz vuõigâsvuõđâst.

Jie'ttkõõskõs vuõltad ainsmõttum vaarteâdtõõzzid Ââlmilažradiaa'je
ooudbeä'lnn suâppum nalla. Teâdtõõzz Ââlmilažradiast vuâsttavâlddam ooumaž
sâitt teâdtõõzz vuõlttääm jie'ttkõõskõ'sse da ainsmâtt vaarteâdtõõzz alggvuâđ.
Jie'ttkõõskõs-strooi'tel âânn huõl taarbšum vuâsttasâittamnââmri
tuâimtumuuzžâst Ââlmilažradiaa'je.

Jie'ttkõõskõs vuâitt vuâsttavä'ldded koin-ne takai vue'jjin vaarteâdtõõzz
säärnumuššân VIRVE:in da ķee'rjted vaarteâdtõõzz säännumuuzž vuâđ mie'ldd.
Te'l ko teâdteei ve'rğğnek ij vuei't säänneed tee'kst lää'ddkiõ'lle da ruõcckiõ'lle,
jie'ttkõõskõs veä'ķkat teâdtõõzz jâârglâttmõõžžâst ooudbeä'lnn peâggtum nalla.
Jie'ttkõõskõs priimtmâtt säännumuuzž vuâđ mie'ldd ķee'rjtum tee'kst looggee'l
teâdtõõzzi siiskõõzz teâdtumuuzžâst va'steei ve'rğğnekka. Mânņa priimm'mõõžž
mie'ldd jie'ttkõõskõs vuõltad teâdtõõzz Ââlmilažradiaa'je.

Jie'ttkõõskõs vuâitt u'vdded vaarteâdtõõzz še jiõččânji. Tât lij vuâittmõõžžâst
mokstemnallšem vue'jjest, ko'st jââ'dtemvasttõõzzâst âârrai ve'rğğnekka jeât
ouddmiârkkân saakkõhttvuõđi stamlõõzz diõtt vuõžžu õhttvuõđ da
vaarteâdtõõzz ouddmõš lij jie'ttkõõskõõzz ârvvtõõllâm mie'ldd taarblaž.

7. Jee' res sakkumuš

Vaarreâdtôs oudd še mediaa'je signaal â'lgged vahssâd vue'jj ouddnumuuzž.

Vaarreâdtumuš oouldald âlddsin pâi mediateâdtumuuzž veâl mânŋa, ko tarbb narood vaartu' mušše da tuâimmjemvuäpsi ouddmō'sše ij teānab leäkku.

Vaarreâdtōōzz ouddmōš miârkkšââv pâi tōn, što ôhttsažkââ'ddest lij âi'dde šōddâm le'be lij šōddmen narood staanvuōđ le'be jeällmōōžž tuōdsânji sträššjeei pä'rtt le'be vâârvue'kk. Narood vaartumuuzž mie'ldd teâdtôs oudd mediaa'je signaal â'lgged mââ'jeekâni da vää'lsânji vahssâd vue'jj ouddnumuuzž.

Media čōōdat ôhttsažkââddlaž vuâdđtuâjes odđsivui'm vaarrvue'jjest da ärvvtōōllâmnalla ve'rggnee'kki tuâimmjumuužž. Mediakeâlbb di interne'e'tt da sosiaalaž media vuōlttuum teâdvuōltteem jâ'ttelvuōtt liâ viikkâm tōōzz, da še ve'rggnee'kkin â'lgge lee'd aai bās šioġg vaalmâšvuōđ jâ'ttlōs da oddlōs mediasakkumu'sše.

Mânŋa vaarreâdtōōzz ouddmōōžž lââ'ssteâđ tarbb šâdd viōkksa. Tān tuejjad tōt, što

- pää'rt le'be vaarrvue'jj šōddâm- da vaikktemvuu'dest âarra i oummu haa'lee vue'jjest lââ'zzteâdaid – aainâs te'l, ko teâdtōōzz ouddmō'sše lij ôhttuum takai vaarrmiârkk
- jâ'ttlânji da vaikktemnalla vuōlttuum vaarreâdtôs motivâstt še jee' res â'rnn âarra i oummid valvvâd vue'jj da ve'rggnee'kki tuâimid pää'rt le'be vaarrvue'jj vaaldšma
- oummu to'bdde huōl pää'rt da vaarrvue'jj vaikktemvuu'dest da to'ben jâlste i piârnee'kkeez da piârja kuulli oummeez, ruâđeez, na'zvaaneez diōtt da jârrsin si'jjid vääžnai oummi da tobddsi diōtt
- vaarrvuu'd koo'ddi ve'rggvaaldšeei da ouddoummu taarbše teâđ tuâjeez hâiddmō'sše da sij teâdtumu'sše kuulee'l
- media vōboršee'kk taabše ääi'jmie'ldd saž vue'kkteâđ vaarrpoodpääi'kest di ve'rggnee'kki tuâimmjumuužžâst

Vue'jj jâ'ttlōs muttâz oouldde odd tuâimmjemvuäpsi ouddmōōžž. Te'l vaarreâdtōōzz joudđ tiuddeed nuu'bbin, da taarb mieldd määŋgain teâdtōōzzin. Ve'rggnee'kk vuâi'tte vaarted narood še jââ'đee'l ouddmiârkkân uusâst u'hsse – teâdtumuuzžin, aautâst âarra i sâi'gġem-mašinain le'be narodaparaattid âā'nee'l da viōkkvâārai mie'ldd še sâi'mmsakkumuuzž kuānstin di ä'rbvuōđ mediateâdtōōssin.

Vaarreâdtumuš ooudald âlddsin pâi mediateâdtumuužž veâl mânŋa, ko tarbb narood vaartumušše da tuâimmjemvuäppi ouddmōšše ij leäkku teänab.

Media da narood teâdta'rbbe âlgg pâi va'stteed jm. mediateâdtōōžžid da saaggstōōllmōōžžid uu'dee'l di teâdtempooddid riâžžee'l. Tuâimmvâ'lddsaz ve'rğğnee'kk reä'sše vaarrpoodd mââipeällsaž teâdtumuužž tuâimmvuu'des takai teâdtumuužž da sakkumuužž kuōskki vuä'pstumuužž mie'lddlânji. Tuâimmvuu'd vuei'tte äü'kķeed âânnmōōžžâst âârrai mediakäâzzkōōžžid le'be u'vdded ää'sšest tu'mmjōōžž jie'ttkōōskōsteâtriâšldōōgg mie'ldd vuōss- da juätkkteâdtōōžž diōtt. Mâä'jeekâni vuōlttuum juätkkteâdtōs lij jâ'ttlōs da tuâimmjeei sakkeemkuânstt da vuäitt ôsttâd teâdtemneävvoid ju'n ouddâl vaarreâdtōōžž.

Vaarreâdtōs vuäitt šoddeed määngnallšem teâdtemlaž proseessid. Kuä'ss-ne ri'jttai, što tuâimmvâ'lddsaz ve'rğğneķ oudd vaarreâdtōōžž tuärjeei mediateâdtōōžž da vaalmštâätt va'stteed tuâimmtee'ji kōōččmōōžžid. Mâtmešt vaarreâdtōs vuäitt lee'd algg määngi peei'vi da neä'ttlid pi'stti pää'rt le'be vue'jj oōdsid, ve'rğğnee'kkī ärvvtōōllmōšše da ôlmmsa puō'tti saaggstōōllmōšše.

Narood staanvuōd da teâdtaarbid va'stteei teâdtumuš da sakkumuš oudlde tuâimmvâ'lddsaz ve'rğğnee'kkīn:

- šiōgg da toolkav jie'tt-teâdtumuužž vuä'pstemvuōd
- škoou'l'jumuužž da mätt'tōōttmōōžž
- ooumažvasttōōžž meä'rtōōllmōōžž
- ri'jttjeei sakkeemtuâjaid va'rrjum resuurssid
- täujja še ôhttsažtuâi jee'res ve'rğğnee'kkī di koo'ddi sakkeemva'stteeivui'm.

Tuâjj lij vâ'žžel, ko vue'jj liä o'dinakai da näkam vaarrvue'jj kuōskte va'stteei ve'rğğnee'kkid muä'dd vuâra kōōsk tuâjj-jie'llem.

8. Škoou'l'jemriâšldōk

Juâkksaž ve'rggnek va'sttad personkââ'ddes škoou'l'jumuužžâst.

Škoou'l'jumuužž vuäi'tte lee'd vuä'ss tu'tkkō'sse jââ'dteei škoou'l'jumuužž, ämmatlaž lââ'ss-škoou'l'jumuužž le'be tuâjppäi'kest šōddi škoou'l'jumuužž.

Vaarreâdtumuužž òōlgtem siltumuužž ra'vvjet škoou'l'jumuužžin. Juâkksaž ve'rggnek âann huōl personkââ'ddes škoou'l'jumuužžâst. Škoou'l'jumuužžâst tobdstōōdât vaarreâdtumu'sše di teorii da še tuâjttobddmōōžž mätt'tōōttmōōžž veä'kka.

Siltumuužž ra'vvjem škoou'l'jemriâšldōk vucī'tet jerreed da òōlgted vasttōōzz koolmtââ'zz mic'ldd ouddmiârkkân puō'ttinalla:

- **Tu'tkkō'sse jââ'dteei škoou'l'jumuš:**
 - Peälštem-mätt'tōōttâmpäi'kk, Pââ'lesämmatōllškooul di Raajj- da miârrvaardtōkškooul ta'rkkee mätt'templaanes da â'nne huōl tō'st, što vue'lbužšurr- da šurrtu'tkkōōzzid jââ'dtem škoou'l'jumuužžâst vaarreâdtumuužž kuōskki ää'sš vää'ldet lokku mätt'tōōzzâst.
- **Ämmatlaž lââ'ss-škoou'l'jumuš:**
 - op. mätt'temstroī'ttel reä'sše piirīe'jji taarblaž meä'r lââ'ss-škoou'l'jumuužžid vaarreâdtumuužžâst. Škoou'l'jumu'sše ha'ŋkkeet personkoo'ddid ve'rggnekraai pâ'jjelmie'rin vuässōōđjid pukin tōin organisaatiain, koin lij vuōiggâdvuōtt u'vved ve'rggnekteâdtōōzzid.
- **Tuâjppäi'kkškoou'l'jumuš:**
 - pukin tuâimmvä'lddсаž ve'rggnee'kkin, koin lij vuōiggâdvuōtt vaarreâdtōōzzi ouddmō'sše, lij vasttōs da òōlgtemvuōtt ââ'nned huōl personkââ'dd vaarreâdtemvaalmâšvuōdin.

9. Vaarrteâdtõsmaall

Vaarrteâdtõdõzzâst â'lgge lee'd puõ'tti teâd:

- 1. Pa'jjkee'rjjetõs (vaarrteâdtõs)*
- 2. Päi'kkkâ'dd le'be vu'vdd*
- 3. Pei'vujumuš da čiassäi'gğ*
- 4. Vaarlaž vaarrpoodd čiõ'lggõs*
- 5. Tuâimmjemvuä'ppõdõzz naroo'de*
- 6. Teâdteei ve'rğgnekk*

Puõ'tti maall peälštemtuâim, pää'les, raajjväärdtõkve'rğgne'kki da Jie'ttkõõskõs-stroi'ttel vaarrteâdtõssân:

9.1. Peälštemtuâimm

Ouddmiârkk 1:

VAARRTEÂDTÕS: Turku, jeärmaċpäi'kk 5.5.2012 čiâss 13.40. Tiõrvâsvuõ'tte vaarlaž suõvv lij leävvnam äimmvoudda. Puällmõš lij Turku jeärmaċpääiķest. Vuu'd oummid raaukât põõššâd se'st da piijjâd ķidd äimmvaajjtõdõzz, di vue'rdde teâdtõdõzz vaarrpoodd puuttmõdõžžâst. Varsinais-Suomi peälštemstrooi'tel [koltansaame]

VAARATIEDOTE: Turku, keskusta 5.5.2012 kello 13.40. Terveydelle vaarallista savua ilmassa. Tulipalo Turun keskustassa. Alueen ihmisiä kehotetaan pysymään sisätiloissa ja sulkemaan ilmanvaihto, sekä odottamaan tiedotetta vaaratilanteen päättymisestä. Varsinais-Suomen pelastuslaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Åbo, centrum 5.5.2012 kl. 13.40. Hälsofarlig rök i luften. Brand i Åbo centrum. Alla i området uppmanas hålla sig inomhus och stänga av ventilationen samt invänta meddelande om att faran är över. Egentliga Finlands räddningsverk.

VAARRTEÂDTÕS: Turku, jeärmaċpäi'kk 5.5.2012 čiâss 17.20. Vaarrpodd lij räâi. Puällmõdõžžâst šõddi suõv, ij tuejjed teänab vaar. Varsinais-Suomi peälštemstrooi'tel [koltansaame]

VAARATIEDOTE: Turku, keskusta 5.5.2012 kello 17.20. Vaaratilanne ohi. Tulipalon aiheuttama savu ei enää aiheuta vaaraa. Varsinais-Suomen pelastuslaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Åbo, centrum 5.5.2012 kl. 17.20. Faran över. Röken från branden orsakar inte längre fara. Egentliga Finlands räddningsverk.

Ouddmiârkk 2:

VAARRTEÂDTÕS: Porvoo, Kulloo – Tolkkinen 6.5.2012 čiašs 08.00. Tiõrvâsvuõ'tte vaarlaž gaazz lij leävvnam äimmvoudda. Kolggmõš lij Kilpilahti valmštempäi'kest. Vuu'd oummid raaukât põõššâd se'st da piijjâd kidd äimmvaajjtõõzz, di vue'rded teâdtõõzz vaarrpodd puuttmõõžžâst. Itä-Uudenmaa peälštemstrooi'tel. [koltansaame]

VAARATIEDOTE: Porvoo, Kulloo – Tolkkinen 6.5.2012 kello 08.00. Terveydelle vaarallista kaasua ilmassa. Vuoto Kilpilahden jalostamolla. Alueen ihmisiä kehotetaan pysymään sisätiloissa ja sulkemaan ilmanvaihto, sekä odottamaan tiedotetta vaaratilanteen päättymisestä. Itä-Uudenmaan pelastuslaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Borgå, Kulloo – Tolkis 6.5.2012 kl. 08.00. Hälsofarlig gas i luften. Gasläcka vid raffinaderiet i Sköldvik. Alla i området uppmannas hålla sig inomhus och stänga av ventilationen samt invänta meddelande om att faran är över. Räddningsverket i Östra Nyland.

VAARRTEÂDTÕS: Porvoo, Kulloo – Tolkkinen 6.5.2012 čiašs 12.30. Vaarrpodd lij räi. Vue'kk ij tuejjed teänab vaar. Itä-Uudenmaa peälštemstrooi'tel. [koltansaame]

VAARATIEDOTE: Porvoo, Kulloo – Tolkkinen 6.5.2012 kello 12.30. Vaaratilanne on ohi. Tilanne ei aiheuta enää vaaraa. Itä-Uudenmaan pelastuslaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Borgå, Kulloo – Tolkis 6.5.2012 kl. 12.30. Faran är över. Situationen orsakar inte längre fara. Räddningsverket i Östra Nyland.

Ouddmiârkk 3:

VAARRTEÂDTÕS: Lempäälä Ideapark, valtatie 3 7.5.2012 čiâss 14.30.
Kemikaallpär'tt lij vä'lddčuâkksest. Suu'lmallaž gaazz lij leävvnam äimmvoudda,
jää'ttemtrafikk lij pue'tkkuum. Oummid raaukât vaarrâd vuu'dest jäätmõdžž
vaarrteâdtõdžž äi'ggen. Ođđ teâdtõs uu'det, ko vaarpodd lij puuttâm. Tampere
vu'vddpeälštemstrooi'tel. [koltansaame]

VAARATIEDOTE: Lempäälä Ideapark, valtatie 3 7.5.2012 kello 14.30.
Kemikaalionnettomuus maantiellä. Myrkyllistä kaasua vapautunut ilmaan,
liikenne katkaistu. Alueella liikkumista kehotetaan välttämään ennen kuin
vaaratilanteen päättymisestä on tiedotettu. Tampereen aluepelastuslaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Lempäälä Ideapark, riksväg 3 7.5.2012 kl. 14.30.
Kemikalieolycka på landsvägen. Giftig gas har kommit ut i luften, trafiken är stoppad.
Undvik att röra dig i området innan meddelande om att faran är över getts.
Regionräddningsverket i Tammerfors.

VAARRTEÂDTÕS: Lempäälä Ideapark, valtatie 3 7.5.2012 čiâss 15.30.
Vaarpodd lij räâi. Čuõkku liâ ää'vuum jäätmõ'sše. Tampere
vu'vddpeälštemstrooi'tel. [koltansaame]

VAARATIEDOTE: Lempäälä Ideapark, valtatie 3 7.5.2012 kello 15.30.
Vaaratilanne ohi. Tiet avattu liikenteelle. Tampereen aluepelastuslaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Lempäälä Ideapark, riksväg 3 7.5.2012 kl. 15.30.
Faran över. Vägarna har öppnats för trafik. Regionräddningsverket i Tammerfors.

9.2. Pää'les

Ouddmiârkk 4:

VAARRTEÂDTÕS: Tampere, Hervanta 1.5.2012 čiâss 15.00. Vaarlaž ooumaž. Pessneävvain joo'tti ooumaž lij Hervanta jeärmaĳpääi'ķest. Oummid raaukât vaarrâd vuu'dest jāātmōōžž vaarrteâdtōōžž äi'ġġen. Odd teâdtõs uu'det, ko vaarpodd lij räi. Pirkanmaa pää'les-strooi'tel. [koltansaame]

VAARATIEDOTE: Tampere, Hervanta 1.5.2012 kello 15.00. Vaarallinen henkilö. Aseistautunut mies liikkuu Hervannan keskustan alueella. Alueella liikkumista kehoitetaan välttämään ennen kuin vaaratilanteen päättymisestä on tiedotettu. Pirkanmaan poliisilaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Tammerfors, Hervanta 1.5.2012 kl. 15.00. Farlig person. En beväpnad man rör sig i området vid Hervanta centrum. Undvik att röra dig i området innan meddelande om att faran är över getts. Polisnärheten i Birkaland.

VAARRTEÂDTÕS: Tampere, Hervanta 1.5.2012 čiâss 17.00. Pää'les lij vālddam ķidd vaarlaž oummu da vaarpodd lij räi. Pirkanmaa pää'les-strooi'tel. [koltansaame]

VAARATIEDOTE: Tampere, Hervanta 1.5.2012 kello 17.00. Poliisi on ottanut vaarallisen henkilön kiinni ja vaaratilanne on ohi. Pirkanmaan poliisilaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Tammerfors, Hervanta 1.5.2012 kl. 17.00. Polisen har gripit den farliga personen och faran är över. Polisnärheten i Birkaland.

Ouddmiârkk 5:

VAARRTEÂDTÕS: Tampere, jeärmaĳpääi'ķķ 2.5.2012 čiâss 07.30. Paccâmvaarr Tampere poojâsârstempääi'ķest. Pää'les lij čārrāām vuu'd da poojâstrafikk lij āārstōttum. Oummid raaukât vaarrâd vuu'dest jāātmōōžž vaarrteâdtōōžž äi'ġġen. Odd teâdtõs uu'det, ko vaarpodd lij räi. Pirkanmaa pää'les-strooi'tel. [koltansaame]

VAARATIEDOTE: Tampere, keskusta 2.5.2012 kello 07.30. Räjähdevaara Tampereen rautatieasemalla. Poliisi on eristänyt alueen ja junaliikenne on pysäytetty. Alueella liikkumista kehoitetaan välttämään ennen kuin vaaratilanteen päättymisestä on tiedotettu. Pirkanmaan poliisilaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Tammerfors, centrum 2.5.2012 kl. 07.30. Explosionsrisk på järnvägsstationen i Tammerfors. Polisen har spärrat av området och

tågtrafiken är stoppad. Undvik att röra dig i området innan meddelande om att faran är över getts. Polisnrättningen i Birkaland.

VAARRTEÂDTÕS: Tampere, jeärmaĳpäi'ĳĳ 2.5.2012 čias 09.00.
Poojâsârstempäi'ĳ paccâmvaar lij räi da poojâstrafikk tuâimmai. Pirkanmaa
pää'les-strooi'tel. [koltansaame]

VAARATIEDOTE: Tampere, keskusta 2.5.2012 kello 09.00. Rautatieaseman
räjähdenvaara on ohi ja junaliikenne toimii. Pirkanmaan poliisilaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Tammerfors, centrum 2.5.2012 kl. 09.00.
Explosionsrisken på järnvägsstationen är över och tågtrafiken fungerar igen.
Polisnrättningen i Birkaland.

Ouddmiârkk 6:

VAARRTEÂDTÕS: Kerava, valtatie 4 22.2.2012 čias 07.30. Jõnn
trafiikkpää'mh vä'lddčuâkksest. Čuâggas lij vaarlaž da njââlkõs. Čuâggas lij
jää'ttem ĳiõlddjest. Oummid raaukât vaarråd vuu'dest jāâtmõõžž vaarrteâdtõõžž
äi'ĳĳen. Odd teâdtõs uu'det, ko vaarpodd lij räi. Keski-Uudenmaa pää'les-
strooi'tel. [koltansaame]

VAARATIEDOTE: Kerava, valtatie 4 22.2.2012 kello 07.30. Laaja
liikenneonnettomuus maantiellä. Tie on vaarallisen liukas. Tie on suljettu
liikenteeltä. Alueella liikkumista kehotetaan välttämään ennen kuin vaaratilanteen
päättymisestä ilmoitetaan. Keski-Uudenmaan poliisilaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Kervo, riksväg 4 22.2.2012 kl. 07.30. Stor trafikolycka
på landsvägen. Vägen är farligt hal. Vägen är avstängd för trafik. Undvik att röra dig i
området innan meddelande om att faran är över getts. Polisnrättningen i Mellersta
Nyland.

VAARRTEÂDTÕS: Kerava, valtatie 4 22.2.2012 čias 21.30. Vaarpodd lij räi.
Čuõkku liä ää'vuum jāâtmõ'sše. Keski-Uudenmaa pää'les-strooi'tel.
[koltansaame]

VAARATIEDOTE: Kerava, valtatie 4 22.2.2012 kello 21.30. Vaaratilanne ohi.
Tiet avattu liikenteelle. Keski-Uudenmaan poliisilaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Kervo, riksväg 4 22.2.2012 kl. 21.30. Faran över.
Vägarna har öppnats för trafik. Polisnrättningen i Mellersta Nyland.

Ouddmiârkk 7:

VÁRALAŠVUODADIEÐÁHUS: Avvil, Dearpmáš 4.5.2012 dmu 19.15. Olbmui váralaš guovža. Guovllus lihkadeami ávžžuhat vealtit ovdal go váralaš dili nohkamis lea diedihuvvon. Lappi poliisalágádus. [pohjoissaame]

VAARÂTIÄÐÁTTÂS: Avveel, Tiärmáš 4.5.2012 tijme 19.15. Ulmui varâlâš kuobžâ. Avžuuttuvvoo, et kuávlust lihâdem kalga velttid tassaaš ko varâlâš tile nuhâmist lii tiedettum. Laapi poolislájádâs. [inarinsaame]

VAARRTEÂÐTÕS: Á´vvel, Törmänen 4.5.2012 čiáss 19.15. Oummid vaarlaž kuõbžž. Oummid raaukât vaarrâd vuu´dest jááttmõõžž vaarrteâdtõõzz äi´ggen. Odd teâdtõs uu´det, ko vaarpodd lij räi. Tõ´st teâdtet, ko vaarpodd lij puuttâm. Sää´mjânnam pãã´les-strooi´tel. [koltansaame]

VAARATIEDOTE: Ivalo, Törmänen 4.5.2012 kello 19.15. Ihmiselle vaarallinen karhu. Alueella liikkumista kehotetaan välttämään ennen kuin vaaratilanteen päättymisestä on tiedotettu. Lapin poliisilaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Ivalo, Törmänen 4.5.2012 kl. 19.15. Farlig björn. Undvik att röra dig i området innan meddelande om att faran är över getts. Polisnrättningen i Lappland.

VÁRALAŠVUODADIEÐÁHUS: Avvil, Dearpmáš 4.5.2012 dmu 20.05. Váralaš guovža lea sirdojuvvon eret. Váralaš dilli lea meattá. Lappi poliisalágádus. [pohjoissaame]

VAARÂTIÄÐÁTTÂS: Avveel, Tiärmáš 4.5.2012 tijme 20.05. Varâlâš kuobžâ lii sirdum meddâl. Vaarâtilálâšvuotâ lii lappâd. Laapi poolislájádâs. [inarinsaame]

VAARRTEÂÐTÕS: Á´vvel, Törmänen 4.5.2012 čiáss 20.05. Vaarlaž kuõbžž lij si´rddum meadda. Vaarpodd lij räi. Sää´mjânnam pãã´les-strooi´tel. [koltansaame]

VAARATIEDOTE: Ivalo, Törmänen 4.5.2012 kello 20.05. Vaarallinen karhu on siirretty pois. Vaaratilanne on ohi. Lapin poliisilaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Ivalo, Törmänen 4.5.2012 kl. 20.05. Den farliga björnen har förflyttats. Faran över. Polisnrättningen i Lappland.

9.3. Raajiväärdtõkve'rggnee'kk

Ouddmiärkk 8:

VAARRTEÂDTÕS: Miârrvu'vdd, He'lsen uustõk, Pihlajasaari viõstârkee'jj beä'lnn, 3.5.2012 čiâss 12.00. Kuei't päärhää'd troopnõs. Vuu'd äimmvoudda lij leävvnam vaarlaž kemikaal, vuu'dest jâatmõš lij kiõlddum, väällvu'vdd lij jâa'ttem kiõlddjest miârrtrafiikkâst. Vaarpoodd puuttmõõžžâst i'lmmtet. Lää'ddjânnamluut miârrväärdtõk. [koltansaame]

VAARATIEDOTE: Merialue, Helsingin edusta, Pihlajasaaren länsipuoli, 3.5.2012 kello 12.00. Kahden aluksen yhteentörmäys. Alueella vaarallista kemikaalia ilmassa, alueella liikkuminen kielletty, väyläalue suljettu alusliikenteeltä. Vaaratilanteen päättymisestä ilmoitetaan. Suomenlahden merivartiosto.

VARNINGSMEDDELANDE: Havsområdet utanför Helsingfors, väster om Rönnskär, 3.5.2012 kl. 12.00. Kollision mellan två fartyg. Farliga kemikalier i luften, förbjudet att röra sig på området, farleden stängd för fartygstrafik. Meddelande ges om att faran är över. Finska vikens sjöbevakningssektion.

VAARRTEÂDTÕS: Miârrvu'vdd, He'lsen uustõk, Pihlajasaari viõstârkee'jj beä'lnn, 3.5.2012 čiâss 21.43. Päärhoo'di troopnõõžžâst šõddâm kemikaallkolggmõš lij notkkum da peälstemtuâi liâ puuttâm. Väällvu'vdd lij ää'vuum jâatmõ'sše. Lää'ddjânnamluut miârrväärdtõk. [koltansaame]

VAARATIEDOTE: Merialue, Helsingin edusta, Pihlajasaaren länsipuoli, 3.5.2012 kello 21.43. Alusten yhteentörmäyksestä seurannut kemikaalivuoto on saatu tukittua ja pelastustyöt ovat päättyneet. Väyläalue on avattu liikenteelle. Suomenlahden merivartiosto.

VARNINGSMEDDELANDE: Havsområdet utanför Helsingfors, väster om Rönnskär, 3.5.2012 kl. 21.43. Läckaget av kemikalier efter kollisionen mellan två fartyg har stoppats och räddningsarbetet har avslutats. Farleden har öppnats för fartygstrafik. Finska vikens sjöbevakningssektion.

Ouddmiârkk 9:

VAARRTEÂDTÕS: Imatra, Pelkola 24.5.2012 čiašs 10.00. Vaarlaž ooumaž. Raajjväärdtõkstrooi'tel ååcc peæssneävvain da låå'vte'mes raajjrââstmõõnnmõõžžâst kaaddčõttum åumma Pelkola – Teppanala – Karhusuo kõskksaž vuu'dest. Oummid raaukât vaarrâd vuu'dest jâåttmõõžž vaarrteâdtõžž äi'gğen. Odd teâdtõs uu'det, ko vaarrpodd lij räâi. Kaakkois-Suomi raajjväärdtõk. [koltansaame]

VAARATIEDOTE: Imatra, Pelkola 24.5.2012 kello 10.00. Vaarallinen henkilö. Rajavartiolaitos etsii aseistautunutta, luvattomasta rajanylityksestä epäiltyä mieshenkilöä Pelkola – Teppanala – Karhusuo välisellä alueella. Alueella liikkumista kehoitetaan välttämään ennen kuin vaaratilanteen päättymisestä on tiedotettu. Kaakkois-Suomen rajavartiosto.

VARNINGSMEDDELANDE: Imatra, Pelkola 24.5.2012 kl. 10.00. Farlig person. Gränsbevakningen söker en beväpnad man som är misstänkt för gränskränkning inom området Pelkola – Teppanala – Karhusuo. Undvik att röra dig i området innan meddelande om att faran är över getts. Sydöstra Finlands gränsbevakning.

VAARRTEÂDTÕS: Pelkola 24.5.2012 čiašs 13.00. Raajjväärdtõkstrooi'tel lij välldam vaarlaž oummu ķidd da vaarrpodd lij räâi. Kaakkois-Suomi raajjväärdtõk. [koltansaame]

VAARATIEDOTE: Imatra, Pelkola 24.5.2012 kello 13.00. Rajavartiolaitos on ottanut vaarallisen henkilön kiinni ja vaaratilanne on ohi. Kaakkois-Suomen rajavartiosto.

VARNINGSMEDDELANDE: Imatra, Pelkola 24.5.2012 kl. 13.00. Gränsbevakningen har gripit den farliga personen och faran är över. Sydöstra Finlands gränsbevakning.

9.4. Jie'ttkõõskõs-strooi'tel

Ouddmiârkk 10:

VAARRTEÂDTÕS: Tuusula 21.3.2012 čiâss 10.00. Jie'ttnââmra 112 ij vuei't sâittad Sonera, Elisa da DNA õhttuum mä'tkõkte'lfoonivui'm Kellokoski da Jokela vuu'dest. Ärvvtõllum teevvamäi'gõg 21.3.2012 čiâss 14.00 mõõnee'st. Jie'ttvue'jj šõddâm poodd mõõn stamlidemvuu'd aalgbeälla le'be aaldmõs tiõrvâsvuõtt-, tollčackkeem- le'be pää'lespõ'rtte. Jie'ttkõõskõs-strooi'tel. [koltansaame]

VAARATIEDOTE: Tuusula 21.3.2012 kello 10.00. Hätänumeroon 112 ei voi soittaa Soneran, Elisan ja DNA:n matkapuhelinliittymistä Kellokosken ja Jokelan alueella. Arvioitu korjausaika 21.3.2012 kello 14.00 mennessä. Hätätilanteen sattuessaa hakeudu häiriöalueen ulkopuolelle tai lähimmälle terveys-, palo- tai poliisiasemalle. Hätäkeskuslaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Tusby 21.3.2012 kl. 10.00. Nödnumret 112 kan inte nås från Soneras, Elisans och DNA:s mobilabonnemang i områdena Kellokoski och Jokela. Felet beräknas vara reparerat 21.3.2012 kl. 14. I nödsituationer ska man söka sig utanför det berörda området eller vända sig till närmaste hälsocentral, brandstation eller polisstation. Nödcentralsverket.

VAARRTEÂDTÕS: Tuusula 21.3.2012 čiâss 13.30. Jie'ttnââmar 112 tuâimmai e'pet Sonera, Elisa da DNA õhttuum mä'tkõkte'lfoonin vuâitt sâittad Kellokoski da Jokela vuu'dest. Jie'ttkõõskõs-strooi'tel. [koltansaame]

VAARATIEDOTE: Tuusula 21.3.2012 kello 13.30. Hätänumero 112 toimii jälleen Soneran, Elisan ja DNA:n matkapuhelinliittymistä Kellokosken ja Jokelan alueella. Hätäkeskuslaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Tusby 21.3.2012 kl. 13.30. Nödnumret 112 kan åter nås från Soneras, Elisans och DNA:s mobilabonnemang i områdena Kellokoski och Jokela. Nödcentralsverket.

9.5. Ve'rggnee'kki õhttsažtuaimmjumuš

Ouddmiârkk 11:

VAARRTEÂDTÕS: Joensuu, Noljakka 13.5.2012 čiašs 16.15. Toorctõõvvâm juukkâmčää'cc. Čää'žž âânnmõš lij kiõlddum, čää'žž ij vuâžž ââ'nned. Vaarrvue'jj puuttmõõžžast teâdtet, ko vaarrpodd lij puuttâm. Tâ'vv Ka'rjjel peâlštemstrooi'tel [koltansaame]

VAARATIEDOTE: Joensuu, Noljakka 13.5.2012 kello 16.15. Saastunut juomavesi. Vettä ei saa käyttää. Vaaratilanteen päättymisestä tiedotetaan. Pohjois-Karjalan pelastuslaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Joensuu, Noljakka 13.5.2012 kl. 16.15. Förorenat dricksvatten. Vattnet ska inte användas. Meddelande ges om att faran är över. Räddningsverket i Norra Karelen.

VAARRTEÂDTÕS: Joensuu, Noljakka 14.5.2012 kello 13.50. Vaarrpodd lij räâi. Čää'cc ij leäkku teänab toorctõõvvâm. Tâ'vv Ka'rjjel peâlštemstrooi'tel. [koltansaame]

VAARATIEDOTE: Joensuu, Noljakka 14.5.2012 kello 13.50. Vaaratilanne ohi. Vesi ei ole enää saastunutta. Pohjois-Karjalan pelastuslaitos.

VARNINGSMEDDELANDE: Joensuu, Noljakka 14.5.2012 kl. 13.50. Faran över. Vattnet är inte längre förorenat. Räddningsverket i Norra Karelen.

Mie'lddõs 1: Särnnamvue'kklogstõk

Särnnamvue'kk logstõõgg beä'lnn âlgg vä'lddet lokku, što tõk liâ o'dinakai tâ'lk vuä'zz vaarteâdtõõzzâst.

Mõõnnallšem vaarlaž šõddmõš lij kõõčmõõzzâst?

- **Äimvvuu'dest lij tiõrvâsvuõ'tte vaarlaž suõv.**
 - Terveydelle vaarallista savua ilmassa.
 - Hälsofarlig rök i luften.
- **Äimvvuu'dest lij tiõrvâsvuõ'tte vaarlaž gaazz.**
 - Terveydelle vaarallista kaasua ilmassa.
 - Hälsofarlig gas i luften.
- **Jõnn trafiikkpää'mh vä'lddçuâkksest.**
 - Laaja liikenneonnettomuus maantiellä.
 - Stor trafikolycka på landsvägen.
- **Ķemikaallpä'rtt vä'lddçuâkksest.**
 - Kemikaalionnettomuus maantiellä.
 - Kemikalieolycka på landsvägen.
- **Ķemikaallpä'rtt ru'vddçuâkksest.**
 - Kemikaalionnettomuus rautatiellä.
 - Kemikalieolycka på järnvägen.
- **Vaarlaž ooumaž.**
 - Vaarallinen henkilö.
 - Farlig person.
- **Ooumže vaarlaž kuõbžž / ku'mpp.**
 - Ihmiselle vaarallinen karhu / susi.
 - Farlig björn / varg.
- **Toorktõõvvâm juukkâmčää'cc.**
 - Saastunut juomavesi.
 - Förorenat dricksvatten.

Mõõnnallsem tuåimmjem vuä'ppõõzzid naroo'de ålgg u'vdded?

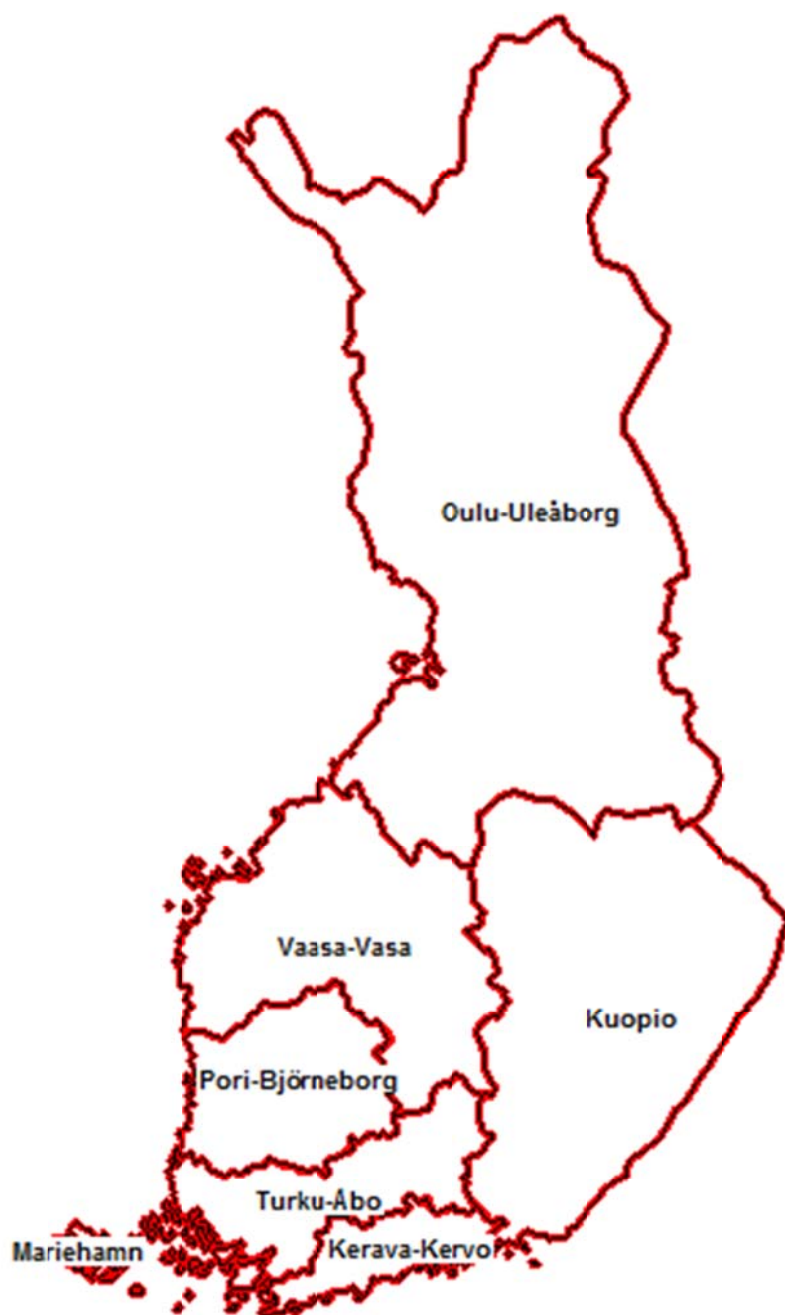
- **Vuu'd oummid raaukât põõššâd se'st da piijjâd kïdd äimmvaajjtõõzz, di vue'rded teâdtõõzz vaarrpodd puuttmõõžžâst.**
 - Alueen ihmisiä kehotetaan pysymään sisätiloissa ja sulkemaan ilmanvaihto, sekä odottamaan tiedotetta vaaratilanteen päättymisestä.
 - Alla i området uppmanas hålla sig inomhus och stånga av ventilationen samt invånta meddelande om att faran är över.
- **Oummid raaukât vaarrâd vuu'dest jååttmõõžž vaarrteâdtõõzz äi'ğğen. Odd teâdtõs uu'det, ko vaarrpodd lij puuttâm.**
 - Alueella liikkumista kehotetaan välttämään ennen kuin vaaratilanteen päättymisestä on tiedotettu.
 - Undvik att röra dig i området innan meddelande om att faran är över getts.
- **Påå'les ra'vvai ââ'nned vääjtõsmäi'nnsaž jåå'ttemķeäinaid.**
 - Poliisi suosittaa käyttämään vaihtoehtoisia liikennereittejä.
 - Polisen rekommenderar alternativa trafikrutter.
- **Jie'ttvue'jj šõddâm poodd mõõn stamldemvuu'd åålgbeålla le'be ååldmõs tiõrvåsvuõtt-, tollčackkeem- le'be påå'lespõ'rtte.**
 - Hätätilanteen sattuessa hakeudu häiriöalueen ulkopuolelle tai lähimmälle terveys-, palo- tai poliisiasemalle.
 - I nödsituationer ska man söka sig utanför det berörda området eller vända sig till närmaste hälsocentral, brandstation eller polisstation.
- **Vaarrvue'jj puuttmõõžžâst teâdtet.**
 - Vaaratilanteen päättymisestä tiedotetaan.
 - Meddelande ges om att faran är över.
- **Poorrâm da juukkâmčää'cc ålgg ķe'tted.**
 - Ruoka- ja juomavesi on keitettävä.
 - Mat- och dricksvattnet ska kokas.
- **Čää'žž ij vuâžž ââ'nned.**
 - Vettä ei saa käyttää.
 - Vattnet ska inte användas.

Ko vaarr ij leäkku teänab

- **Vaarrpodd lij rääi.**
 - Vaaratilanne ohi.
 - Faran över.
- **Vue'kk ij tuejjed teänab vaar.**
 - Tilanne ei enää aiheuta vaaraa.
 - Situationen orsakar inte längre fara.
- **Puállmõõžžâst šoddâm suõvv ij tuejjed teänab vaar.**
 - Tulipalon aiheuttama savu ei enää aiheuta vaaraa.
 - Röken från branden orsakar inte längre fara.
- **Suu'lmallaž gaazz kolggmõš lij jõskkâm da vue'kk ij tuejjed teänab vaar.**
 - Myrkyllisen aineen vuoto on päättynyt ja tilanne ei aiheuta enää vaaraa.
 - Giftigt ämne läcker inte längre ut och situationen orsakar inte längre fara.
- **Påå'les lij välldam kïdd vaarlaž oummu da vaarrpodd lij rääi.**
 - Poliisi on ottanut vaarallisen henkilön kiinni ja vaaratilanne on ohi.
 - Polisen har gripit den farliga personen och faran är över.
- **Vaarlaž kuõbžž lij si'rddum meädda. Vaarrpodd lij rääi.**
 - Vaarallinen karhu on siirretty pois. Vaaratilanne on ohi.
 - Den farliga björnen har förflyttats. Faran är över.
- **Čuõkku liâ ää'vuum jaåttmõ'sše.**
 - Tiet avattu liikenteelle.
 - Vägarna har öppnats för trafik.
- **Čää'cc ij leäkku teänab toorktõõvvâm.**
 - Vesi ei ole enää saastunutta.
 - Vattnet är inte längre förorenat.

Mie'lddõs 2:

Jie'ttkõõskõõzz õhttsažtuåimmjemvuu'd

Mie'lddõs: 3. Vaarrteâdtempõ'mmai

Vaarrteâdtempõ'mmai

Vaaratiedotelomake

Blankett för varningsmeddelande

1. Vaaratiedote Varningsmeddelande Vaarrteâdtõs

2. Päi'kk-kää'dd le'be vuu'd teâd â'lğge u'vved õõutnalla tu'lķķeemnallšânji da
tää'rķeld / Paikkakunta tai alue mahdollisimman yksiselitteisesti ja tarkasti /
Ortnamn eller område så entydigt och noggrant som möjligt

3. Pei'vvjumuš / Päiväys / Datum: _____

4. Čiâssâi'ğğ / Kellonaika / Tid: _____

5. Vaarlaž vaarrpoodd čiõ'lğğõs / Vaarallisen tapahtuman kuvaus /
Beskrivning av farlig händelse

6. Tuâimmjâmvuâ'ppõõzz naroo'de / Toimintaohjeet väestölle /
Instruktioner till allmänheten

7. Vaarrteâdtõõzz u'vddi ve'rğğneķ / Vaaratiedotteen antava viranomainen /
Myndigheten som ger ut varningsmeddelandet

Vaarrteâdtõs uu'det še telvisiast

Kâ'l ☐ Ij ☐

Vaaratiedote annetaan myös televisiossa

Kyllä ☐ Ei ☐

Varningsmeddelandet ges ut också i TV

Ja ☐ Nej ☐

Vaaratiedote toistetaan / Varningsmeddelandet upprepas /

Vaarrteâdtõs uu'det nuu'bbvuâra: _____